

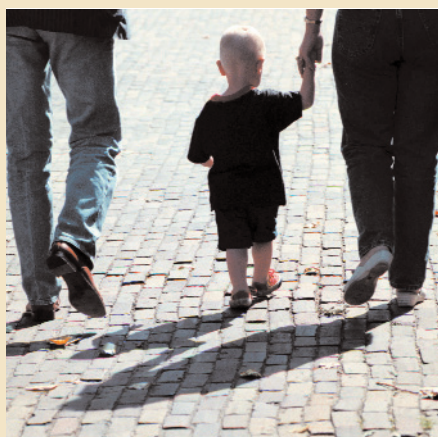

Omslag: Floris Tilanus

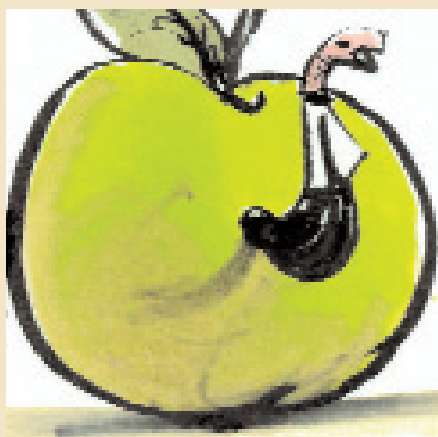
287 Een belastingplichtige is verplicht de belastingdienst informatie te verschaffen, maar een verdachte heeft **zwijgrecht** en hoeft geen belastende informatie tegen zichzelf te verschaffen. Wat nu als de belastingplichtige tegelijk verdachte is?

290 Wat is een goede advocaat? Volgens H.J.M. Boukema aanvaardt de **rechtvaardige advocaat** verantwoordelijkheid voor méér dan enkel een vakbekwame dienstverlening aan de cliënt. De advocaat moet bovendien bij zichzelf te rade gaan.

293 De plannen voor de reorganisatie van de **gefinancierde rechtsbijstand** worden ondersteund door de Orde. Maar lang niet alle advocaten delen deze steun. S. van Andel bepleit een heroverweging.

In de volgende nummers

- ▶ Verruiming van de periode in de tenlastelegging
- ▶ Executiegeschillen met de Ontvanger van de Belastingdienst
- ▶ Waarheids- en volledigheidsplicht

ARTIKELN

- 287** Het zwijgrecht in het fiscale strafrecht
G.L.A.M. van Doveren
- 290** Venema versus Nederland
Recht op gezinsleven geschaad
A.P. van der Linden
- 293** De rechtvaardige advocaat
H.J.M. Boukema
- 300** **OPINIE**
Orde moet juridisch loket niet omarmen
S. van Andel

VASTE RUBRIEKEN

- 278** **ACTUALITEITEN**
- ▶ College van Afgevaardigden denkt over *no cure no pay*-verbod
 - ▶ **Column:** Angst is geen roeping, *Matthijs Kaaks*
 - ▶ Balie Strafhof bijeen in Berlijn
 - ▶ Engelse juristen over Irak
 - ▶ Nederlandse advocatuur weinig gereguleerd
 - ▶ Weghouden verdachte bij getuigenverhoor
- 302** **HET ETHISCH PEIL**
van Chris Veraart
Daniela Hooghiemstra
- 304** **HOE ZAT HET OOK ALWEER MET...**
de getuige die niet wil?
Willem Heemskerk
- 305** **REACTIES & BRIEVEN**
- 307** **IKS GING WEER EENS PLEITEN**
Leo van Osch
- 313** **DISCIPLINAIRE BESLISSINGEN**
- VAN DE ORDE**
- 277** Van de deken: pV=C
- 308** Permanente opleiding
- 309** Personalía

pV=C

Jeroen Brouwer

Als gas op een constante temperatuur wordt gehouden, is het volume omgekeerd evenredig aan de druk. U zult deze Wet van Boyle kennen, of grondig hebben verdrongen. Door het samenpersen van een gas tot bijvoorbeeld de helft van het aanvankelijke volume, zal de druk toenemen. Met de rechtsbijstand is het niet veel anders. Als de toegang en effectiviteit moeilijker worden, zijn er gelukkig veel advocaten die in hun rol van partijdige belangenbehartiger tegendruk ontwikkelen.

De gevangenen van Guantánamo Bay worden aangemerkt als 'onwettige vijandelijke strijders'. Zij vallen daarmee niet onder de Geneefse Conventies. Deze gedetineerden bevinden zich in *legal limbo*. Geen krijgsgevangenen, en ook geen gedetineerden. In een zogenaamde *ruling* van de *District of Columbia US Circuit Court of Appeals* in een zaak aangespannen door Koeweitse, Britse en Australische gedetineerden, oordeelde het gerecht geen jurisdictie te hebben om claims aan te horen. 'There is a disturbing decision that gives the administration essentially unchecked power to imprison foreigners,' aldus de *International Herald Tribune* van 14 maart jl.

Het *Advocatenblad* schreef over de levendige discussie in Duitsland over de toelaatbaarheid van folteren, en de dreiging daarmee, om levens van mensen te redden. De *Frankfurter Allgemeine Zeitung* van 22 februari jl. maakte melding van een beslissing van het *Bundesgerichtshof* dat 'auch der Staat in einer ausserordentlichen, unvorhergesehenen Lage und bei einer tatsächlichen Gefahr für höchste Rechtsgüter sich auf einen rechtfertigenden Notstand berufen kann'. Het ging in deze zaak overigens om een contactverbod tussen gedetineerden (vermeende terroristen) en hun verdedigers, en niet om de toelaatbaarheid van dreiging met geweld.

Niet alleen op ons continent, maar ook in Amerika is deze discussie opgelaaid. *The Economist* kopte op 9 januari 2003: *Is torture ever justified?* Alan Dershowitz, een vooraanstaand Amerikaanse strafrechtadvocaat, introduceerde het 'tikkende-bom-scenario', met de dreiging van duizenden slachtoffers. 'You have good reason to believe that the prisoner knows where it is and that torture may force him to tell'. Hij verwacht dat de meeste mensen met toepassing van (dreigen met) geweld zullen instemmen.

Op advocaten die voor zo'n cliënt opkomen en willen afdwingen dat de rechten van hun cliënt worden gerespecteerd, rust de zware last tegen

deze pressie bestand te zijn en tegendruk te ontwikkelen. Zij verdienen alle steun. De algemene ratio van art. 6 EVRM is om te waarborgen dat een verdachte effectief kan deelnemen aan het strafproces. Dit betekent niet alleen het recht om aanwezig te zijn, maar ook het recht om rechtsbijstand te krijgen en om het proces effectief te kunnen volgen (zie uitspraak EHRM 14 januari 2003, besproken in het *NJB* van 14 maart 2003, p. 572).

Mr. Taru Spronken heeft aandacht gevraagd voor de bejegening van de advocaten in de zaak Krekar: 'Juist in tijden waarbij legitieme belangen van burgers in het gedrang komen door het politieke klimaat dat inmiddels rondom terrorismebestrijding heerst, moet de advocatuur ruggengraat tonen'. De Amsterdamse deken en ondergetekende hebben overigens al zeer kort na de aanhouding van de betrokken raadslieden de minister geschreven en blijkt gegeven van hun – bezorgde – aandacht als uiting van de plicht te waken tegen de feitelijke belemmering van advocaten in de uitoefening van hun beroep. In antwoord op Kamervragen schrijft de minister begrepen te hebben dat in de gedragingen van de advocaten voldoende aanleiding bestond hen aan te houden: 'Advocaten worden geacht hun cliënten met advies terzijde te staan. De advocaat die meent daar (verbaal) geweld en wederspanning aan toe te moeten voegen, heeft geen aanspraak op enige consideratie; het tegendeel is eerder het geval, omdat hij misbruik maakt van zijn geprivilegieerde positie.'

De zaak ligt nu in handen van het Openbaar Ministerie. Diens oordeel moet worden afgewacht.

Dat een advocaat zijn cliënt adviserend bijstaat en een geprivilegieerde positie heeft, is geen punt van discussie. Ook niet voor de minister. Over zijn speelveld, dat wil zeggen volume, kan discussie ontstaan.

Het natuurkundige maatje van Boyle, Gay-Lussac leefde van 1778 tot 1850 en groeide op ten tijde van de Franse en 'chemische' revoluties. Zijn comfortabele bestaan als zoon van een vermogend jurist werd verstoord door politieke en sociale onrust en pressie. Zijn leraar moest vluchten en zijn vader werd gevangengenomen.

Gay-Lussac zou als geen ander opgelucht de formule van Boyle toepassen. Met de dreigende verkleining van het speelveld voor advocaten zullen deze omgekeerd evenredig meer druk uitoefenen.

83e jaargang – 4 april 2003 – nr. 7
Verschijnt elke twee weken.

Het *Advocatenblad* is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business Information bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie
mr. drs. G.C. van Daal
mr. W.K. van Duren
mr. Y. van Gemerden
mr. W. Heemskerk
dr. L. Hesselink
mr. A.A.M. van der Meer
mr. O.H. Minjon
mr. P.F.P. Nabben
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
dr. mr. L.W.M. Wopereis

Eindredactie
Linus Hesselink

Redactionele bijdragen
t.a.v. L. Hesselink
Reed Business Information bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919
e-mail: linus.hesselink@reedbusiness.nl
Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Uitgever
drs. J.W. van der Weele

Juridische Vacaturebank
www.jbb.nl

Beeld
Vormgeving: VILLA Y, Andre Klijsen
Tekeningen: Floris Tilanus
De Pinguin: W.C. van Manen

Lay-out/vormgeving
Unit-1, Dmitry de Bruin

Correctie
Sandra Braakmann

Druk
Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties
Brouwer's Direct Marketing bv
Postbus 90, 2380 AB Zoeterwoude
tel. 071-5897621, fax 071-5890580
e-mail: bdmbv@euronet.nl
Advertentierieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 1,89 per mm bij een kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 8: 4 april 2003
afl. 9: 18 april 2003

Nederlandse
Rechtspraak
Dreep uitgevers voor vak en wetenschap

Abonnementen

Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531. Niet-leden betalen € 133 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting. Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Reed Business Information Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Reed Business Information bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl
Losse nummers: € 8

*No cure no pay***College van Afgevaardigden beraadt zich op versoepeling verbod**

Het verbod op no cure no pay is niet langer heilig. Op verzoek van de Algemene Raad heeft het College van Afgevaardigden op donderdag 27 maart jl. de wenselijkheid van opheffing besproken.

Invoeren van *no cure no pay* moet het rechtsstelsel toegankelijker maken voor rechtzoekenden DIE, zonder keiharde zaak, net boven de toevoegingsgrens zitten. De discussie volgt op de overweging van de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) in de zaak Engelgeer dat voor letselschadeadvocaten het verbod op *no cure no pay* in strijd is met de mededingingswet. Om de gangbare situatie te kunnen handhaven, is een noodverordening van kracht totdat de discussie afgerond is.

Omdat niemand de gevolgen voor de Nederlandse rechtspraktijk helemaal kan overzien, wil de Algemene Raad *no cure no pay* voorlopig reserveren voor de letselschadepraktijk. Later kan bekeken worden of uitbreiding naar andere rechtsgebieden wenselijk is.

No cure no pay heeft nadelen, maar door Orde-regulering en standaardcontracten zouden die te beheersen zijn. Zo moet de beloning bijvoorbeeld in verhouding zijn met de risico's van de zaak. En als de aansprakelijkheid van te voren vaststaat, is

no cure no pay niet geoorloofd.

De meningen in het College van Afgevaardigden lopen uiteen en er zijn nog veel vragen.

OOK BUITEN LETSELSCHADE?

Hoe groot is bijvoorbeeld de groep mensen die nu geen toegang hebben tot het rechtsstelsel? J. Maas (Rotterdam) stelt voor om dat eerst te onderzoeken, en voor schrijnende gevallen een andere oplossing te bedenken. Hij is tegen *no cure no pay*, want waarom zou het nu opeens niet meer strijdig zijn met de essentialia – onafhankelijkheid, integriteit – van de beroepsgroep?

De scheiding van geesten loopt dwars door de fracties heen. Zo vindt R. van Moorsel, ook uit Rotterdam, het voorstel om het verbod op te heffen juist buitengewoon goed. Hij stelt voor om *no cure no pay* meteen maar uit te breiden tot buiten de letselschade. De geuite angst dat het politiek niet haalbaar zou zijn, lijkt hem ongegrond. Ik kan me niet voorstellen dat justitie een verordening, in lijn met de overwegingen van de NMa, voordraagt voor vernietiging.

A. de Feijter (Arnhem) wil het verbod op *no cure no pay* handhaven, met dien verstande dat het bij letselschade, in geval het tot ongewenste hardheid zou leiden, opgeheven moet kunnen worden.

Deze benadering is in lijn met een alternatief voorstel van de Overlegcommissie Beroeps- en gedragsregels, en berust op de vrees voor onaanvaardbare aantasting van de essentialia van het beroep.

NOORDEN IS TEGEN

De Alkmaarse fractie is uitgesproken tegen *no cure no pay*. Een proef zou een hellend vlak zijn, waarvan terugkeer onmogelijk is. Leeuwarden ziet er evenmin veel in. J. van der Meulen constateert namens de noordelijke fracties dat door *no cure no pay* het risico in een zaak verlegd wordt van de cliënt naar de advocaat. Advocaten zullen kansarme cliënten laten liggen waardoor het beoogde doel, een betere toegankelijkheid van het rechtsstelsel, niet wordt bereikt. Tel daarbij op dat de onafhankelijkheid van de advocatuur in gevaar komt, en het noorden van Nederland is tegen.

J. Peek (Breda) evenwel onderschrijft het idee dat het rechtsstelsel toegankelijker moet worden. Hij wil particulieren die het financieel moeilijk hebben de mogelijkheid van *no cure no pay* bieden ook in andere dan letselzaken. Hij vraagt zich af hoe de gespecialiseerde advocaten over de kwestie denken. De Amsterdamse letselschade advocaat J. Beer zegt dat de huidige situatie, waarin letsel-

De Afgevaardigden in Utrecht waren zeker niet eensgezind.

Foto's Eelco Loode

Angst is geen roeping

Zonder advocaat had politieman Lancee nimmer de miljoen gulden vergoeding ontvangen voor de schade die de overheid hem had toegebracht. Het zelfde geldt voor Willem Oltmans.

En voor de geestelijk raadsman Spijker, die Defensie aanklaagde in de doofpottaffaire van de ontplofte oefenmijn. Alle drie waren eenlingen die in meerdere en mindere mate het predikaat lastig of querulant kregen, en die de overheid als machtige wederpartij tegenover zich troffen.

De eigenwijze advocaten die zich aan zulke zaken wagen, moeten een dikke huid hebben, een sterke ruggengraat en wellicht enige rechtlijnigheid. De advocaat van een omstreden zaak staat – hoe onterecht ook – dikwijls bloot aan verguizing.

Wie zich daar nog nooit iets van heeft aangetrokken is de Franse advocaat Jacques Vergès; veruit de meest gehate advocaat van Europa. Hij verdedigde onder meer de oorlogsmisdadiger Klaus Barbie en terrorist Carlos. Momenteel behartigt hij de belangen van Milošević in een procedure tegen Nederland voor het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg.

In een interview motiveerde hij ooit zijn optreden voor de grootste schurken van de mensheid vrij vertaald als volgt. ‘Hoe groot de schoft ook is, hoe ernstig diens misdaden ook, de misdaden van de overheid zijn altijd groter en zij wordt daarvoor niet gestraft.’ Volgens Vergès is de staat de grootste vijand van de individu.

De drijfveren van Vergès kunnen worden verklaard uit het feit dat hij een halve Vietnamees is en refereert aan het optreden van de Franse staat als koloniale overheerser.

Die *Leitmotiv* mag dan verstrekkend en anarchistisch van aard zijn; verwerpelijk is zij beslist niet. Integendeel, zij staat dicht bij de grondgedachte die is meegegeven aan de Nederlandse balie in de inleiding tot de Ereregels van 1968, de voorloper van de huidige gedragsregels voor advocaten:

‘De advocaat is dankzij zijn onafhankelijkheid nog altijd bij uitstek geroepen de belangen van hen, die alleen staan tegenover overheid, tegenover de massa ofwel tegen de macht van een invloedrijke groep, vrijelijk te verdedigen.’

Hoe belangrijk dit fundamentele uitgangspunt is, bleek al in 1969 toen enkele Amsterdamse kantoren hun advocaat-stagiaires verboden de verdediging van de Maagdenhuisbezitters op zich te nemen uit angst voor reputatieschade (zie E.W.A. Henssen *Twee eeuwen advocatuur in Nederland*, Kluwer 1998, p. 225 v.). Die houding leidde destijds tot grote verontwaardiging, binnen en buiten de balie.

De actualiteit van deze bijzondere roeping is niet verminderd. Het is echter de vraag of zij wel stevig is verankerd in het achterhoofd van iedere Nederlandse advocaat. Wie zich ergert aan het optreden van een collega of confrère die zich inzet voor de belangen van de eenling, of het nu om Pim Fortuyn gaat of om prinses Margarita, zal daarvoor niettemin respect moeten opbrengen indien de advocaat zich door genoemde *Leitmotiv* laat leiden. De enige tot wie de individu zich kan richten, is tenslotte zijn advocaat.

Het is kwalijk dat Simmons&Simmons Trenité in Rotterdam zich daarvan geen rekenschap voordat het kantoor – uit angst dat zijn reputatie door de zaak-Margarita zou worden beschadigd – *rücksichtslos* zijn respectabele adviseur Slagter de laan uit stuurde.

Angst is geen roeping.

>

schadebureaus het verbod op *no cure no pay* ontduiken, leidt tot ongewenste uitwassen. Een betere regulering is noodzakelijk. Vooral advocaten, met hun goede opleiding en tuchtrechtelijk toezicht, zouden de belangen van cliënten uitstekend kunnen dienen.

BESLUITEN IN JUNI

Op verzoek van het College stelt de Algemene Raad een vervolgotitie op. Daarin zal nogmaals aandacht worden besteed aan de groep justitiabelen die gebaat is bij resultaatafhankelijke beloning. Bovendien zal de AR bekijken of het voorstel om *no cure no pay* te beperken tot letselschade, verantwoord is. De afgevaardigden zullen de komende tijd hun achterbannen raadplegen. Het College zal in juni opnieuw vergaderen over de wenselijkheid van en de te stellen voorwaarden aan *no cure no pay*.

Jan Pieter Nepveu

Toevoeging bij strafbeschikking

De Algemene Raad heeft zich achter het advies van de Adviescommissie Strafrecht geschaard betreffende de wetsvoorstellen ‘buitengerechtelijke afdoening’. Daarin stelt de commissie onder andere dat het wetsvoorstel (met daarin de strafbeschikking) een fundamentele inbreuk vormt ‘op de noties van machtscheiding en evenwicht van machten die kenmerkend is voor een rechtsstaat’. De Algemene Raad voegt daar in de aanbiedingsbrief aan minister Donner aan toe

dat het goed is dat in de wetsvoorstellen is geregeld dat bepaalde strafbeschikkingen slechts mogen worden uitgevaardigd als de verdachte, bijgestaan door een advocaat, is gehoord. Het ligt dan echter voor de hand om ook de regels omtrent toevoegingen te veranderen, zodat in daarvoor in aanmerking komende gevallen een toevoeging kan worden gevraagd door personen die met zo’n strafbeschikking worden geconfronteerd, aldus de Algemene Raad.

BUITENLAND

‘ICB zal geloofwaardigheid van internationaal strafhof vergroten’

Foto's: Andreas Burkhardt / Anwaltverein

Er is nog geen zaak in zicht, maar voor ruim 300 advocaten was dat op 21 en 22 maart jl. geen beletsel om in Berlijn verder gestalte te geven aan de International Criminal Bar (ICB), het toekomstig vertegenwoordigend orgaan van verdedigers bij de onlangs geïnstalleerde International Criminal Court (ICC) in Den Haag. De motieven om een soms lange reis naar Duitsland te maken – er waren advocaten uit onder meer Afrika en Zuid-Amerika – liepen uiteen van de ‘hoop’ ooit een ‘grote zaak’ te krijgen bij het hof tot de vaker gehoorde ‘wens’ van met name advocaten uit Europa en de Verenigde Staten bij te dragen aan een rechtvaardiger wereld.

‘Dit is esoterisch werk’, zegt de Amerikaanse advocate Nancy Hollander, een van de achttien advocaten die uit de VS waren gekomen. Met een peace-button op de revers van haar grijze mantelpak liep ze de dag voordat de vergadering begon in Berlijn mee in een scholierendemonstratie tegen de oorlog in Irak. ‘Het strafhof zal zo’n oorlog niet kunnen voorkomen’, zegt ze. ‘Het zal geen tragedies kunnen tegenhouden. Maar het zal in de toekomst wel degelijk een belangrijke rol spelen en mede het internationale recht vorm geven, alleen al door het feit dat het twee verschillende rechtssystemen met elkaar zal moeten verzoenen. De ICB kan daarbij een cruciale rol spelen en zal de geloofwaardigheid van het gehele strafhof vergroten.’

Bevlogenheid drijft ook de Canadese advocate Elise Groulx, een van de oprichters van de ICB en in Berlijn gekozen tot voorzitter van het ‘exe-

cutive committee’. ‘Waar geen onafhankelijke verdediging is’, zegt ze gedecideerd, ‘is ook geen goede rechtspraak. Dan helt alles over naar de aanklager.’ Met die boodschap trok zij een aantal jaren geleden naar het constituerend beraad van het internationale strafhof, in de verwachting dat zij de zoveelste zou zijn met een pleidooi voor een onafhankelijke verdediging. ‘Maar ik was de eerste, heel lang ook de enige, en mijn boodschap was verre van populair, zowel bij de oprichters van het strafhof als bij veel collega’s. Steun kreeg ik pas na verloop van tijd vooral van de Franse en de Nederlandse ordes en na een eerste, chaotisch verlopen vergadering in Parijs, ook van de Europese Commissie. Een probleem was natuurlijk ook dat het ICC zelf moeizaam van de grond kwam doordat de Verenigde Staten weigerden mee te werken. Nu lijkt de acceptatie van de ICB groeiende. Het spijt mij te moeten constateren dat de oorlog in Irak daarbij helpt.’

Niettemin is ze tevreden met de voortgang die geboekt is bij de oprichting van de ICB, waarvan de belangrijkste praktische taken het leveren

Elise Groulx

van faciliteiten zijn, en training in het ‘adversarial system’ waarmee advocaten bij het strafhof geconfronteerd zullen worden. Hoewel de Duitse advocaat Stefan Kirsch onmiddellijk toegeeft dat deze procesvoering een van de grootste problemen is voor een advocaat bij een internationaal hof, zijn het volgens hem vooral ook kleine, praktische onvolkomenheden die het leven soms ondraaglijk maken. Zo werd zijn werk bij het International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY) onnodig verzaamd door de uiterst gebrekkige behuizing voor de advocaten bij het tribunaal – met bijvoorbeeld twee computers voor zes zaken tegelijkertijd – en door de geringe medewerking van de griffie bij het – tijdig – verstrekken van kopieën van documenten. ‘Vervelend was ook dat we altijd uitgebreid gecontroleerd moesten worden door de veiligheidsdiensten als we een keer naar de bibliotheek wilden’.

Bij het ICTY werd een halfjaar geleden een belangenvereniging van advocaten bij het tribunaal opgericht die erin slaagde veel omstandigheden te verbeteren. Voor de toegang tot bibliotheek en de cafetaria werden speciale passen verstrekt. Met de griffie – die volgens de Servische advocaat Slobodan Zečević voor 80 procent van de problemen verantwoordelijk is – wordt naar oplossingen gezocht voor andere knelpunten. ‘De griffie is een bureaucratisch apparaat dat veel regels heeft opgesteld waar ze maar moeilijk van af kan stappen’, zegt Zečević. ‘De meeste van deze problemen zijn van technische aard en vormen geen fundamentele bedreiging voor het werk van de verdediging.’ Een aantal advocaten vindt de eis storend dat een verdediger eerst geballoteerd moet worden door de belangenvereniging van de advocaten bij het ICTY om op de lijst van mogelijke verdedigers van het tribunaal te komen. ‘Zo heeft het tribunaal het gewild en zo is het opgenomen in de regels’, zegt Zečević, die tevens de voorzitter van de vereniging is. ‘Tot nu toe hebben we twee keer een advocaat afgewezen op grond van een te geringe ervaring in criminele zaken.’

Een dergelijke beperking zal de ICB niet kennen. ‘De ICB staat open voor iedereen’, zegt landelijk deken Jeroen Brouwer, een van de drijvende krachten achter de ICB en in Berlijn

Advocaten stemmen in Berlijn

gekozen tot lid van het 'executive committee'. 'Bij het internationale strafhof bepaalt de griffier wie er op de lijst komt en we hopen dat het lidmaatschap van de ICB tot aanbeveling zal strekken', zegt Brouwer, die er verder op wijst dat de ICB ook geen disciplinaire maatregelen zal treffen tegen advocaten. 'Dat kun je de nationale ordes niet afnemen. Er komt uiteraard wel een "code of conduct", daarvoor zullen we nog een gemeenschappelijke noemer moeten vinden.' De belangrijkste aansporing om lid te worden van de ICB ligt volgens hem bij de faciliteiten die het biedt, met name op het gebied van training.

'Het gat tussen common law en civiel recht is nauwelijks te overbruggen', zegt Stefan Kirsch. 'Bij het internationale strafhof zijn meer civiel-

rechtelijke aspecten in-gebed, maar of dat ook zo blijft staat niet vast. Belangrijk is daarom dat advocaten getraind worden op het gebied dat ze niet kennen en vooral ook de taal van het hof leren. Als je zoals ik uit Duitsland komt, heb je aanvankelijk een grote achterstand op Britse collega's.'

Brouwer betreurt dat zo weinig Nederlandse advocaten tot nog toe belangstelling hebben getoond voor de ICB. Alleen de Nederlandse advocaat Jan Sjöcrona was naar Berlijn gekomen. Hij begrijpt dat het strafhof voor de meeste advocaten 'een ver-van-hun-bed-show is'. Maar er zijn volgens hem goede redenen om 'er wel in te stappen'. Sjöcrona: 'Het is nieuw, uit-

dagend en historisch, in een omgeving waar internationale relaties tellen.'

Sceptici die roepen dat het 'toch nooit wat wordt' met het strafhof wijst hij pertinent af. 'In het begin werd hetzelfde gezegd van het Joegoslavië-tribunaal en zie, nu zit Milošević zelf op het beklagdenbankje samen met een hele reeks andere verdachten. Het begint langzaam en het kan ook nog enige tijd duren voordat het überhaupt goed van de grond komt, maar het is er nu en zal niet meer kunnen verdwijnen.'

(Zeger Luyendijk, Berlijn)

Discussie in Engeland over rechtmatigheid oorlog

Sinds de oorlog in Irak begon lijkt de vraag naar de rechtmatigheid daarvan enigszins naar de achtergrond verschoven. Hierdoor kon de Nederlandse kabinetsformatie weer worden vlotgetrokken, voor eventjes. In Engeland is de discussie echter nog steeds gaande. Hoofdstuk VII van het Handvest van de Verenigde Naties staat het gebruik van geweld toe in twee situaties; neergelegd in art. 42 en 51. Art. 42 bepaalt dat de Veiligheidsraad kan 'overgaan tot zulk optreden door middel van lucht-, zee- of landstrijdkrachten als nodig is voor de handhaving of het herstel van de internationale vrede en veiligheid.' Art. 51 bevestigt het 'recht tot individuele of collectieve zelfverdediging in geval van een gewapende aanval.'

Op 17 maart publiceerde de Engelse regering de juridische analyse van Procureur-Generaal (*Her Majesty's Attorney General*) Lord Goldsmith, op dit betoog deed ook premier Balkenende een beroep, in het Nederlandse kamerdebat over Irak. Volgens Goldsmith geven Veiligheidsraadresoluties 678, 687 en 1441, gelezen in onderling verband, de juiste basis om tot geweld over te gaan. Goldsmith wijst erop dat deze resoluties door de Veiligheidsraad werden aangenomen onder Hoofdstuk VII van het Handvest.

Lord Goldsmith

Goldsmith redeneert als volgt: Na de Irakese invasie van Koeweit nam de Veiligheidsraad op 29 november 1990 resolutie 678 aan. In die resolutie gaf de Veiligheidsraad toestemming geweld te gebruiken tegen Irak, om

Irak uit Koeweit te verwijderen en om de vrede en veiligheid in de regio te herstellen. Na de succesvolle afloop van Operatie Dessert Storm nam de Veiligheidsraad vervolgens op 3 april 1991 resolutie 687 aan waarin het de voorwaarden voor de wapenstilstand vastlegde. Die resolutie bepaalde dat Irak zijn massavernietigingswapens moest overdragen of vernietigen (en vormde de basis voor de VN-wapeninspecties in Irak). Goldsmith redeneert dat resolutie 687 weliswaar de in resolutie 678 neergelegde toestemming om geweld te gebruiken opschoortte, het beëindigde die toestemming echter niet. Indien Irak zijn verplichtingen onder resolutie 687 niet zou nakomen zou de in resolutie 678 neergelegde toestemming om

geweld te gebruiken weer herleven.

Goldsmith wijst er vervolgens op dat de Veiligheidsraad op 8 november 2002 in resolutie 1441 vaststelde dat Irak de in resolutie 687 neergelegde verplichting om te ontwapenen niet is nagekomen en nog steeds niet nakwam. Resolutie 1441 gaf Irak 'een laatste kans om aan de ontwapeningsverplichtingen te voldoen' en waarschuwde voor 'serious consequences' mocht Irak daar niet aan voldoen. Voorts bepaalde resolutie 1441 dat indien Irak op enig moment de verplichtingen daaronder niet zou nakomen of niet zou meewerken in de tenuitvoerlegging daarvan, dat feit wederom een nieuwe tekortkoming van de Irakese verplichtingen zou opleveren.

Volgens Goldsmith is het inmiddels overduidelijk dat Irak zijn verplichtingen niet is nagekomen, en bleef weigeren deze alsnog na te komen. Daardoor is de in resolutie 678 neergelegde toestemming geweld te gebruiken inmiddels herleefd, en momenteel van kracht. Goldsmith besluit met te stellen dat resolutie 1441 expliciet een nieuw Veiligheidsraadbesluit om geweld te gebruiken zou hebben vereist indien dat de bedoeling zou zijn geweest.

Meerdere gezaghebbende Britse juristen hebben laten weten Goldsmiths mening niet

te delen. Zo publiceerde de *Guardian* op 7 maart een brief van zestien vooraanstaande hoogleraren internationaal recht waarin zij schrijven dat, zonder directe reden voor zelfverdediging of een nieuwe Veiligheidsraadresolutie, de oorlog tegen Irak onrechtmatig is.

Daarnaast hebben een aantal mensenrechtenorganisaties aangekondigd juridische stappen te overwegen tegen de Britse regering, Tony Blair en het leger. Twee van de meest actieve anti-oorlogadvocaten zijn *solicitor* Phil Shiner, de advocaat van *Campaign for Nuclear Disarmament* (CND), en *barrister* Rabinder Singh QC. Singh en enkele van zijn kantoorgenoten schreven op verzoek van CND een aantal opinies waarin zij uiteenzetten waarom de oorlog naar hun mening onrechtmatig is. De opinies van Singh c.s. bevatten onder meer de door de critici van de regering meest gebruikte argumenten.

Volgens Singh c.s. blijkt uit de tekst van resolutie 687 (en de omstandigheden waaronder die resolutie werd aangenomen) dat de wapenstilstand van 1991 het einde betekende van de in resolutie 678 neergelegde toestemming geweld te gebruiken. Nieuwe maatregelen om naleving van resolutie 687 af te dwingen, en om de vrede en veiligheid in de regio veilig te stellen, zouden weer in handen van de Veiligheidsraad zijn, en niet van individuele lidstaten.

Daarnaast stellen Singh c.s. onder meer dat de in resolutie 1441 neergelegde waarschuwing voor 'serious consequences' indien Irak nog altijd niet zijn verplichtingen na zou komen, niet het gebruik van geweld impliceert. Om het gebruik van geweld goed te keuren zou de Veiligheidsraad volgens Singh c.s. de woorden 'all necessary means' moeten gebruiken. Dat is namelijk de formulering die de Veiligheidsraad normaal gesproken zou gebruiken om het gebruik van geweld goed te keuren (zo ook in resolutie 678). Singh c.s. wijzen er op dat het Verenigd Koninkrijk en de VS oorspronkelijk hadden getracht in de Veiligheidsraad een resolutie goedgekeurd te krijgen waarin de dreiging met 'all necessary means' was opgenomen. Rusland en Frankrijk maakten ernstig bezwaar tegen deze bewoording en partijen kwamen uitdrukkelijk overeen daar in resolutie 1441 geen gebruik van te maken.

Aldus bleef het besluit wat de volgende stap moest zijn inzake de Irak kwestie volgens Singh c.s. in handen van de Veiligheidsraad. Singh c.s. gaan ook in op de vraag of zelfverdediging, met het oogmerk om de oorlogsdreiging die van Irak uitgaat bij voorbaat af te wenden, een rechtmatige basis vormt voor geweld tegen Irak. Zij komen tot de conclusie dat dit niet het geval is. Alhoewel deze rechtvaardiging voor de oorlog wel door President Bush is geopperd heeft de regering-Blair zelfverdediging echter ook nooit naar voren durven schuiven ter onderbouwing van de invasie.

Of er daadwerkelijk succesvolle procedures tegen de Britse regering, Tony Blair of Britse militairen gevoerd zullen kunnen worden valt nog te bezien. Hoogleraar en *barrister* Philippe Sands wijst er in dit verband nog op dat alleen Engelse militairen het risico lopen voor het internationale strafhof in Den Haag vervolgd te worden wegens vermeende oorlogsmisdaden aangezien zowel de VS als Irak dat hof niet erkennen. Interessant detail is dat Rabinder Singh en Philippe Sands beiden verbonden zijn aan Matrix Chambers; het kantoor waar ook Cherie Booth QC, de echtgenote van premier Blair, werkzaam is.

(Alexander Kaarls, advocaat te Londen)

Peruaanse mensenrechten

Op 27 januari jongstleden is advocaat *Gloria Cano* voor de deur van haar kantoor in Lima, de hoofdstad van Peru, belaagd door een groep van zo'n twintig personen. Cano kon haar kantoor pas binnenkomen nadat haar collega's haar te hulp waren gekomen. De belagers probeerden zich toegang te verschaffen tot het gebouw, maar slaagden daar niet in. Cano, een bekende en internationaal gerespecteerde advocaat, werkt voor een van de belangrijkste mensenrechtenorganisaties in Peru, de *Asociación Pro Derechos Humanos* (APRODEH). Cano heeft gedurende het regime van ex-president Fujimoro veel slachtoffers van mensenrechtenschendingen bijgestaan. APRODEH, opgericht in 1983, is vaker het doelwit geweest van bedreigingen. Aangenomen wordt dat de belaging van Cano het werk is van aanhangers van de voormalige president Alberto Fujimoro, als wraakactie voor de recent gelanceerde campagne *Campaña contra la Impunidad y la Corrupción*. Deze campagne is een initiatief van APRODEH en heeft de uitlevering van Fujimoro door Japan ten doel. Fujimoro is in november 2000 naar Japan gevlucht. Hem zijn verschillende moorden en verdwijningen ten laste gelegd, evenals wetenschap van het bestaan en de daden van de beruchte *Grupo Colina*, het doodseskader van de Peruaanse veiligheidsdienst. Fujimoro is inmiddels Japans staatsburger. Japan weigert ten enenmale haar burgers uit te leveren.

Het werk van APRODEH en andere mensenrechtenorganisaties wordt ernstig gehinderd door de belagers en de bedreigingen. Als daders en verantwoordelijken immuniteit genieten, worden de mensenrechten ernstig bedreigd. De nieuwe president Alejandro Toledo die sinds 28 juni 2002 aan het werk is, heeft toegezegd immuniteit tegen te gaan en de mensenrechten te bevorderen.

De Amerikaanse mensenrechtenorganisatie *Lawyers Committee for Human Rights* is een actie gestart naar aanleiding van de belaging van Gloria Cona en de vermindering van het werk van APRODEH. U kunt deze actie ondersteunen door een brief te sturen naar de president van Peru, dr. Alejandro Toledo en naar de Peruaanse Minister van Justitie, Dr. Fausto Alvarado Doderó. U doet er goed aan een afschrift van de brieven te sturen naar de Nederlandse ambassadeur in Peru. Voor meer informatie omtrent deze actie (o.a. adressen van de betreffende personen en een voorbeeldbrief), alsmede voor meer informatie over de stichting *Advocaten voor Advocaten* kunt u contact opnemen met mr. Mirjam Siesling, secretaris, p/a Janskerkhof 16, 3512 BM Utrecht, tel. 030-253 71 21, fax: 030-253 70 28, E-mail: M.Siesling@law.uu.nl

AGENDA

Genoegdoening

De Nederlandse Juristenvereniging organiseert op 13 juni 2003 haar jaarvergadering. Thema van de bijeenkomst is *Het opstandige slachtoffer - genoegdoening in strafrecht en burgerlijk recht* met prof. mr. C.P.M. Cleiren, prof. mr. C.E. du Perron en prof. dr. A.C. Zijderveld als preadviseurs. De vergadering is toegankelijk voor leden, wie geen lid is kan zich schriftelijk aanmel-

den bij Heleen Westdorp, secretariaat NJV, antwoordnummer 84332, 2508 WB Den Haag, tel. 070 - 328 53 83, fax 070 - 328 55 17, e-mail hwestdorp@dbbw.nl. Kosten lidmaatschap: 20 euro per jaar.

Aan de vergadering zijn 4 opleidingspunten verbonden voor advocaten.

Nederlandse advocatuur relatief weinig gereguleerd

De Nederlandse advocatuur behoort tot de minst gereguleerde van Europa. Alleen Finland, Zweden en Denemarken kennen minder regels ten aanzien van advocaten. Griekenland, Frankrijk en Luxemburg hebben de meeste regels omtrent toetreding en marktgedrag van advocaten.

Dat blijkt uit de vergelijkende studie 'Economic impact of regulation in the field of liberal professions in different Member States' van het Institute for Advanced Studies in Wenen. Het vergelijkende onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de directie Mededinging van de Europese Commissie.

De onderzoekers hebben vragenlijsten gezonden naar regulerende organen (zoals de Orde) en relevante overheidsorganen. De vragen hadden betrekking op de toetreding tot het beroep van advocaat, de gedragsregels, recente veranderingen in regulering en de economische positie van de beroepsgroep. Voor wat betreft de economische gevolgen van de regulering werden gegevens betrokken van Eurostat.

Om eenduidige resultaten te krijgen, is er door de onderzoekers een 'regulation index' ontworpen met betrekking tot toetreding (market-entry) en marktgedrag (market-conduct). Zo konden zeer verschillende systemen (vrijwel geen toetredingseisen en nauwelijks marktregulering versus hoge toetredingseisen en veel marktregels) toch onderling worden vergeleken.

De Griekse advocatuur is verreweg het meest gereguleerd. Dat blijkt vooral uit de regels omtrent marktgedrag: er geldt een minimumprijs, adverteren is voor advocaten verboden, er zijn regels ten aanzien van de gekozen locatie en specialisatie, samenwerking met andere be-

roepsbeoefenaren is verboden en bijscholing verplicht. Dat laatste geldt overigens voor de meeste Europese landen: alleen Denemarken, Italië en Zweden kennen geen verplichte bijscholing voor advocaten.

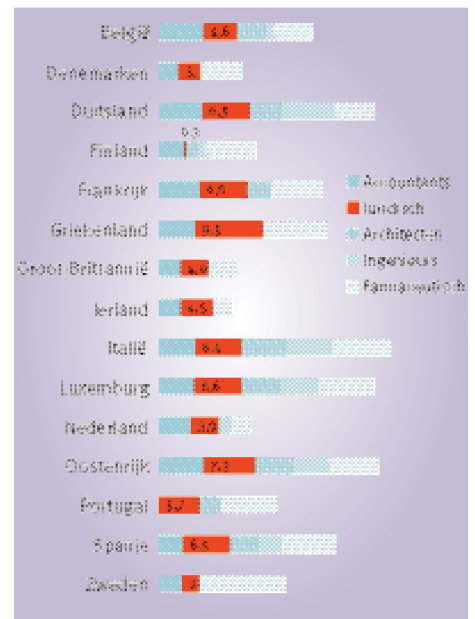
Finland is het minst gereguleerd. Er is geen prijsregulering, adverteren is vrijwel altijd toegestaan, samenwerkingsverbanden zijn altijd toegestaan (ook met niet vrije-beroepsbeoefenaren) en er is geen verplichte opleiding. Wel is in Finland een beroepsaansprakelijkheidsverzekering verplicht.

Overigens lijkt de mate van regulering medebepalend voor de omvang van de privileges van de advocatuur. In Griekenland is advisering over het nationale recht, buitenlands recht en internationaal recht exclusief voorbehouden aan de advocatuur. Tevens beschikken Griekse advocaten over een procesmonopolie bij de gerechten. In Finland beschikken advocaten over geen enkel privilege. Finse advocaten hebben ook geen procesmonopolie.

De Duitse Rechtsanwalt heeft van de Europese advocaten de meeste privileges: hij adviseert exclusief over het nationale, internationale en buitenlandse recht, hij heeft een procesmonopolie bij de gerechten, een procesmonopolie bij bestuursrechtelijke geschillen, hij geeft exclusief advies in belastingzaken en representeert cliënten in octrooirechtzaken. Duitsland staat vierde op de lijst van meest regulerende landen ten aanzien van de advocatuur.

REACTIE COMMISSARIS

Commissaris Monti van de Europese Commissie heeft tijdens een lezing voor de Duitse Orde van Advocaten inmiddels gereageerd op het onderzoek. Volgens hem toont het aan dat het publiek

De 'regulation index': de regulering inzake toetreding (market-entry) en marktgedrag (market-conduct) met betrekking tot vrije beroepen, omgezet in een 'eindcijfer'. In Griekenland is de advocatuur het zwaarst gereguleerd (9,5), in Finland het minst (0,3).

erbij gebaat zou zijn als het beroep van onder meer advocaat minder gereguleerd zou zijn. Hij nodigde de vrije-beroepsbeoefenaren en hun organisaties uit om te reflecteren op de vraag of 'sommige van de beperkingen die teruggaan op middeleeuwse gilden tegenwoordig nog steeds nodig zijn en of ze niet negatieve effecten hebben voor zowel ondernemingen als consumenten.' (LW)

Belangstellenden kunnen tot eind mei op het onderzoek reageren. Het integrale rapport is te vinden op <http://europa.eu.int/comm/competition/index—en.html>

Weghouden verdachte bij getuigenverhoor

Het Openbaar Ministerie (OM) handelt niet in strijd met het EVRM als het in een voorfase van het strafgeding getuigen onder ede laat verhoren zonder dat de verdachte of diens raadsman daarbij aanwezig is.

Dit heeft de Hoge Raad bepaald in het cassatieberoep dat de Staat instelde tegen een uit-

spraak van het gerechtshof in Den Haag. Het gerechtshof oordeelde dat het OM had moeten meewerken aan het verzoek van enkele verdachten om aanwezig te zijn bij een getuigenverhoor onder ede dat plaatsvond in het kader van een rechtshulpverzoek in Canada. De Hoge Raad stelt dat het getuigenverhoor werd gehouden in een voorstadium van de strafzaak, en dat de verdachten de betreffende getuigen

in een later stadium van de strafprocedure kunnen ondervragen.

De kwestie gaat over kaasproducenten die verdacht worden van fraude bij het verkrijgen van EU-exportsubsidies. In het parallel aan het gerechtelijk vooronderzoek lopende onderzoek van het OM, deed de officier van Justitie in Roermond een rechtshulpverzoek aan de Canadese overheid tot het horen van enkele

VERZIN EN WIN

Van de meeste krantenfoto's ziet u meteen wat ze tonen, omdat u weet hoe de wereld in elkaar zit. Maar misschien is het heel anders dan de eerste blik laat zien. Verzin een fotobijschrift en mail, fax of schrijf dat naar de redactie. De scherpste, grappigste, treffendste, ontroerendste inzending wordt beloond met eeuwige roem – publicatie in het volgende *Advocatenblad* – en met een niet onaardige boekenbon. (red.)

Zie voor het adres van de redactie het colofon voorin het blad.

>

getuigen onder ede. Bij het verhoor zouden twee Nederlandse politiefunctarissen aanwezig zijn. In het rechtshulpverzoek repte de officier van Justitie niet van het verzoek van de verdachten om bij het verhoor aanwezig te mogen zijn. Hun raadsman spande hierop een kort geding aan tegen de Staat. In hoger beroep besliste het

gerechtshof dat de weigering van de Staat om mee te werken in strijd is met het fair trial-beginsel uit het EVRM. Het getuigenverhoor zou immers eenzijdig kunnen zijn. Volgens de Hoge Raad zijn de verdachten echter niet onherstelbaar beknot in hun EVRM-recht, omdat de getuigen in een later stadium onder ede ondervraagd kunnen worden. De

Hoge Raad wijst er overigens op dat het rechtshulpverdrag tussen Canada en Nederland op dit gebied geen rechten of plichten schept voor verdachten en OM. (A. Klinkenberg/Cerberus, zaaknummer: Co1/152HR)

Berichten uit het notariaat

mr. E.E. Minkjan, bestuurssecretaris KNB

Raadpleging over interdisciplinaire samenwerking

Binnenkort kunnen notarissen en kandidaat-notarissen hun mening geven over een ontwerp voor een nieuwe verordening die de interdisciplinaire samenwerking regelt tussen notarissen en anderen. De leden van de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie krijgen het ontwerp toegestuurd en zij kunnen daarover hun mening geven aan hun ringbestuur, het equivalent van de raad van toezicht. De ringbesturen adviseren vervolgens de ledenraad, die de verordening vaststelt, vergelijkbaar met het college van afgevaardigden. De Wet op het notarisambt zelf schrijft een dergelijke democratische raadpleging voor.

De Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie heeft in de Wet op het notarisambt opdracht gekregen in een verordening regels te stellen voor samenwerkingsverbanden met andere beroepsbeoefenaren. Die moeten de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de notaris waarborgen. Vorig jaar had de KNB al een concept-verordening opgesteld. Daarin werd geïntegreerde samenwerking met accountants mogelijk gemaakt onder strakke voorwaarden, die ook zouden gelden voor de samenwerking met advocaten. Het voorstel ontmoette nogal wat weerstand, van de eigen achterban en daarbuiten. Sommige notarissen vonden dat alle samenwerking zou moeten worden verboden. Andere

notarissen, vooral van de grote, gemengde advocaten- en notariskantoren, vonden de regels voor hún samenwerking onwerkbaar. Ook de Orde had bezwaren. Daar kwamen de problemen met ENRON bij, met als gevolg dat het ontwerp in de ijskast werd gezet.

Het nu voorliggende ontwerp maakt alleen geïntegreerde samenwerking mogelijk tussen notarissen en advocaten en belastingadviseurs van de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs. De verschillende beroepsgroepen moeten zich organiseren in een 'staak', een aan het erfrecht ontleende term. Een staak wordt in de toelichting op het ontwerp beschreven als een verband, waaraan geen vormvereisten worden gesteld. Hóé de staak moet worden georganiseerd, wordt niet voorgeschreven, wel worden voorbeelden gegeven. De notarissen zullen een doorslaggevend stem moeten hebben bij de beslissing over zaken die met de notariële praktijkuitoefening samenhangen. Voor een aantal bestaande interdisciplinaire kantoren zullen de afspraken wat moeten worden aangetrokken, om te kunnen voldoen aan de voorgestelde verordening.

Volgens de planning wordt de ontwerp-verordening in juni door de ledenraad behandeld.

AGENDA

Merkbescherming

Mr. B.A. Kist, directeur Shield Mark, zal op 8 april 2003 in Amsterdam een voordracht houden over *Merkbescherming van woorden tot klanken en van kleuren tot geuren* op het avondseminar van de

Juristenvereniging Internationale handel NAVIH. Aanvang: 19.30 uur. Informatie: secretariaat NAVIH tel: 010 - 599 02 97, fax 010 - 599 02 98, e-mail brugcate@kabelfoon.nl

Congres *No cure no pay*

De Orde beraadt zich op een versoepeling van het verbod op *no cure no pay* (zie Actualiteiten). Op vrijdag 26 september a.s. staan alle actuele ontwikkelingen en buitenlandse praktijkervaringen centraal op het congres *No cure no pay* van de Vereniging van Advocaten

voor Slachtoffers van Personen-schade (ASP). Kosten: € 495,-/ € 395,- (ASP-leden) per persoon exclusief BTW. Informatie: Vermande Studiedagen, telefoon (070) 378 98 96, www.vermandestudiedagen.nl, e-mail: vermande.studiedagen@sdu.nl

European Young Lawyers Scheme

Jonge advocaten met minimaal twee jaar werkervaring kunnen deelnemen aan het European Young Lawyers Scheme van de British Council. In Londen of Edinburgh volgen deelnemers gedurende drie maanden een

basis cursus Engels of Schots recht, gevolgd door een drie maanden durende stage bij een advocatenkantoor. De programma's in Londen en Edinburgh vinden tegelijk plaats van 12 januari tot en met 9 juli 2004.

Forensisch accountants mogen onderzoek doen voor controlecliënt

Omdat een werkgroep van forensisch accountants de afgelopen jaren geen overeenstemming kon bereiken, heeft het NIVRA-bestuur de knoop doorgemaakt: vlak voor de aanvang van het Kamerdebat over de parlementaire enquête Bouwnijverheid presenteerde de beroepsorganisatie van registeraccountants de ontwerp-richtlijn inzake persoonsgebonden accountantsonderzoeken (<http://www.nivra.nl/download/ORL%207mrt03%20definitief—KPB—.pdf>). De Parlementaire Enquête Commissie heeft forse kritiek geuit op de rol die forensisch accountants speelden bij de bouw-

fraude. De PEC raadde de Tweede Kamer aan te verbieden dat forensisch accountants vermeende onregelmatigheden onderzoeken bij een onderneming of organisatie waar collega's van hetzelfde kantoor de jaarrekening controleren. De ontwerp-richtlijn van het NIVRA, die in mei dit jaar van kracht wordt, staat deze combinatie toe. De richtlijn is verder een passend antwoord op de kritiek die de afgelopen jaren is geuit in tuchtrechtelijke procedures, zoals die van oud-burgemeester Bram Peper.

(Lex van Almelo)

Rechten van het Kind

Op 24 april organiseert het Amsterdams Centrum voor Kinderstudies en Defence for Children International een themamiddag over de werking van het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) in Nederland. Daarbij zal een onlangs

verricht onderzoek naar de doorwerking van het IVRK in de Nederlandse rechtspraak worden gepresenteerd. Informatie: mw. G.C.A.M. Ruitenbergh, tel. 020-444 62 96, e-mail: info@ack.vu.nl, internet: www.ack.vu.nl

Electronic commerce

Het Centrum voor Intellectueel Eigendomsrecht (CIER) organiseert op 16 april 2003 in Utrecht een lezing over *Changes to contributory liability for intellectual-property infringement brought on by electronic commerce*. De lezing wordt

gehouden door Th.E. Hays, jur. doct. LL.M., Universiteit van Aberdeen, onderzoeker bij de Universiteit Utrecht. Informatie: J. Borlée of M. Rijlaarsdam, tel. 030-253 77 43, e-mail j.borlee@law.uu.nl

Aanmeldingsformulieren moeten uiterlijk 2 mei 2003 voor 17.00 uur binnen zijn. Een gesprek in week 21 (19-23 mei) maakt onderdeel uit van de selectieprocedure. Informatie: Joanna de Jong-Keogh, tel. 020-550 60

65, e-mail: joanna.dejong-keogh@britishcouncil.nl of Elsa van Straaten tel. 020-550 60 66, e-mail: elsa.vanstraaten@britishcouncil.nl

Het zwijgrecht in het fiscale strafrecht

mr. G.L.A.M. van Doveren
advocaat-belastingkundige¹

De belastingplichtige is verplicht informatie te geven opdat er belasting kan worden geïnd. Een verdachte hoeft geen belastende informatie tegen zichzelf te verschaffen. Wat nu als de belastingplichtige tegelijk verdachte is? De Nederlandse wetgeving en de Hoge Raad blijken er anders over te denken dan het EHRM: 'de belastingheffing weegt blijkbaar zwaarder dan het zwijgrecht van de verdachte belastingplichtige.'

Het zwijgrecht is een absoluut recht waaraan niet getornd dient te worden. Tegen dit standpunt, onlangs nog verwoord in het *Advocatenblad*,² valt niets in te brengen. Maar in het fiscale strafrecht doet de Nederlandse fiscus wel degelijk afbreuk aan dit recht.

Sinds 1998 kennen we art. 67j AWR (Algemene Wet Rijksbelastingen),³ dat op zeer beperkte wijze het zwijgrecht voor fiscale aangelegenheden regelt. De vraag is of de wetgever deze bepaling niet dient aan te passen, gelet op de jurisprudentie van het EHRM. De Belastingdienst en de FIOD beschikken over de nodige waarborgen, maar de belastingplichtige niet. Dit artikel behandelt de zwijgrechten verwoord in de artt. 67j AWR, 29 lid 2 Sv en 6 EVRM.

Het onderwerp is actueel nu de Nederlandse belastingdiensten een klopjacht hebben georganiseerd tegen belastingplichtigen die rente-inkomsten op banktegoeden bij de Luxemburgse KBL-bank niet hebben opgegeven. Via de Belgische belastingdienst hebben ze de hand weten te leggen op een lijst van belastingplichtigen, en hun saldo's, die bankierden bij de KBL. De Belgische belastingdienst had gezien het Luxemburgse bankgeheim kunnen weten, althans dat dient vermoed te worden, dat deze lijst van diefstal afkomstig was. De Nederlandse belastingdiensten vragen nu belastingplichtigen opening van zaken.

Moeten de belastingplichtigen deze gegevens verstrekken op basis van de controlebevoegdheden⁴ van de Belastingdienst? Indien

een belastingplichtige meewerkt, incrimineert hij zichzelf; terwijl het zwijgrecht juist van belang is als hij zichzelf niet wil incrimineren.

ONRECHTMATIG VERKREGEN BEWIJS

In het fiscale strafrecht is naast het zwijgrecht ook het leerstuk van het onrechtmatig verkregen bewijs van belang, actueel gezien de genoemde de KBL affaire. Onrechtmatig verkregen bewijs kan onder andere voorkomen in de vorm van onrechtmatig verkregen informatie in de controlefase en onrechtmatig verkregen strafvorderlijke informatie. Mogelijke sancties zijn ex art. 359a Sv het opleggen van een lagere straf, bewijsuitsluiting en niet-ontvankelijkheid van het openbaar ministerie. Art. 359a Sv ziet alleen op het strafrechtelijke traject. In de bestuurlijke afdoening, het opleggen van een bestuurlijke boete, ontbreekt een dergelijke bepaling. Indien de fiscus het bestuurlijke zwijgrecht ex art. 67j AWR schendt en vasthoudt aan de hoogte van de boete, is er mijn inziens sprake van een onhoudbaar standpunt. De boete zou dan gelet op de ernst van de normschending moeten worden verminderd dan wel moeten worden kwijtescholden, op basis van een analoge toepassing van art. 359a Sv.

BELASTINGRECHT

Het zwijgrecht van art. 67j AWR is slechts beperkt toepasbaar. In de eerste plaats moet er sprake zijn van een verhoorsituatie, dat wil zeggen een directe confrontatie tussen

belastingplichtige en verhorend ambtenaar. In de tweede plaats moet het een boeteoplegging betreffen die kenbaar is voor de belastingplichtige. Elke belastingplichtige, verdachte of niet, is verplicht een correcte aangifte in te dienen en medewerking te verlenen aan de belastingdiensten, ongeacht het feit of de belastingplichtige hierdoor tegen zichzelf belastbare informatie verschafft. Dit geldt zelfs als de belastingplichtige subject is van een *criminal charge*.⁵

Als een niet-verdachte belastingplichtige niet meewerkt wordt de bewijslast omgekeerd of vindt er strafrechtelijke vervolging plaats. Als een verdachte belastingplichtige zwijgrecht zou hebben, zich uitstrekkend tot het hele belastingrecht, zou de bewijslast nooit kunnen worden omgekeerd, zodat elke verdachte belastingplichtige de belastingheffing zou frustreren. Een verdachte belastingplichtige wordt alleen niet met een omkering van de bewijslast geconfronteerd indien hij weigert mee te werken aan de beantwoording van een zuivere verwijtbaarheidsvraag. Omkering van de bewijslast bij een verdachte belastingplichtige is niet in strijd met de presumpctie van onschuld van art. 6 EVRM. Omkering van de bewijslast levert op zichzelf namelijk geen *criminal charge* op.⁴

Het zwijgrecht geldt niet voor vragen die mede van belang zijn voor de belastingheffing zelf. Deze vragen, in fiscalibus bekend als de 'gemengde vragen', hebben een negatieve invloed op het zwijgrecht ex art.

Het zwijgrecht van de verdachte geldt niet voor vragen die mede van belang zijn voor de belastingheffing, en dat zijn de meeste

Illustratie: Andre Klijsen

67j AWR. Vanwege de koppeling tussen de boete en enkelvoudige belasting worden zui-
vere verwijtbaarheidsvragen zelden gesteld,
terwijl de verplichte beantwoording van de
gemengde vragen de basis voor een boete
vormt.

De belastingplichtige zou zich op zijn
zwijgrecht kunnen willen beroepen omdat
de boete gekoppeld is aan de grondslag van
de belasting. Deze typisch gemengde vraag
kan beschouwd worden als een verlengstuk
van de expliciet te stellen verwijtbaarheids-
vraag. Als de inspecteur een vraag stelt met
uitsluitend een heffingsdoelstelling, waarop
de belastingplichtige weigert te antwoorden
omdat hij de vraag als een bewijsvraag ziet,
kan de inspecteur omkering van de bewijs-
last toepassen of het strafrecht inschakelen.
De rechter zal dan zijn oordeel geven over
het doel van de gestelde vraag.

Als de belastingplichtige door de toege-
paste druk toch antwoord geeft en achteraf
blijkt dat de inspecteur het antwoord heeft

gebruikt voor de onderbouwing van de
schuld, zal de rechter beoordelen of de infor-
matie ten onrechte tegen de wil van de ver-
dachte is verkregen. De rechter zal dan moe-
ten oordelen of er nog sprake is van een fair
trial in de zin van art. 6 EVRM. Als er geen
sprake is van een fair trial, mag het gegeven
antwoord niet gebruikt worden bij de nadere
onderbouwing van de verwijtbaarheid.
Indien er onterecht gebruik is gemaakt van
de omkering van de bewijslast levert dit een
détournement de pouvoir op.⁶

De wetgever heeft bij de opstelling van
art. 67j AWR de waarborgen van art. 6 EVRM
niet even ruim overgenomen, hoewel een fis-
cale boete kwalificeert als een criminal char-
ge, omdat de fiscus ontoelaatbaar in haar
mogelijkheden zou worden beperkt als het
persoonlijk belang prevaleert boven het fis-
cale belang. De fiscale waarheidsvinding,
met de financiële gevolgen, staat voorop.

STRAFRECHT

Wanneer een belastingplichtige verdacht
wordt van het plegen van fiscaal strafbare
feiten, kan hij bij vervolging een beroep
doen op het strafvorderlijke zwijgrecht (art.
27 Sv). Het begrip ‘verdachte’ is algemeen en
is daarom toepasbaar in het gehele fiscale
strafrecht. Een verdachte geniet vanaf het
moment dat er een redelijk vermoeden van
schuld aan enig strafbaar feit bestaat het
recht om te zwijgen, totdat er gekozen wordt
voor het bestuurlijke-boetetraject, waarna
art. 67j AWR toepassing vindt. Indien in het
tripartiete overleg (OM, FIOD en belasting-
dienst) besloten is tot een strafrechtelijke
afdoening, geldt het zwijgrecht van ex art.
29 lid 2 Sv onverkort.⁷

De reikwijdte van het zwijgrecht is enig-
zins beperkt, omdat er sprake moet zijn van
een verhoorsituatie. Tast een beroep op het
strafvorderlijke zwijgrecht dan de fiscale
informatieverplichtingen aan? Gezien ook
de jurisprudentie prevaleert het zwijgrecht
boven de informatieverplichting als de
betrokkene als verdachte kan worden aange-
merkt. Buiten de vervolging wegens ‘a criminal
offence’ blijft de verplichting tot mede-
werking aan de belastingheffing bestaan.

De Hoge Raad heeft geoordeeld dat een
persoon tegen wie een redelijke verdenking
bestaat toch gehouden is medewerking te
verlenen aan het uitoefenen van controlebe-
voegdheden.⁸ Hierbij dienen wel de waar-
borgen voor een verdachte in acht te worden
genomen. Hier prevaleert wederom het bud-
gettaire aspect van belastingheffing boven
een juiste toepassing van het zwijgrecht voor
de verdachte belastingplichtige.

EV RM

Op basis van art. 6 EVRM ontstaat het zwijg-
recht als de *criminal charge* ontstaat. Voor dit
laatste heeft het EHRM heldere jurispruden-
tie gewezen in de arresten Engel⁹ en
Öztürk.¹⁰ Het gaat om drie criteria: classifi-
catie van het voorschrift; aard van de sanctie;
zwaarte van de sanctie.

Blijkens het arrest Gayfallou¹¹ mogen

De maatregelen die een inbeschuldigingstelling impliceren, behoren een verruiming van het zwijgrecht met zich te brengen

criteria twee en drie samen worden genomen indien deze afzonderlijk niet tot de vaststelling van een criminal charge kunnen leiden. Uit het arrest Lutz¹² volgt dat het derde criterium als een alternatief beschouwd kan worden ten opzichte van de andere twee.

Het bestaan van de criminal charge moet bovendien kenbaar zijn voor de verdachte: er moet sprake zijn van een officiële inbeschuldigingstelling of van andere maatregelen die deze impliceren en die van invloed zijn op de positie van de verdachte. Het is precies deze impliciete inbeschuldigingstelling die een verruiming van het zwijgrecht meebrengt.

Uit het arrest Saunders¹³ blijkt dat het zwijgrecht ook eerder dan het ontstaansmoment van de criminal charge kan worden ingeroepen. Saunders werd gehoord door enkele functionarissen over de koersbeweging van bepaalde aandelen op het moment dat hij nog geen verdachte was en ook niet subject van de criminal charge was. Het EHRM was van mening dat de antwoorden niet gebruikt mochten worden in een latere strafzaak over deze aandelen. Zonder bewijsuitsluiting zou immers het zwijgrecht wor-

den gefrustreerd. De omstandigheden van dit geval bepaalden deze uitkomst.

Recent liet het EHRM zich in de zaak JB vs. Zwitserland uit over de verplichting tot het verstrekken van gegevens aan belastingautoriteiten indien men verdacht wordt van een fiscaal strafbaar feit. Het EHRM overwoog dat een verdachte belastingplichtige al mag zwijgen, en dientengevolge ook geen bescheiden behoeft te overleggen, als hij zichzelf hierdoor incrimineert. Volgens het hof is het zwijgrecht een absoluut recht. Het is daarom vreemd dat de Hoge Raad in een later arrest oordeelt dat de belastingplichtige wel gedwongen kan worden om vragen te beantwoorden en gegevens ter beschikking te stellen die mede van belang zijn voor de belastingheffing, dit ondanks het absolute recht om te zwijgen.¹⁴

ANDERS DAN HET EHRM

Zo tornen de Nederlandse wetgever en de Hoge Raad aan het absolute recht van het zwijgrecht. Ondanks de jurisprudentie van het EHRM weegt de belastingheffing blijkbaar zwaarder dan het zwijgrecht van de verdachte belastingplichtige. ●

NOTEN

- 1 Werkzaam bij Schelstraete & Van de Camp advocaten en fiscalisten.
- 2 In het art. van S.L.J. Janssen en G.P. Hamer, 'Rechtmatigheid van gestuurde detentie-informant', *Advocatenblad* 2003-1, pp. 20-23.
- 3 Wetten van 18 december 1997, *Stb.* 237 en 238.
- 4 Artt. 47 tot en met 52 AWR.
- 5 HR 8 juli 1998; BNB 1998, 326.
- 6 Aldus het EHRM in Funke, EHRM 25 februari 1993; NJ 1993, 485.
- 7 De ATV-richtlijnen zijn voor het ingangsmoment van het zwijgrecht niet van belang, omdat ze zich

beperken tot de mate van verwijtbaarheid die noodzakelijk is voor een fiscaal strafrechtelijke vervolging. Richtlijn 13 april 1993, nr. AFZ 93/2858, *Stcrt.* 20 april 1993, nr. 75.

- 8 HR 26 april 1988; NJ 1989, 390.
- 9 EHRM 8 juni 1976; NJ 1978, 224.
- 10 EHRM 21 februari 1984; NJ 1988, 937.
- 11 EHRM 24 september 1997; NJB 1997, pp. 1932-1934.
- 12 EHRM 25 augustus 1987; NJ 1988, 938.
- 13 EHRM 17 december 1996; NJ 1997, 699.
- 14 HR 27 juni 2001, BNB 2002, 27c met noot M.W.C. Feteris.

CORRECTIE ARTIKEL HANDELSRENTE

In het artikel van mr. H.C. Grootveld over de wettelijke handelsrente (*Advocatenblad* 2003-6, pp. 246-248) wordt in de laatste zin ten onrechte gemeld dat 'het verschil thans 4 %' is. Zoals eerder in het artikel blijkt is dat percentage 2,75. De laatste zin had moeten luiden: 'Het verschil loont de moeite.'

Recht op familie- en gezinsleven geschonden

mr. A.P. van der Linden
universiteit Utrecht

Het EHRM oordeelde in december (Application no. 35731/97) dat art. 8 EVRM wordt geschonden als een kind door een kinderrechter uit huis wordt geplaatst zonder de ouders te horen. Dit zou alleen kunnen als in een noodsituatie uitstel niet verantwoord is of wanneer de ouders een onmiddellijke bedreiging vormen voor het kind. De bevoegde autoriteiten hebben dat hier niet aangetoond.

Vanwege problemen met de ademhaling en het hart werd Kimberly Venema medio 1994 opgenomen in het Leidse universiteitsziekenhuis. Omdat de artsen na herhaalde onderzoeken geen oorzaak konden vinden, ontstond het vermoeden dat er sprake zou kunnen zijn van het syndroom van Münchhausen by Proxy. Dit betreft een weinig voorkomende vorm van kindermishandeling.¹ Ouders, meestal moeders, fingeren een ziekte bij hun kind door het bedenken van een onjuiste anamnese of door het zelf aanbrengen van symptomen. Bijvoorbeeld een moeder die zichzelf in de vinger snijdt en zorgt dat er bloed in de mond van het kind komt of een ouder die suiker of andere stoffen in de urine van het kind doet. Dit gedrag levert alarmerende 'symptomen' op, maar een oorzaak wordt niet gevonden. Zes artsen, waaronder twee hoogleraren, van het Academisch Ziekenhuis en van het

Academisch Centrum Kinder- en Jeugd Psychiatrie Curium te Leiden stelden vast dat hier sprake moest zijn van genoemd syndroom. Het ziekenhuis heeft vervolgens enige keren de Raad voor de Kinderbescherming geconsulteerd, zonder te vermelden om wie het ging. Ook het Bureau vertrouwensarts is geconsulteerd. Uiteindelijk is er in december 1994 een schriftelijke melding bij de raad gedaan die vervolgens de kinderrechter verzocht om, vanwege de ernstig bedreigende situatie waarin het kind zich zou bevinden, een voorlopige ondertoezichtstelling op te leggen en een machtiging tot uithuisplaatsing af te geven (artt. 1:254 jo. 255 en 261 BW).

Omdat de artsen het volstrekt onverantwoord vonden de ouders vooraf te informeren over de uithuisplaatsing van het kind heeft de kinderrechter haar beslissing gegeven zonder de ouders te horen. Kimberly is

daarna buiten medeweten van de ouders vanuit het ziekenhuis naar een pleeggezin overgebracht. Artsen en raad hebben de ouders daarna van dit gebeuren op de hoogte gebracht. De wet biedt de mogelijkheid dit zo te doen en vervolgens moet de kinderrechter de ouders binnen veertien dagen in de gelegenheid stellen te worden gehoord. Het moge duidelijk zijn dat deze handelwijze alleen gerechtvaardigd kan worden indien er sprake is van een crisissituatie. Ook in de vaste procedures van de Raad voor de Kinderbescherming is het standaard ouders van tevoren te informeren. Slechts bij hoge uitzondering kan hiervan worden afgeweken, in crisissituaties of indien het leven van het kind in gevaar is.

CONTRA-EXPERTISE

De kinderrechter hoort de ouders een week na haar uitspraak van 4 januari 1995. Die ontkennen de hen toegedichte problematiek en de kinderrechter vraagt de raad om een contra-expertise te entameren. Reeds eind januari 1995 rapporteert een psychiater dat hij bij de ouders Venema geen aanwijzingen heeft gevonden voor het bestaan van de betreffende stoornis. Toch blijft Kimberly in haar pleeggezin en mag zij niet terug naar haar ouders. Wel wordt er een omgangsregeling getroffen waarin de ouders hun kind om de veertien dagen zien.

Behalve de kinderrechter willen ook de ouders zelf de visie van een andere psychiater. Ook die concludeert, in februari 1995,

Foto: Leids Universiteitsziekenhuis/HH

Foto: Peter Hilz/HH

dat Kimberly zonder gevaar terug kan gaan naar haar ouders.

Op 28 februari 1995 krijgen de ouders een tweede kind. Hoewel de Leidse artsen reeds voor de geboorte van dat kind er bij de Raad voor de Kinderbescherming op aandringen de kinderrechter te verzoeken ook dit kind onmiddellijk onder toezicht te stellen en uit huis te plaatsen, is de raad uiteindelijk daartoe niet overgegaan.

In mei 1995 rapporteert op verzoek van de kinderrechter een kinderpsychiater van het AMC te Amsterdam. In het rapport staat dat de door deze psychiater ingeschakelde kinderartsen van het Academisch Ziekenhuis te Rotterdam hebben vastgesteld dat de moeder de klachten van Kimberly niet heeft verzonden. Naar achteraf is gebleken bestond er voor die klachten een lichamelijke oorzaak die niet is vastgesteld vanwege defecte appa-

atuur in het Leidse ziekenhuis. Er zijn dus geen aanwijzingen voor kindermishandeling. De ouders kunnen hun kind in affectief, pedagogisch en relationeel opzicht zonder meer bieden wat zij nodig heeft. Er is geen sprake van ouderschapspathologie en er bestaan onvoldoende aanwijzingen voor het syndroom van Münchhausen by Proxy. Volgens de kinderpsychiater heeft niet alleen de ontwikkeling van Kimberly door de hele gang van zaken schade ondervonden maar is het ook voor de ouders zeer traumatisch geweest. Het advies luidt Kimberly zo spoedig mogelijk thuis te plaatsen. Daarbij is verder toezicht onnodig.

De kinderrechter te Den Haag beëindigt na bestudering van het AMC-rapport zonder uitstel op 22 mei 1995 de voorlopige ondertoezichtstelling en de uithuisplaatsing van Kimberly.

Tegen een voorlopige ondertoezichtstelling staat geen appel open, wel tegen de uithuisplaatsing. De ouders hebben in de periode van januari tot en met mei 1995 tot drie maal toe beroep ingesteld bij het Gerechtshof te Den Haag om de uithuisplaatsing en later de verlengingen daarvan aan te vechten. Het hof heeft deze beroepen verworpen. De ouders gaan vervolgens in cassatie bij de Hoge Raad. Daar worden zij niet-ontvankelijk verklaard vanwege gebrek aan belang omdat de uithuisplaatsing inmiddels is beëindigd.² Ook een procedure voor het Medisch Tuchtcollege valt niet in hun voordeel uit, evenmin als de procedures voor de klachtencommissie van de Raad voor de Kinderbescherming.

EUROPEES HOF

Nadat in Nederland de rechtsgangen zijn uitgeput, stapt de familie Venema naar het Europese Hof in Straatsburg. De klacht luidt dat Kimberly ruim vijf maanden uit haar gezin is gehaald en bij pleegouders is ondergebracht. Daardoor is hun recht op familie- en gezinsleven geschonden (art. 8 EVRM). Tevens richt de klacht zich tegen het feit dat de kinderrechter de ouders pas heeft gehoord nadat hun kind reeds uit huis geplaatst was. Zij hebben immers niet de gelegenheid gekregen om hun standpunt naar voren te brengen voordat zij geconfronteerd werden met voldongen feiten, noch bij de Raad voor de Kinderbescherming noch voor de kinderrechter. De ouders zijn het uiteraard niet eens met de visie van de Hoge Raad dat na beëindiging van een uithuisplaatsing ouders geen belang meer zouden hebben in cassatieberoep. Zij vinden dat zij in geval van een onterechte beschikking van de kinderrechter in cassatie gerehabiliteerd kunnen worden en dat zij in dat geval tevens in aanmerking kunnen komen voor schadevergoeding.

Het Hof in Straatsburg is unaniem tot het oordeel gekomen dat het door art. 8 EVRM beschermde recht op het familie- en gezinsleven van klagers is geschonden. Het vindt dat de ouders ten onrechte niet zijn gehoord voordat de uithuisplaatsing ten uitvoer werd gelegd. Hierdoor zijn zij verstoken van de door het EVRM voorgeschreven bescherming

*Omdat de artsen het onverantwoord vonden
de ouders vooraf te informeren heeft de kinderrechter
het kind zonder hun medeweten uit huis geplaatst,
wat alleen kan in een noodsituatie*

Als ten onrechte het syndroom van Münchhausen by Proxy wordt uitgesloten, loopt het kind de kans een van de vijftig kinderen te zijn die jaarlijks door kindermishandeling om het leven komen

noch hadden zij de gelegenheid om de noodzaak van de uithuisplaatsing te bestrijden.

NOODZAAK NIET AANGETOOND

Hiervoor is reeds vermeld dat volgens vigerend Nederlands recht de kinderrechter een kind voorlopig onder toezicht kan stellen alsmede toestemming voor de uithuisplaatsing van dat kind kan geven alvorens de ouders te horen. Het Hof in Straatsburg wil dat alleen accepteren in het geval van een noodsituatie waarin uitstel niet verantwoord is of wanneer de ouders een onmiddellijke bedreiging vormen voor het kind. Dat dienen de bevoegde autoriteiten dan wel helder aan te tonen en daarin zijn zij volgens het hof in deze zaak niet geslaagd.

Het hof is evenmin overtuigd door het standpunt van de jeugdpsychiatrische kliniek Curium dat de ouders onvoorspelbaar zouden kunnen reageren indien men de zaak met hen vóór de uithuisplaatsing zou hebben besproken. Het hof vindt dat de artsen uit Leiden en de medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming vóór het treffen van de onderhavige justitiële jeugdhulpverleningsmaatregelen met de ouders hun zorgen over Kimberly hadden kunnen bespreken. Vervolgens hadden de ouders hun standpunt naar voren kunnen brengen, al dan niet onderbouwd met op eigen initiatief verkregen medische expertise.

Aldus komt het hof tot de conclusie dat de Nederlandse bevoegde autoriteiten de familie Venema geconfronteerd hebben met voldongen feiten zonder dat daarvoor voldoende rechtvaardiging bestond. Dat is voor het hof voldoende om te concluderen dat art. 8 EVRM is geschonden.

NOTEN

- 1 F.C. Verhulst, J.A.R. Sanders-Woudstra, *Kinderpsychiatrie voor de praktijk*. Bohn Stafleu Van Loghum, Houten/Diegem derde druk 1993, p. 195.
- 2 Zie voor een consistente lijn in dezen E.P. von Brucken Fock, 'Cassatieberoep van uithuisplaatsing illusoir?', *EJR* 1996 nr. 4, pp. 89-91.

Het Europese Hof heeft aan klagers een bedrag van 15.000 euro aan immateriële schadevergoeding toegekend alsmede een bedrag van 22.475 euro voor de door hen gemaakte kosten van rechtsbijstand voor de procedures in Nederland en in Straatsburg, te voldoen door de Staat der Nederlanden.

DILEMMA MEDISCHE DIAGNOSE

De zaak Venema versus Nederland betreft een lastige casus omdat naast de juridische overwegingen ook medische overwegingen een belangrijke rol spelen. In de eerste plaats speelt de vraag of er sprake is van het syndroom van Münchhausen by Proxy. Dit syndroom komt niet zo vaak voor dat er voldoende ervaren psychiaters zijn om vast te kunnen stellen of er al dan niet sprake is van Münchhausen by Proxy. Komt men met het diagnostisch onderzoek tot de conclusie dat iemand hieraan lijdt dan is het bijzonder moeilijk om met een contra-expertise of second opinion tot eenzelfde conclusie te komen omdat de onderzoekers te maken hebben met een 'gewaarschuwde patiënt'.

Als er, zoals in deze casus, ten onrechte wordt vastgesteld dat een ouder lijdt aan dit syndroom wordt er in ernstige mate onrecht gedaan aan deze ouder. Het is niet meer dan rechtvaardig dat het Europese Hof op grond van de schending van art. 8 EVRM naast het

honoreren van de klacht zowel materiële als immateriële schadevergoeding toekent.

Indien er echter ten onrechte wordt vastgesteld dat er geen sprake is van het syndroom van Münchhausen by Proxy dan loopt een kind de kans een van de vijftig kinderen te zijn die jaarlijks door kindermishandeling om het leven komen. Hier is dus sprake van een buitengewoon gecompliceerd dilemma. Dat vraagt het onderste uit de kan van de betrokken medische onderzoekers en van de justitiële en juridische autoriteiten. Ook de raadsman moet op de hoogte zijn van het dilemma dat de medische diagnose Münchhausen by Proxy kan opleveren. De belangen van ouders en kind kunnen samengaan maar als het syndroom terecht is vastgesteld, bevindt het kind zich in een ernstig bedreigende situatie. Dan geldt dat onder de gegeven omstandigheden de belangen van de minderjarige voorgaan boven die van de ouders.

In het geval dat terecht is vastgesteld dat het kind zich in een ernstig bedreigende situatie bevindt blijft de hoofdregel gelden dat de Raad voor de Kinderbescherming en de kinderrechter geen beslissingen nemen alvorens de betrokkenen te horen. Alleen in de ook door het Europese Hof geaccepteerde werkelijke noodsituaties kan daarvan worden afgezien. ●

(advertentie)

VOX ET
LINGUA

Telefoon 020 - 625 71 83
Fax 020 - 623 85 61
E-mail vox@euronet.nl

Thuisstraat 155, 1015 PB Amsterdam

...spreekt ook uw taal.

Vertalingen (beëdigd)

Hotline voor spoedopdrachten: 020 - 624 70 80

De rechtvaardige advocaat

H.J.M. Boukema
advocaat te Den Haag*

Wat is een goed advocaat? H.J.M. Boukema gaat in discussie met Marc Loth (over publieke veantwoordelijkheid, nr. 2003-1)¹ en bepleit vervolgens dat de advocaat verantwoordelijkheid aanvaardt voor méér dan enkel een vakbekwame dienstverlening aan de cliënt. De rechter kan uitmaken of een advocaat in een concreet geval wel fungeert als intermediair tussen justitiabele en rechter, en of hij bijdraagt aan het goed functioneren van het rechtsstelsel. Maar: 'voordien moet de advocaat bij zichzelf te rade gaan'.

Moreel negatieve oordelen over advocaten vinden door de eeuwen heen hun weerslag in de wereldliteratuur. Ook Nederlandse advocaten zijn soms kleurrijk besproken in de belletristiek en de media; hun moreel gehalte springt niet altijd in het oog. Een deel van de kritiek berust op miskennen en onbegrip over de aard van het beroep en de eisen die dit stelt. Een ander deel van de kritiek kan ook de hedendaagse advocaat zich aantrekken.

De vraag naar maatstaven ter toetsing van het morele handelen van een advocaat is al vaker gesteld; antwoorden blijven steken op een zeker niveau van abstractie. Recent heeft Loth een opstel geschreven met een pleidooi voor 'een betere beroepsethiek'.² Hij geeft een genuanceerde bespreking van uiteenlopende opvattingen over 'de advocatuur' en noemt haar 'rechtsstatelijke rol' als 'één van de pijlers van onze rechtsstaat'. Een minimale eis voor het optreden vindt Loth het beginsel van *fair play*. Loth's betoog mondt uit in een waardeoordeel: 'In zijn professionele handelen mag de advocaat geen eigenbelang nastreven, of zelfs maar die schijn wekken, maar hij of zij behoeft natuurlijk ook niet in het algemeen belang te handelen (wat dat dan ook is).'

Zou een advocaat het versturen van een declaratie voortaan dienen na te laten ter vermindering van de *schijn* van het nastreven van eigenbelang?³ De uitroep 'Erst kommt das Fressen, dann die Moral' (Brecht) geeft

aan dat moreel prijzenswaardig handelen een toereikende economische grondslag veronderstelt. Inderdaad zal een advocaat die de kost nauwelijks verdient, of een advocaat wiens financiële behoeften te overheersend zijn, eerder in de verleiding kunnen komen moreel onjuist te handelen dan een coryfee van de balie, verbonden aan een lucratief kantoor, wiens goede reputatie een economisch relevant *asset* is.

Loth bepleit een 'aspiratieve beroepsopvatting' tegenover een 'minimale beroepsethiek'. Volgens hem 'lijkt toch in elk geval

een goed resultaat wil zien, zal ook bij zo'n maatstaf gebaat zijn.

POSITIEVE CONNOTATIES

Een justitiabele, die een goede advocaat zoekt, beschikt doorgaans niet over mogelijkheden een juiste keuze te doen, tenzij hij een professioneel inkoper van juridische diensten is. Een niet-professionele inkoper weet nauwelijks welke maatstaven hij moet aanleggen om te beoordelen of een advocaat als 'goed' is te kwalificeren. Bekendheid is een criterium, specialisatie een ander.

Een advocaat die nauwelijks de kost verdient zal eerder in de verleiding kunnen komen moreel onjuist te handelen dan een coryfee van de balie

de rechtvaardiging van het professionele handelen voor verbetering vatbaar. De kwaliteit van de argumenten dient kortom te worden verbeterd, welke conclusies men uiteindelijk ook zal bereiken. En daarvoor is nodig dat de beroepsethiek voor advocaten wordt verrijkt met professionele idealen, wordt verdiept tot de persoonlijke morele opvattingen, en wordt uitgebreid tot de reflectie over alle morele aspecten van de beroepspraktijk.'

Het is een lofwaardig, maar ambitieus streven. De in zijn praktijk met problemen geconfronteerde advocaat zal behoefte hebben aan een bescheidener en praktischer maatstaf. Een justitiabele, die wenst dat zijn advocaat zijn belangen optimaal behartigt

Bekendheid kan echter veroorzaakt zijn door andere kwaliteiten dan vakmatige.

Hetzelfde kan voor reputatie gelden. Een reputatie kan zijn ingegeven door academische verdiensten, maar een academische hoogvlieger behoeft niet te beschikken over de in een bepaalde zaak vereiste tact, of agressiviteit, of gewiektheid. Andere maatstaven voor een advocaat kunnen – afhankelijk van de situatie – prestige, naamsbekendheid, publiciteit, invloed of macht zijn. Contemporaine opvattingen over een 'goed advocaat' monden, net als bij de sofisten, uit in waardering van stijl.⁴ In *The Varieties of Goodness*⁵ onderscheidt Von Wright tussen *technisch* en *moreel* 'goed'. Hier gaat het dan doorgaans om technisch 'goed'.

* Advocaat bij Pels Rijcken & Droogleevers Fortuijn. Hij studeerde behalve rechten ook wijsbegeerte en promoveerde op een rechtsfilosofisch onderwerp.

De rechtvaardige rechter kennen wij uit de literatuur, evenals de onrechtvaardige rechter. Tal van figuren en functionarissen verkrijgen die adjectieven, maar zowel de rechtvaardige advocaat als zijn onrechtvaardige confrère zijn in de geschiedenis zeldzame personages. De kwalificaties ‘rechtvaardig’ en ‘onrechtvaardig’ hebben doorgaans betrekking op oordelende personen. Advocaten zijn vooral vertolkers van partijstandpunten. Aan hen worden andere kwalificaties toegeschreven dan ‘(on)rechtvaardig’; sommige zijn zelfs positief. De advocateneed bevat weliswaar het aspect ‘rechtvaardigheid’ voor het toetsen van het gedrag van advocaten⁶, maar in het tuchtrecht voor advocaten blijkt die maatstaf geen beduidende rol te spelen.⁷

De term ‘rechtvaardigheid’ heeft positieve connotaties en is retorisch sterk. Perelman betoogt dat rechtvaardigheid in de geschiedenis is opgevat als ‘aan ieder hetzelfde geven of doen’.⁸ Ook is verdedigd dat het rechtvaardig is ‘ieder naar zijn verdiensten’ te belonen. Tegenover dit meritocratisch argument staat ‘aan ieder naar diens werk en resultaat’. Een theorie van de ‘juiste prijs’ past hierbij, alsmede een waardering voor het marktmechanisme. Tegenover dit negentiende-eeuwse liberalisme staat het twintigste-eeuwse socialisme met ‘aan ieder naar zijn (levens)behoeften’. Perelman vat opvattingen over rechtvaardigheid samen in de formule ‘to each member of the same essential category, the same thing’. Een andere opvatting over rechtvaardigheid is de *lex talionis*: evenveel kwaad voor aangedaan kwaad en evenveel goed voor ondervonden goed. Een Oud-Testamentische opvatting laat recht en rechtvaardigheid samenvallen. De Farizeeër is een rechtvaardig man zolang hij de regels naar de letter naleeft.

De modernere opvatting *summum ius, summa iniuria* impliceert de mogelijkheid van toetsing van het positieve recht aan een norm van hogere orde. Vermoedelijk op grond van de Franse burgerlijke traditie,

waarop de Nederlandse advocatuur⁹ is geïnspireerd en die op zijn beurt wortels heeft in de Romeinse advocatuur¹⁰, is de term ‘rechtvaardigheid’ uit de Advocatenwet terug te voeren op deze laatste klassieke opvatting over rechtvaardigheid.

Plato’s opvatting over de rechtvaardige man is ‘the just man as one who possesses integrity, who lives according to consistent principles and is not to be diverted from them by consideration of gain, desire or passion’¹¹. Deze rechtvaardige man is een burger die zijn verantwoordelijkheden tegenover de samenleving kent. Het staat te bezien of deze aan het stoïcijnse mens- en maatschappijbeeld, dat van invloed is geweest op onze van oorsprong christelijke samenleving, ontleende opvatting over rechtvaardigheid aan de hedendaagse advocaat een toepasbare maatstaf biedt.

BIJDRAGE AAN RECHTSBEDELING

De wetgever heeft aan advocaten drie bijzondere voorrechten gegeven: een *beroepsgeheim*, waardoor alles wat aan een advocaat in die hoedanigheid wordt toevertrouwd geheim kan blijven; een *verschoningsrecht*, waardoor een advocaat niet als getuige hoeft te spreken en waardoor het beroepsgeheim wordt gegarandeerd; en een *procesmonopolie*: alleen advocaten mogen voor bepaalde rechterlijke colleges optreden. Deze drie voorrechten heeft de wetgever maar om één reden gegeven: opdat het rechtsstelsel goed kan functioneren, in het belang van de samenleving.

Het fenomeen appel is al rot!

Een functionele maatstaf voor het beoordelen van het handelen van de advocaat geeft het EHRM:¹² ‘The Court reiterates that the special status of lawyers gives them a central position in the administration of justice as intermediaries between the public and the courts. Such a position explains the usual restrictions on the conduct of members of the Bar (...). Moreover, the Court has already held that the courts – the guarantors of justice, whose role is fundamental in a State based on the rule of law – must enjoy public confidence (...). Regard being had to the key role of lawyers in this field, it is legitimate to expect them to contribute to the proper administration of justice, and thus to maintain public confidence therein.’

De taak een bijdrage te leveren aan het goed verlopen van de rechtsbedeling staat de advocaat niet toe louter de belangen van cliënten te dienen ten nadele van het rechtsstelsel. De consequentie van dit standpunt dat advocaten niet alle mogelijkheden van het rechtsstelsel mogen gebruiken en belangen van het rechtsstelsel prioriteit hebben boven de belangen van de cliënt lijkt ongenueanceerd. Als maatstaf voor het aanwenden van mogelijkheden, die het rechtsstelsel biedt, zou de dubbele toets kunnen gelden die zowel in het mededingingsrecht als in de rechtspraak van het EHRM¹³ wordt aangehouden, te weten die van *functionaliteit* en *proportionaliteit*. Mocht hetgeen een advocaat doet zijn aan te merken als slechts ‘het gooien van zand in de

Zowel de rechtvaardige advocaat als zijn onrechtvaardige confrère zijn in de geschiedenis zeldzame personages

machine van de rechterlijke macht¹⁴, dan is niet aan deze dubbele toets voldaan.

Het Gerecht van eerste aanleg van de Europese Gemeenschappen eist onafhankelijkheid van de advocaat. Een rechtspersoon die werd vertegenwoordigd door een advocaat, tevens haar bestuurder, is niet-ontvankelijk verklaard op grond van: 'de opvatting van de rol van de advocaat, volgens welke hij moet worden gezien als medewerker bij de rechtspleging, die geheel onafhankelijk en in het overwegend belang van deze rechtspleging de door zijn cliënt benodigde rechtskundige bijstand moet verlenen.'¹⁵

VERANTWOORDELIJKHEID

De advocaat moet onafhankelijk zijn ten opzichte van de rechter en van de overheid, alsmede van economische en andere machthebbers. Hij moet ook onafhankelijk van zijn cliënten zijn, zowel functioneel, financieel als emotioneel (betrokkenheid en volledige inzet zijn verenigbaar met onafhankelijkheid). Dit alles vereist juridische waarborgen voor afhankelijkheid, evenals de mogelijkheid voor de advocaat behoorlijk te kunnen verdienen om economisch onafhankelijk te zijn. Het vereist ook een bepaalde persoonlijke instelling.

De vraag of advocaten het rechtsstelsel misbruiken ten behoeve van hun cliënten wordt meestal door de rechter beantwoord. Die antwoorden geven blijk van subtiele casuïstiek. Heeft de rechter eenmaal geoordeeld dat bepaalde gedragingen misbruik van procesrecht opleveren, dan moet de advocaat zich van die gedragingen onthouden. Maar de rechter kan het processuele optreden van de advocaat niet volledig beoordelen of geheel corrigeren.

Met inachtneming van het primaat van de belangen van cliënt, behoren advocaten het behoorlijk functioneren van het rechtsstelsel mede als maatstaf voor hun optreden in overweging te nemen. De ene advocaat spreekt het algemeen belang meer aan dan de andere. Advocaten moeten beseffen dat

uiteindelijk onze rechtsstaat het mogelijk maakt dat Nederlandse advocaten hun werk in onafhankelijkheid kunnen doen. Er zit een ongerijmdheid in het benadelen van het rechtsstelsel terwijl dit het functioneren van advocaten mogelijk maakt.

Het algemeen belang als richtsnoer voor het optreden van advocaten is diffuus en moet per geval worden gewogen, en misschien geformuleerd. De technisch oordelende advocaat, die verantwoordelijkheid in verband met het algemeen belang afwijst door te stellen dat het de rechter is die oordeelt, getuigt van een praktische instelling, voelt de charme van schijnbare eenvoud en vindt Pontius Pilatus aan zijn zijde, maar geeft blijk van een niet algemeen aanvaarde opvatting over verantwoordelijkheid.

Een definitie van morele verantwoordelijkheid¹⁶ luidt: 'A person is regarded as morally responsible for some act or occurrence x if and only if he is believed (1) to have done x, or to have brought x about; and (2) to have done it or brought it about freely.' Uit de definitie volgt een relatie tussen enerzijds de mogelijkheid van ingrijpen of nalaten, en anderzijds de verantwoordelijkheid voor gevolgen van de keuze uit beide. Bij die keuze bieden rechtsbeginselen steun. Het HvJ EG heeft vastgesteld dat aan ons rechtsstelsel bepaalde fundamentele rechtsbeginselen ten grondslag liggen.¹⁷ Het hof beschouwt die rechtsbeginselen als bronnen van recht, evenals het Amerikaanse Hooggerechtshof dit doet.¹⁸ De verklaring is dat het niet slechts *rechts*beginselen zijn, maar dat die beginselen ten grondslag liggen aan onze cultuur en onze samenleving zoals wij die kennen, alsmede aan het vigerende mens- en maatschappijbeeld.

CASUÏSTIEK

Het ontbreken van een algemeen geldende moraal deed aan het einde van de zestiende en het begin van de zeventiende eeuw de casuïstiek ontstaan. Als gevolg van de Reformatie werd de door de Rooms-

Katholieke Kerk geleerde moraal niet meer universeel erkend. Moest een katholiek onderdaan een protestants vorst trouw zijn? Moest een katholiek koopman zijn handelsovereenkomst met een protestantse afnemer honoreren? Jonson en Toulmin¹⁹ betogen: 'In an era of fashionable agnosticism, their casuistry sought to bolster confidence about certain values and principles; although (...) it was the assurance of moral probability rather than certitude.'

Is het reëel om in ons hedendaags cultuurrelativisme méér te verlangen? Casuïstiek is nog steeds bruikbaar. Bisschop Bär gaf in een kranteninterview een voorbeeld van hedendaagse casuïstiek: ²⁰ Over het gebruik van condooms in het gevecht tegen aids zou hij 'een "realistische positie innemen". Over de medische redenen van dat gebruik heeft de kerk zich niet uit te spreken, zoals onlangs ook een prominente Nederlandse arts heeft gezegd.'

De door de rechtspraak en het EVRM gecodificeerde rechtsbeginselen en de deels in juridische vorm gegoten morele beginselen bieden houvast bij het casuïstisch vaststellen van de juiste gedragscode. Ook de door het EHRM geformuleerde taak van de advocaat biedt hulp. Die aan de Westerse samenleving ten grondslag liggende beginselen hebben weliswaar als gevolg van vigerend cultuurrelativisme en de kwantitatieve toename van migratie een deel van hun universele vanzelfsprekendheid verloren, niettemin vormen die beginselen de fundamentele van de dominante cultuur. De in de rechtspraak erkende rechtsbeginselen leveren aan de advocaat *concepts*, die met een casuïstische redenering tot een *conception* leiden.²¹

De advocaat heeft vrijheid van keuze en daarmee verantwoordelijkheid voor zijn handelen of nalaten. Hij hoeft niet alle opdrachten uit te voeren. Verder moet de advocaat beseffen dat hij medeverantwoordelijk is voor een goede rechtspleging. Bij twijfel heeft de advocaat primair als taak het

De advocaat mag niet louter de belangen van cliënten dienen ten nadele van het rechtsstelsel

behartigen van de belangen van zijn cliënt – zolang het gaat om rechtens en moreel te respecteren belangen. Moeilijk te verdedigen is dat een advocaat de taak heeft om immorele of destructieve belangen van de cliënt te bevorderen.

Conrad beschrijft in *The Shadow Line* het ‘menselijk surplus’ dat nodig is bij het uitvoeren van een beroep: ‘(...) it flashed upon me that high professional reputation was not necessarily a guarantee of sound mind.’²² Berthoud schrijft in zijn introductie:²³ ‘Under normal conditions, fidelity to the technicalities of the craft will see you through; but in an exceptional trial, it needs to be supplemented by human qualities that may have nothing to do with professional skills, and may even work against them.’

De toetssteen van Conrads ‘menselijk surplus’ spreekt aan, maar heeft het manco dat die voor concrete casus een beroep doet op abstracte normen van morele aard. De naar een maatstaf voor juist gedrag zoekende advocaat heeft behoefte aan een concrete maatstaf.

Het tuchtrecht voor advocaten geeft geen finale maatstaf voor beslissingen in moeilijke gevallen. In de eerste plaats gaat het in deze aangelegenheden doorgaans om morele beslissingen waar respectabele standpunten kunnen conflicteren. In de tweede plaats heeft het tuchtrecht een beperkte rol bij het toetsen van gedrag.

Hetgeen zich volledig afspeelt tussen advocaat en cliënt, opdrachtnemer en opdrachtgever, blijft deels verborgen achter het beroepsgeheim. Het Hof van Justitie EG erkent het *legal privilege* van het verkeer tussen cliënt en advocaat.²⁴ De Nederlandse rechter erkent het wettelijk verschoningsrecht en het beroepsgeheim. Het tuchtrecht voor advocaten dient daar voor te wijken. Weliswaar bepaalt Gedragsregel nr. 37 dat de advocaat zijn beroepsgeheim niet tegenover de deken kan invoeren, maar gedragsregels zijn gewoonteregels, ‘opgetekende coutumes, een weergave van datgene wat in de

balie in een bepaald tijdvak leefde als ere-recht’,²⁵ die in rangorde achterblijven bij een bij wet in formele zin vastgelegd beroepsgeheim, verankerd in de rechtspraak. In Nederland wordt het *nemo tenetur*-beginsel voor het advocatenrecht verworpen,²⁶ maar het mag betwijfeld worden of deze opvatting bij het EHRM stand zal houden.

Uit het tuchtrecht voor advocaten is om de genoemde redenen onvoldoende houvast te construeren voor het gedrag van advocaten in de moeilijke gevallen waarin de advocaat de toepassing van zijn vakmanschap onverenigbaar weet met morele normen.

DIVERSE SOORTEN WERK

Bij het formuleren van een bruikbare maatstaf is het dienstig te onderscheiden naar het soort werk dat advocaten verrichten. In strafzaken is het de taak van de advocaat erop toe te zien dat de cliënt een eerlijk proces krijgt en verder dat op grond van de ten processe vaststaande feiten en de toepasselijke rechtsregels de juiste conclusie volgt. Voor de door de wetgever uitgevaardigde wetten draagt de advocaat geen verantwoordelijkheid en ook niet voor de toepassing ervan in de rechtspraak. Niets dwingt de advocaat overigens om ‘beyond the call of duty’ te trachten de verdachte vrijgesproken te krijgen.

Deze traditionele Engelse opvatting²⁷ spoort met de door het EHRM in de *Schöpfer*-zaak uitgesproken taak van de advocaat ‘to contribute to the proper administration of justice, and thus to maintain public confidence therein.’²⁸ Uit discussies over de advocatenneed, die in en langs de balie worden gevoerd²⁹, blijkt dat ‘rechtvaardigheid’ ook wel wordt opgevat als ‘fatsoenlijk’ of ‘moreel juist’. Uitgaande van deze uitleg vinden sommige auteurs de advocatenneed niet toepasselijk op strafpleiters. Die consequentie vloeit voort uit een andere opvatting van de term ‘rechtvaardigheid’ dan in dit opstel is verdedigd; zij leidt tot een dogmatische moeilijkheid: advocaten zweren te voldoen aan een wettelijk voorschrift, verklaren daarna dit voorschrift buiten toepassing en gaan

onbekommerd verder met de praktijkvoering.

In civiele, administratieve en fiscale zaken is de taak van de advocaat het bekwaam assisteren van de rechtzoekende bij het gebruik van de regels van het procesrecht bij het bereiken van een door de cliënt gezochte oplossing, die in het rechtsstelsel past, en daarbij het overtuigen van de rechter dat zijn cliënt betere rechten heeft dan de wederpartij. Vragen over een juiste beroepsuitoefening lijken bij strafpleiters meer in het oog te springen dan bij civiele advocaten, maar ook de laatsten worden geconfronteerd met *tragic choices*.³⁰

Alle advocaten erkennen grenzen bij de uitoefening van hun taak: getuigen en de rechter mogen niet worden bedreigd of omgekocht, de rechter mag niet worden voorgelogen of misleid, stukken mogen niet worden vervalst et cetera. Volgens het burgerlijk procesrecht moet de advocaat zich coöperatief opstellen bij een efficiënte, snelle en redelijke procesvoering³¹. Civiele procespartijen en hun advocaten moeten nu reeds rekening houden met gerechtvaardigde belangen van hun wederpartij blijkens rechtspraak, die de vermogensrechtelijke begrippen ‘redelijkheid en billijkheid’ van toepassing verklaart op het burgerlijk procesrecht³².

Moraal
is imperialisme...
of egocentrisme...

ADVOCAAT AANSPRAKELIJK?

Het positieve recht biedt ook hulp bij de vaststelling van taak en verantwoordelijkheid van de advocaat die slechts aan technisch-juridische criteria toetst en de cliënt als normgevend beschouwt: 'la bouche de son mandant'. Polak verdedigt dat: 'de dienstverlener zich steeds moet verdiepen in de belangen van zijn opdrachtgever, maar dat hij zich niet hoeft te laten leiden door de wijze waarop de opdrachtgever dat belang ziet. Integendeel, uiteindelijk moet de dienstverlener zich laten leiden door zijn eigen visie op dat belang. Dienstverleners treden vrijwel altijd ook op als adviseur, in de zin dat zij hun opdrachtgever een bereedene aanbeveling tot handelen doen. Dit betekent in sommige gevallen dat de dienstverlener verplicht is te adviseren over eventuele alternatieven of risico's en zich niet mag beperken tot enkel de opdracht van de cliënt.'³³

Uitvloeisel van dit standpunt is dat de advocaat, die eenvoudig de instructies van zijn cliënt uitvoert, niet gevrijwaard is van een vordering wegens aansprakelijkheid voor wanprestatie en eventueel onrechtmatige daad. Onduidelijk is naar welke maatstaven de rechter moet beoordelen of uitvoering van een ondubbelzinnig verstrekte instructie niettemin wanprestatie oplevert, of zelfs onrechtmatig is. De vraag of een

Welke bijdrage levert de lucratieve commerciële advocatuur aan het vervullen van de verantwoordelijkheden van de advocatuur?

derde een vordering kan instellen tegen een advocaat die door correcte uitvoering van instructies van een cliënt aan de derde nadeel toebrengt, is nog minder gemakkelijk te beantwoorden.³⁴ Op basis van het *Schöpfer*-arrest³⁵ volgt weliswaar dat de advocaat bepaalde verantwoordelijkheden heeft tegenover het rechtsstelsel, maar niet zonder meer een juridische afdwingbare verplichting tegenover anderen dan de eigen cliënt.

De omweg via het aansprakelijkheidsrecht brengt ons tot algemeen aanvaarde opvattingen over moraal die via de onrechtmatige daad in het positieve recht tot uitdrukking komen.³⁶

PROPORTIONEEL EN FUNCTIONEEL NADEEL

Bij discussies over de taakvervulling door de advocaat zijn de economische realiteit en de ontwikkelingen van de markt relevant.³⁷ Internationale transacties leiden tot internationale samenwerking tussen advocaten, variërend van *ad-hoc*verwijzing tot het opzetten van eigen kantoren in het buitenland of het overnemen van halve of hele advocatenkantoren. Enkele grote internationale advocatenkantoren domineren de juridische adviesmarkt voor de financiële wereld. Grote internationale accountantskantoren bieden *one stop shopping* aan en lijven advocaten in bij hun tienduizenden tot wel honderdduizend werknemers. (Inmiddels zijn bij deze kantoren afstotingsverschijnselen zichtbaar.) Grote organisaties hebben hun eigen belangen,³⁸ die niet hoeven samen te vallen met het belang van een goed werkend rechtsstelsel,³⁹ het algemeen belang, of de belangen die het EVRM beschermt.

De nationale markt is grofweg in drie categorieën te verdelen: (a) het typisch juridische handwerk (strafrecht, familierecht, geschillen met de lokale overheid), (b) de algemene commerciële advocatuur en (c) *niche*-advocatuur: specialisatie naar rechtsgebied of type cliënten. Nu de advocatuur sterk door de genoemde marktontwikkelingen

wordt beïnvloed, de rechtshulp aan weinig kapitaalkrachtige rechtzoekenden wordt beperkt en de rechtvaardiging voor het procesmonopolie vervaagt, rijst de vraag welke bijdrage de lucratieve commerciële advocatuur, die zich bezighoudt met grote internationale transacties, levert aan het vervullen van de verantwoordelijkheden van de advocatuur.

Voor de drie categorieën advocaten blijft de in het vorenstaande verdedigde maatstaf *in abstracto* toepasselijk, maar de uitwerking ervan zal verschillen. De categorie advocaten, die door de gevestigde advocatuur ook wel misprijzend wordt aangeduid als 'verkopers van juridische diensten'⁴⁰ heeft te veel afstand van de procespraktijk om te vallen onder de ratio die het EHRM in de *Schöpfer*-zaak⁴¹ formuleerde: het zijn van intermediair tussen rechter en justitiabelen én het bijdragen aan het goed functioneren van het rechtsstelsel. De vraag of voor zulke juridische dienstverleners een plaats in de balie is wordt elders besproken.⁴²

In onze relativistische tijden kan het stoïcijnse richtsnoer hulp bieden: mocht *honeste vivere* te veel gevraagd zijn, en *suum cuique tribuere* buiten de mogelijkheden van de 'snelle handelaar in juridische producten' liggen, dan toch voor allen *neminem laedere*. Bij conflicterende belangen – en daar gaan juridische procedures over – zal het moeilijk zijn de wederpartij geen enkel nadeel toe te brengen. Het richtsnoer zou aangevuld moeten worden met het reeds genoemde begrippenpaar *proportionaliteit* en *functionaliteit*.

BIJ ZICHZELF TE RADE

De in populaire media bejubelde én verguisde technische opvatting over de uitvoering van het advocatenberoep, die de advocaat ontslaat van verantwoordelijkheid voor de gevolgen van zijn handelen, is slechts verdedigbaar op grond van een ongebruikelijke opvatting van het begrip 'verantwoordelijkheid' en met het ontkennen van de toepasselijkheid van hogere beginselen dan die van

de effectieve, technisch juiste beroepsuitoefening.

De technische norm schiet ook tekort volgens het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, dat de advocaat twee taken oplegt: het fungeren als intermediair tussen justitiabele en rechter, alsmede het bijdragen aan het goed functioneren van het rechtsstelsel door het bevorderen van rechtvaardigheid.

De rechtspraak zal uitmaken of een advocaat in een concreet geval die taken op juiste wijze vervult. Voordien moet de advocaat bij zichzelf te rade gaan.

NOTEN

- Zie 'Naar een betere beroepsethiek. De publieke verantwoordelijkheid van de advocatuur', *Advocatenblad* 2003-1, pp. 24-30. Zie ook 'Reacties' achterin dit nummer.
- M.A. Loth, *Naar een betere beroepsethiek, De publieke verantwoordelijkheid van de advocatuur*, *Advocatenblad*, 10 januari 2003, pp. 24-30.
- De rechtspraak van het EHRM over de *schijn* van partijdigheid en afhankelijkheid van rechtsprekende colleges in het licht van art. 6 EVRM laat zien tot hoe ver die schijn zich kan uitstrekken.
- Vgl. R. van de Klashorst, *Een goede advocaat?*, *Advocatenblad* 1994, pp. 924-930; Mario Untersteiner, *The Sophists*, transl. by Kathleen Freeman, Oxford, 1954.
- G.H. von Wright, *The Varieties of Goodness*, London, 1963.
- Art. 3 lid 2 Advocatenwet.
- S. Boekman, *Het huidige advocatentuchtrecht*, tweede druk, Deventer, 1998.
- Ch. Perelman, *The Idea of Justice and the Problem of Argument*, London, 1963, pp. 16 e.v.
- Vgl. E.W.A. Henssen, *Twee eeuwen advocatuur in Nederland*, Deventer 1998.
- Zie W.J. Zwalve, *Keizers, soldaten en juristen: vijf Romeinse juridische biografieën*, Deventer, 1998.
- Loc. cit.*
- EHRM 20 mei 1998, NJ 1999, 711, m.n. EJD (*Schöpfer*), r.o. 29. Zie bijv. *Black's Law Dictionary* (Fifth Edition, St. Paul, Minn., 1979, p. 776) voor betekenissen van 'justice': to do justice; to see justice done, to summon one to do justice. Naast deze connotaties met 'rechtvaardigheid' is er de betekenis van 'rechtspleging' en 'recht doen', welk laatste begrip ook een connotatie met rechtvaardigheid heeft. Zie voor de opvatting van het EHRM over de rol van de advocaat, het opstel van Dirk Voorhoof, *Nikula vs. Finland: de expressievrijheid van de advocaat*, *Mediaforum* 2002, pp. 206-212.
- De dubbele toets van functionaliteit en proportionaliteit is één van de maatstaven waaraan de rechter ambtshalve moet toetsen om te beoordelen of een inbreuk op de uitingenvrijheid toelaatbaar is. Vgl. M. Bulk, *Rectificatie en uitingenvrijheid*, ac. prft. Amsterdam, 1998, pp. 54 e.v.
- A.H. van Delden over een advocaat in een gerucht makende strafzaak. Vgl. *NRC Handelsblad* 10 juni 2000, p. 2.
- HvJ EG 8 december 1999, zaak T-79/99, *Jurisprud.* 1999, *Euro-lex European Law v. Bureau voor harmonisatie binnen de interne markt (merken, tekeningen en modellen)*, r.o. 28. (Cursivering toegevoegd.) Het Gerecht vervolgt: 'Deze opvatting weerspiegelt de rechts-tradities die de lidstaten gemeen hebben, en wordt ook aangetroffen in de communautaire rechtsorde, zoals blijkt uit artikel 17 van het Statuut (in die zin HvJ EG 18 mei 1982, AM & S/Commissie, 155/79, *Jurispr. blz.* 1575, punt 24).'
- Arnold S. Kaufmann, *Responsibility*, in: Paul Edwards (ed.), *The Encyclopedia of Philosophy*, New York, 1967, Vol. 7, p. 183. Over verantwoordelijkheid zijn bibliotheken volgeschreven. Voor dit opstel volstaat het een causale relatie te leggen tussen de gevolgen van het eigen handelen (of nalaten).
- HvJ EG, Zaak 23/68, *Jurisprud.* 1969, p. 43. Het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen erkent als zijn taak de bescherming van fundamentele rechten (vgl., bijv. HvJ EG 14 mei 1974, Zaak 4/73, *Jurisprud.* 1974, p. 0491; *Nold v. Europese Commissie*; HvJ EG 1 februari 1996, Zaak C-177/94, *Jurisprud.* 1996, p. I-0161; *Perfili*) maar stelt aard en omvang van die rechten zelf vast. De uitleg van die rechten door het EHRM kan verschillen met de interpretatie door het Hof van Justitie. Vgl., bijv., HvJ EG 21 september 1989, Gevoegde zaken 46/87 en 227/88, *Jurisprud.* 1989, p. 2919; *Hoechst/Europese Commissie*; HvJ EG 20 febr. 2001, zaak T-112/98, *NJB* 2001, p. 631; *Mannesheim/Europese Commissie*.
- R.M. Dworkin bespreekt in zijn opstel *Is Law a system of Rules?* (in: R.M. Dworkin, *The Philosophy of Law*, Oxford, 1977, p. 44) een klassieke beslissing van een New Yorkse rechter over aanspraken op een erfenis van een grootvader, die door zijn kleinzoon werd doodgeschoten juist met het oog op die erfenis: '(...) all laws as well as all contracts may be controlled in their operation and effect by general, fundamental maxims of the common law. No one shall be permitted to profit by his own fraud, or to take advantage of his own wrong, or to found any claim upon his own iniquity, or to acquire property by his own crime.' *Riggs v. Palmer*, 115 N.Y. 506, 22 N.E. 188 (1889).
- Albert R. Jonson, Stephen Toulmin, *The Abuse of Casuistry, A History of Moral Reasoning*, Berkeley etc., 1988, p. 148.
- NRC Handelsblad*, 30 mei 1994. In één adem bedient de Bisschop zich ook van een *argumentum ad verecundiam*. John Locke vond dit een respectabel argument in *An Essay Concerning Human Understanding* (London, 1690, Reprint of fifth edition, J.W. Yolton, ed., 2 vols., London etc., 1961) hoewel het van overdreven bescheidenheid getuigt, maar tegenwoordig is de status ervan omstreten. Vgl. Frans van Eemeren, Rob Grootendorst, *Dat heeft u mij niet horen zeggen...*, *Drogredenen van A tot Z*, Amsterdam etc., 1992, pp. 73 e.v.
- Volgens R.M. Dworkin zijn (rechts)begrippen te onderscheiden in *concepts* en *conceptions*. (Zie diens *Taking Rights Seriously*, London, 1977.) Het begrip 'vrijheid van drukpers' is een *concept*; het oordeel van de Hoge Raad dat neonletters op een fabriekstoren te Naarden onder dit begrip vallen, is een *conception*. (Vgl. HR 24 jan. 1967, NJ 1967, 270; *Nederland ontwapent*, m.n. W.F. Prins.)
- Joseph Conrad, *The Shadow Line*, London, 1917, herdruk, Harmondsworth, 1986, met een voorwoord door Jacques Berthoud, p. 57.
- Joseph Conrad, *op. cit.*, p. 15.

- 24 Zie HvJ EG 18 mei 1982, Zaak 155/79, Jurisprud. 1982, p. 1575, AM&S arrest. Daarnaast is er de *Hilti*-beschikking van het Gerecht van Eerste Aanleg, die het AM&S precedent bevestigt en zelfs uitbreidt. Zie Ger., 4 april 1990, Zaak T-30/89, Jurisprud. 1990, II-163.
- 25 W.G. van Hassel, *Ten geleide bij Gedragsregels*, Vademecum Advocatuur, Deel II, 's-Gravenhage, 2003, p. 266.
- 26 S. Boekman, *op. cit.*, pp. 182 e.v.
- 27 Richard du Cann, *The Art of the Advocate*, Hammondsworth etc., 1980 (Reprinted with revisions).
- 28 EHRM 20 mei 1998, NJ 1999, 711, m.n. EJD (*Schöpfer*).
- 29 N. Christopoulos, a.w., *De advocatened. Een onderzoek naar het gebruik van de eed in het heden en verleden*, Den Haag, 1999, pp. 33-53. De discussie is niet afgerond. Een opgetreden onduidelijkheid in de discussie is dat de auteurs de belangrijkste termen van hun betoog niet definiëren of voldoende preciseren. Verduidelijking van het onderwerp van de discussie is te vinden in een verschijnsel dat Ronald Dworkin t.a.p. zo fraai beschreef.
- 30 Vgl. Guido Calabresi, Philip Bobbitt, *Tragic Choices, The Conflicts Society Confronts in the Allocation of Tragically Scarce Resources*, New York, 1978. Een voorbeeld van zulke keuzes was de toewijzing van de capaciteit van schaarse nierdialyse-apparaten: Wie het eerst komt, het eerst maalt? Of wie de grootste kans op overleven heeft? Een veroordeelde moordenaar of een jonge moeder met kinderen? Het stellen van prioriteiten bij het ter beschikking stellen van financiële middelen leidt tot wachtlijsten in de gezondheidszorg, met soms tragische gevolgen. De neiging om problemen in de gezondheidszorg aan de rechter voor te leggen, levert confrontaties van advocaten met *tragic choices* op. (Vgl., bijv., Pres. Rb. Haarlem 17 sept. 1993, Z 93/2, over dure implantaten; Pres. Rb. A'dam 22 dec. 1994, C 94/30, over vergoeding van operatie buiten Nederland; CRB 12 dec. 1997, Z 97/3, idem.) Nieuw is dit niet. In het verleden sprak de (straf)rechter zich uit over juridische aspecten van abortus en euthanasie. Wij hebben te maken met hetgeen Alexis de Tocqueville (*Democracy in America*, transl. H. Reeve, New York, 1899, pp. 263-274) een kenmerk van het Amerikaanse rechtstelsel noemde: politieke vragen worden vroeger of later tot rechtsvragen, en omgekeerd.
- 31 Boek I van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering gaat uit van een coöperatieve houding van procederende advocaten. Zie W.D.H. Asser, J.B.M. Vranken, *Verantwoordelijk procederen. Gedachten over een fundamentele vernieuwing van het burgerlijk procesrecht*, Den Haag, 1999. Vgl. verder A.I.M. van Mierlo, M.M.L. Harreman, *Tekst Boek I Rv nieuw en landelijk reglement voor de civiele rol bij de rechtbanken*, tweede druk, 2001, Den Haag.
- 32 HR 10 maart 1995, NJ 1996, 299; m.n. HJS: 'Het onderhavige arrest lijkt de opvatting te ondersteunen dat de eisen van redelijkheid en billijkheid doorwerken tijdens een civiel proces. Zij blijven de materiële rechtsverhouding tussen partijen beïnvloeden en zijn daarmee tegelijkertijd actief in het civiele proces tussen die partijen.'
- 33 Aldus het verslag van Dimitri Kaandorp en Gustavo Reisenstadt, *Aansprakelijkheid voor dienstverleners*, *Ars Aequi* 2000, p. 17. Steun voor dit standpunt is te vinden in een uitspraak van het Hof van Discipline Leeuwarden (24 augustus 1999, *Advocatenblad*, p. 471): ook indien de advocaat meent dat zijn opdracht zich beperkt tot alleen het voeren van formeel verweer tegen een verzoek tot ontbinding van een arbeidsovereenkomst, toch dient de advocaat zich er steeds van te vergewissen of die opdracht overeenstemt met de belangen van zijn cliënt.
- 34 E.J.H. Schrage, *Partij en derde, De bevoegdheid van crediteuren ten aanzien van het wilsrecht van de legitimaris*, intree rede Amsterdam, 1999. Aansprakelijkheid van een notaris wegens het tekortschieten van zijn zorgplicht tegenover een derde is aangenomen op grond van zijn ambtsverrichtingen waaraan derden een bepaald vertrouwen mogen onttelen. (Vgl. bijv. HR 20 dec. 2002, RvdW 2003, 5.)
- 35 EHRM 20 mei 1998, NJ 1999, 711, m.n. EJD (*Schöpfer*).
- 36 Een Texaanse rechter heeft op 20 december 2002 een oordeel geveld over de advocaten die Enron bijstonden (het 307 pp. tellende vonnis van het United States Courts Southern District of Texas, Civil Action no. H-01-3624, consolidated cases, *Mark Newby, et al. vs Enron Corporation, et al.* is o.m. te vinden op, <http://www.ucop.edu/news/enron/mtdorder.pdf>). Op p. 73 overweegt de rechter: 'The issue of attorney liability involving a duty to disclose nonmisleading information to nonclients and third parties is a thorny one, complicated by tension between the need to provide remedy to parties suffering monetary loss because of a lawyer's conduct and the attorney-client relationship with its attendant confidentiality, loyalty, and zealous representation requirements and policy concerns. Ethical rules of conduct such as disciplinary rules do not create corresponding legal duties nor constitute standards for imposition of civil liability on lawyers.' De rechter bespreekt de rechtspraak en stelt voorop dat 'lawyers are accountable only to their clients for the sufficiency of their legal opinions' (p. 79), maar indien een advocaat met zo'n stuk naar buiten komt, of kan vermoeden dat zijn cliënt dit doet, 'a law firm does have a duty to speak truthfully, to make accurate or correct material statements' (p. 81). Bij ons lijkt dit niet anders te liggen.
- 37 Vgl. bijv. *The Economist*, 26 February 2000, p. 89 e.v.
- 38 Vgl. bijv. voor het management van *professional service firms* Jay W. Lorsch, Thomas J. Tierney, *Aligning the Stars, How to Succeed when Professionals Drive Results*, Boston, Mass., 2002.
- 39 Vgl. Richard Neely, *Why Courts Don't Work*, New York etc., 1982.
- 40 Volgens een landelijk deken dreigt de advocaat te verworden tot 'snelle handelaar in juridische producten'. Zie NJB 1999, p. 1791 e.v. en *Advocatenblad* 1999, pp. 977-982.
- 41 EHRM 20 mei 1998, NJ 1999, 711, m.n. EJD (*Schöpfer*).
- 42 Zie voor deze problematiek de in 1998 en 1999 gevoerde discussies in het *Nederlands Juristenblad*, *Markt & Mededinging* en andere vaktijdschriften, o.m. het *Advocatenblad* 2000, pp. 433-467. Zie ook de brief van minister van Justitie aan de Tweede Kamer d.d. 5 juli 1999, Kamerstukken II 23 706, nr. 36.

(advertentie)

Voor kantoren die maat willen houden
www.advocatenwerk.nl

HV&PARTNERS
VOOR JURISTEN, VAST OF INTERIM

 TEL 010 - 240 06 05

FIF 33
RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU

Ten behoeve van de advocaat en het bedrijfsleven.
Voorkomend in bedrijfsrecherche in binnen- en buitenland.

- correctie mislocaties
- achtergrondinformatie
- fraude
- overzending concurrentheffing
- intellectuele eigendom
- geliefde-onderzoeken

Telefoon : 010 - 477 33 23 E-mail : info@fif33.nl
Fax : 010 - 477 08 30 Internet : www.fif33.nl

Vraag onze brochure aan voor een totaalpakket aan diensten.

Roosendael: Heermeidingel 185, 3021 CM Rotterdam
Correspondentieadres: Postbus 25230, 3001 HB Rotterdam

Orde moet juridisch loket niet omarmen

S. van Anel

Advocaat te Amsterdam

De plannen voor de reorganisatie van de gefinancierde rechtsbijstand worden ondersteund door de Orde. Maar niet alle advocaten delen deze steun.

Het Haagse Bureau voor Rechtshulp. Foto's: Andre Klijsen

Een nieuwe leemte in de rechtshulp dreigt te ontstaan door omvorming van de 45 Bureaus Rechtshulp in 30 'juridische loketten'. Daarnaast zijn er aanzienlijke financiële maatregelen ingevoerd die de toegang tot rechtsbijstand voor de minder draagkrachtigen aanzienlijk bemoeilijken.

De gevolgen van het invoeren van het juridisch loket zijn aanzienlijk. Ik, en anderen met mij, heb met groeiende zorg kennisgenomen van het standpunt dat de Orde in dezen, als vertegenwoordiger van alle advocaten, inneemt.

HET JURIDISCH LOKET

Voornemen van de demissionair minister Donner is, in het kader van de scheiding tussen publieke en private rechtshulpverlening, de bureaus uitsluitend nog publieke rechtshulp te laten verlenen in de vorm van een (door HBO'ers bemand) juridisch loket en alle overige zaken in de private sector te laten vallen, waaronder ook de kortdurende adviezen. Hiervoor zal dan weer een nieuw soort

lichte adviestoevoeging worden ingevoerd (die onlangs juist was vervallen).

Onder alle overige zaken die in de private sector zouden moeten vallen worden dan begrepen zaken die tot op heden door zowel bureaujuristen als door vrijgevestigde advocaten worden behandeld op basis van door de overheid gefinancierde rechtsbijstand.

De maatregelen lijken ingegeven te zijn doordat in het land enkele Bureaus Rechtshulp hun publieke taken verzaakten en zich toe gingen leggen op de betalende advocatenpraktijk.

De vraag is of de thans voorgestane wijziging er niet een is waarmee een bestaande structuur wordt afgebroken ten koste van de toegang voor de burger tot het rechtssysteem onder het mom van een betere toegankelijkheid.

STANDPUNT VAN DE ORDE

De Orde, omarmt de voorgestane stelselwijziging. De Orde vertegenwoordigt de advocatuur en heeft het vizier mede gericht op het algemeen belang. Deze stelselwijziging dient in de huidige vorm geen van beide belangen.

Voorzover mij bekend is er geen overleg gevoerd met de sociale advocatuur, die wel de klappen gaat opvangen. De deken was onlangs aanwezig op een bijeenkomst van de Vereniging Sociale Advocatuur Amsterdam, waar met de Raad voor Rechtsbijstand, de Orde en Bureau Rechtshulp gediscussieerd werd over het juridisch loket.

Aangegeven werd op die bijeenkomst dat het de advocatuur aan spankracht ontbreekt om de overloop op te vangen. Degenen die dat aangeven, zijn juist degenen die werkzaam zijn in de advocatuur. Degenen die aangeven dat het wel meevalt met de dreigende leemte in de rechtshulp zijn niet degenen die deze extra zaken erbij zullen krijgen, maar degenen die deze kwijtraken (het Bureau Rechtshulp).

De deken schrijft in *Advocatenblad* 2003-4 dat de orde de transparante scheiding van publiek en privaat heeft omarmd en haar *commitment* heeft uitgesproken dat er een voldoende aanbod van advocaten zal zijn. Daarmee omarmt de Orde kennelijk ook de sluiting van de Bureaus Rechtshulp in de huidige vorm en opening van het Juridisch

Loket. Dat terwijl in de praktijk blijkt dat het zeer wel mogelijk is een transparante scheiding tussen de publieke taak van het bureau en de meer private taak van de individuele rechtshulp aan te brengen en te handhaven.

AMSTERDAMSE SITUATIE

In Amsterdam is van oudsher een goede samenwerking tussen de sociale advocatuur en de Bureaus Rechtshulp. Sinds 2000 is deze samenwerking geformaliseerd in een verwijsstructuur, waarbij de publieksfunctie van het bureau vooropstaat en zij direct zaken, die door een advocaat behandeld moeten worden, toedelen aan de ingeroosterde advocaten.

Omdat de advocaten die deelnemen aan dit systeem weten dat de zaken ook inhoudelijk beoordeeld worden door de bureaujuristen, werkt dit systeem goed. Daarom is besloten dat deze verwijsstructuur met ingang van 1 juni 2003 wordt uitgebreid met meer rechtsgebieden en tot de gehele advocatuur.

Uitsluitend bekeken vanuit de Amsterdamse situatie, met een zeer groot aantal aan rechtzoekenden, die, voorzover er al een afspraak gemaakt kan worden, weken moeten wachten voordat zij bij het Bureau Rechtshulp terecht kunnen, van waaruit zij weer doorgestuurd worden, is het plan voor stelselherziening funest. Na het 'loket' waar de rechtzoekende terecht komt is er immers geen adequaat vangnet.

HOE WORDT DE LEEMTE OPGEVULD?

De minister gaat er vanuit dat deze leemte vanzelf opgevuld wordt; de Orde weer spreekt dit niet. Hoe de Orde denkt dat de advocatuur deze leemte zal opvullen is wederom niet duidelijk. De Orde heeft hierover ook, naar mijn weten, geen onderzoek gedaan binnen dat deel van de beroepsgroep waar deze rechtzoekende ondergebracht zal moeten worden. Het standpunt van de sociale advocatuur staat haaks op dat van de Orde, terwijl het niet voor de hand ligt dat de commerciële advocatuur staat te springen om deze stelselwijziging, zodat de vraag rijst welk deel van de advocatuur de Orde in dezen vertegenwoordigt.

Aangegeven wordt dat de juristen die nu werkzaam zijn bij het bureau de overstap wel zullen maken, waarbij de Orde dit faciliteert. Deze veronderstelling lijkt mij niet geheel terecht, nu deze juristen naar ik aanneem bewust gekozen hebben in loondienst bij een Bureau Rechtshulp te gaan werken en dus andersoortige (eerstelijns) rechtshulp gaan verlenen dan advocaten, die de tweedelijns rechtshulp verlenen en in deze sector voor het overgrote deel zelfstandig ondernemer zijn.

Er kan zeker niet van uitgegaan worden dat de huidige (nog steeds afkalvende) sociale advocatuur steeds meer zaken aankan. Men is al overwerkt en zal zeker geen zaken erbij kunnen hebben die niet toevoegwaardig zijn en waar men dus echt pro Deo rechtshulp zal moeten verlenen. (De betalingsregelingen, zaken met een te klein financieel belang en dergelijke.) De Orde is zich welbewust van dit probleem, maar ziet geen bezwaar in een toename van zaken voor de sociale advocatuur.

De Orde gaf op een manifestatie in Den Haag op 13 februari jl. aan dat er in dit kader overleg plaatsvindt met de 'commerciële kantoren'. Zij zouden wellicht een deel van deze zaken aankunnen. Dat lijkt mij een prachtig idee, ware het niet dat dit niet uitvoerbaar lijkt. Allereerst gaat het om mensen die aankloppen met zaken waarvan het niet duidelijk is of er wel sprake is van een juridisch probleem. Daarnaast, indien er wel sprake is van een juridisch probleem, zal dit vaak zijn op specifieke rechtsgebieden rond wonen en sociale zekerheid.

Uiteraard is er op de commerciële kantoren een grote kennis van diverse juridische problemen die eenieder, vermogend en onvermogend kunnen treffen, bijvoorbeeld in de familierechtelijke sfeer, of op het terrein van het arbeidsrecht. Er is echter minder expertise op het gebied van, van oudsher aan de sociale advocatuur gebonden, rechtsgebieden als woonrecht of sociaal verzekeringsrecht.

Is dit overleg met de commerciële kantoren wellicht in het kader van het raio-achtige systeem waar de deken over sprak (*Advocatenblad* 2003-2, p. 78) waar de stagiai-

res van strikt commerciële kantoren voor een korte periode gedetacheerd worden op een kantoor dat wel toegevoegde zaken behandelt? Is daarmee impliciet toch aangegeven dat de zaken die op de sociale kantoren behandeld worden in het algemeen niet dermate gespecialiseerd zijn dat deze net zo goed door een stagiaire van een commercieel kantoor gedaan kunnen worden, in een korte periode?

DEMOTIVEREND

In Amsterdam is de vraag al vele malen groter dan het aanbod. Een nog grotere toestroom van zaken werkt demotiverend voor de reeds gevestigde sociale advocatuur dan motiverend.

De minister geeft aan dat een hogere vergoeding het voor meer advocaten aantrekkelijk zal maken toevoegingszaken te doen. De buitenproportionele verhoging van de eigen bijdragen, mede door afschaffing van de anticumulatieregeling, waarvoor de advocaat nog steeds zelf het incassorisico draagt, maakt dit voor de minister kennelijk niet anders.

HEROVERWEGEN

Het is aan het ministerie om de Bureaus Rechtshulp die de hun opgelegde taken niet naar behoren vervullen tot de orde te roepen. Onze Orde, als vertegenwoordiger van alle advocaten, heeft daar meer belang bij dan bij het omarmen van een vergaande stelselwijziging.

Ik hoop dan ook dat de Orde zich nogmaals beraadt over de gevolgen van deze voornemens van de minister en haar standpunt heroverweegt. ●

Advocaten kunnen in ethisch netelige situaties belanden. Hoe gaan ze dan te werk? Hoe denken ze over hun normen en waarden? Chris Veraart: 'Van mensen die link met de beurs omgaan, sta ik ver af. Ik heb meer met een hasjhandelaar dan met Nina Brink.'

Daniela Hooghiemstra

journalist

Mr. C.J.W. Veraart (58, beëdigd 1969; gehuwd – leeft niet meer samen; drie kinderen), Alkmaar.

Belangrijkste zaak: de strafklacht in 2000 tegen de NCRV wegens smaad. De omroep zond een documentaire uit over een vrouw die haar ouders ten onrechte beschuldigde van seksueel misbruik. De omroep heeft onvoorwaardelijk schuld erkend.

Geloof u in God?

Ik geloof in de samenhang der dingen.

Vloekt u wel eens?

Ik ben tot het inzicht gekomen dat je dingen beter kunt uitleggen dan te schelden. Ik heb met de jaren meer gevoel voor esthetiek gekregen.

Stelt u zich voor en nadat u handelt, terugkerende vragen?

Ik stel mijzelf voortdurend de vraag: ben ik wel goed bezig? Ik ben een beetje faalangstig, dat leidt tot een soort perfectionisme. Nonchalance ergert mij.

Aan welke norm toetst u uw handelingen?

Aan Prediker: er is een tijd van oorlog voeren en een tijd van vrede sluiten.

Welke historische figuur/romanpersonage vertegenwoordigt in uw ogen het hoogst denkbare morele gehalte?

Heer Bommel omdat hij altijd het goede wil maar voortdurend de fout in gaat. En Dik Trom omdat hij ondeugend is maar het ook goed bedoelt. Als kind heb ik mij altijd met hem geïdentificeerd. Ik ben altijd op zoek gebleven naar de grens van het toelaatbare.

En het laagst denkbare?

Dat weet ik niet. Iemand van wie je ver-

'Overspel is niet een zonde, het is wel zonde als het gebeurt. Maar ja, we zijn elkaar voortdurend aan het besnuffelen'

Foto: Wick Natziyl

moedt: dit is een monster, kan later in een gesprek weer meevallen. Aan een afschuwelijke daad hoeft geen afschuwelijk mens vast te zitten. Goed en kwaad gaan als een grote vloeibare brij in elkaar over. Als iemand niet dezelfde streepjescode heeft als jij, is dat geen reden om meteen over die persoon te oordelen. Het gaat toch altijd om het begrip van de context. Soms is dat moeilijk. Van Ferdi E. kan ik bijvoorbeeld niet begrijpen dat hij Albert Heijn vermoordt en zijn pink afhakt, maar Heijns agenda met aantekeningen van die dag als bewijsmateriaal laat liggen omdat hij het meenemen van die agenda ervaart als aantasting van Heijns privacy.

Welk spreekwoord vat uw normen- en waardepatroon het best samen?

Ubi caritas et amor, Deus ibi est (God woont waar goedheid en liefde zijn).

Voelt u zich wel eens schuldig?

Ja.

Hoe lost u dat op?

Praten, nadenken, schuld bekennen. Ik vind excuses alleen zinvol als ze echt gemeend zijn. Maar je moet je ongelijk kunnen bekennen.

Wanneer heeft u voor het laatst uw excuses aangeboden?

Door mijn ziekte, MS, ben ik nogal cynisch. Als iemand pijn aan zijn knie heeft, zeg ik: 'O jee, kniekanker'. Laatst zei een vriendin, wiens zoon in zijn jeugd kanker heeft gehad, dat ik geen grappen moest maken over kanker. Omdat ik mij op dat moment niet zo lekker voelde, werd ik pislinsk en riep ik dat ik in mijn eigen huis zeg wat ik wil. Toen zij een tijd later haar pols brak, ben ik langs gegaan met een grote bos bloemen en heb ik gezegd: het spijt me. Ik moet geen grappen meer maken over kanker.

Schaamt u zich wel eens?

Ja, toen ik de vorige vraag beantwoordde.

‘Ik toets mijn handelingen aan Prediker: er is een tijd van oorlog voeren en een tijd van vrede sluiten’

Heeft u wel eens iemand geslagen?

Nee.

Verbaal vernederd?

Ja. Uit boosheid of macho gedrag.

Bedrogen?

Als bedriegen niet alles zeggen is, heb ik mijn naasten wel eens bedrogen.

Is overspel een zonde?

Nee. Het is wel zonde als het gebeurt. Maar ja, we zijn elkaar voortdurend aan het besnuffelen.

Relationeel geknoei is aan de orde van de dag.

Wanneer had u voor het laatst last van een knagend geweten?

Zes jaar geleden, toen mijn huwelijk stukliep.

Hoe heeft u dat verholpen?

Professionele hulp gezocht. Daarna praten, eerlijk zijn en respect voor elkaar terugvinden.

Vindt u tafelmannieren belangrijk?

Ik vind het niet prettig als iemand onsmakelijk zit te vreten, maar een goed gesprek vind ik belangrijker.

Aan welke andere etiquette hecht u waarde?

Elkaar aandachtig begroeten en afscheid nemen. Bedanken.

Waarborgt de rechtsgang rechtvaardigheid?

Ik kom uit een juristenfamilie. Mijn vader leerde mij op mijn twaalfde al het verschil tussen materieel en formeel recht. Ik geloofde altijd dat het goed kwam als je het recht maar volgde. Dertig jaar later is dat geloof verdwenen. Ik heb gezien dat het recht werkt met beperkte instrumenten. De rechter luistert slecht, vaak heeft hij op grond van de dossiers zijn oordeel al klaar. Het pleidooi voor de verdachte is dan niet meer dan een ritueel. Ik wil weten hoe het werkelijk zit, maar merk dat de rechtbank daarin vaak maar matig is geïnteresseerd. Ik ben ervan overtuigd dat veel verdachten van zedenmisdrivingen ten onrechte worden veroordeeld. In mijn praktijk heb ik mij daar ook in gespecialiseerd. Iemand verdedigen die aan mij schuld bekent, kan ik niet zo goed. Ik moet er zelf in geloven. Maar om nu te zeggen dat ik een missie heb, nee. Over een therapeut die een vrouw aan haar

verstand had gebracht dat ze was misbruikt, heb ik op de radio een keer gezegd dat ik een beter baantje voor hem wist: kolenbouwer. Daarvoor moest ik mij bij het hof van discipline verantwoorden. Op de vraag van de president of ik vond dat ik een missie had, heb ik toen geantwoord: ‘Hoedt u voor missionarissen!’ Maar ik vind wel dat je ook buiten het recht moet kijken.

Ik heb mij altijd ingezet voor dieren, ik schrijf boeken en ingezonden brieven. Ik vind eigenlijk dat mijn vak pas begint waar de regels ophouden. Waar je creatief moet zijn. Als je maar een seconde hebt begrepen waarom dit leven zin heeft, kun je doodgaan. Voordat ik doodga, wil ik dat hebben meegemaakt. Zodat ik kan zeggen: ‘Dood, je bent mijn vriend’.

Ervaart u in uw vak een strijd tussen ratio en gevoel?

Ik vind dat officieren en rechters vaak te weinig oog hebben voor gevoel.

U kunt een gevaarlijke moordenaar vrij krijgen door een vormfout. Aarzelt u?

Als met de vraag wordt bedoeld dat het gaat om een schoft die zijn straf ontloopt door een mazzeltje, zal ik niet aarzelen om mij op de vormfout te beroepen, omdat in het strafrecht tegenwoordig uitsluitend cardinale vormfouten worden toegewezen. Ook groot misdadigers mogen van zulke fouten niet de dupe worden. Hoe weet de vraagsteller trouwens zo zeker dat het gaat om een gevaarlijke moordenaar? Het strafrecht gaat er immers vanuit dat iemand onschuldig is, totdat zijn schuld is vastgesteld.

Wat moet uw kind in elk geval leren?

Zichzelf zijn en daar verantwoordelijkheid voor dragen.

Liegt u wel eens?

Ik vind het moeilijk om een ander te wijzen op tekortkomingen, uit angst om zelf niet aardig te worden gevonden. Maar ik weet niet of dat liegen is.

Confronteert u anderen met uw morele opvattingen?

Laatst vertelde een vriend mij dat hij lid was geworden van de Lions Club. Ik heb hem rechtstreeks gezegd dat mij dat behoorlijk

van hem tegenviel. Overigens is dat meer een kwestie van smaak dan van moraal.

Kunt u bevriend zijn met een beursfraudeur?

Van mensen die link met de beurs omgaan, sta ik ver af. Ik heb meer met een hasjhandelaar dan met Nina Brink.

Met iemand die heeft gestolen?

Iemand die steelt is niet slechter dan iemand die bijvoorbeeld kwaad spreekt. Uit de praktijk weet ik dat dieven gewone mensen zijn.

Met een moordenaar?

Ik ben bevriend met iemand die zijn vrouw bijna heeft gedood. Hij was toen psychotisch. Ik kan dat begrijpen.

U bent als echtgenoot van een nichtje van Beatrix jarenlang gekleineerd. Werpt u familiegeheimen in de strijd om uw gram te halen?

Prinses Margarita die dat heeft gedaan in *HP/de Tijd* doet mij denken aan vrouwen die hun familie valselijk beschuldigen van een zedendelict. Zij plaatst zichzelf in de slachtofferrol, schrijft alle leed die haar is overkomen toe aan een oorzaak: de familie. Zij verdeelt de wereld in kampen van ‘believers’ en ‘non-believers’. Wie niet voor haar is, is tegen haar. Zo is zij op een punt gekomen dat zij niet meer terug kan. Ik zou nooit familiegeheimen op straat gooien, er zijn ook andere methoden.

Ethisch Peil: 8

Chris Veraart is, zoals hij zelf zegt, altijd op zoek naar de grens van het toelaatbare. De overgave aan die zoektocht is volledig. Enthousiasme is de drijfveer, maar strenge zelfcontrole, perfectionisme en het vermogen om zich in anderen te verplaatsen, zorgen voor een solide structuur die verhindert dat hij ontaardt in normloosheid. De moed om steeds de spanning te onderzoeken tussen ratio en gevoel en tussen vrijheid en vaste normen, duidt op een stevig ethisch peil.

Willem Heemskerk

de getuige die niet wil?

Ingevolge art. 165 lid 1 Rv is eenieder (behoudens, lid 2: verschoningsgerechtigden), die daartoe op wettige wijze is opgeroepen, verplicht een getuigenis af te leggen. De wettige wijze van oproeping bestaat (art. 170 lid 1 Rv) in een oproeping bij exploit of bij aangetekende brief. Is de bij aangetekende brief opgeroepen getuige niet verschenen, dan geeft de rechter op grond van art. 171 Rv (alsnog) de gelegenheid tot oproeping per exploit.¹ Verschijnt de getuige ook dan niet, dan kan de rechter op de voet van art. 172 Rv bevelen dat de getuige door de openbare macht voor hem wordt gebracht, ten einde aan zijn verplichting te voldoen. Onder omstandigheden kan medebrenging een te zwaar middel zijn, en zal de rechter een daartoe strekkend bevel weigeren.²

Niet zelden worden getuigen opgeroepen die niets, maar dan ook niets over het probandum kunnen verklaren, of aan wie een (betwist) verschoningsrecht toekomt. In art. 170 Rv wordt het geheel aan de partij die de bewijsopdracht heeft gekregen overgelaten *wie* zij als getuige oproept, zodat in beginsel ook geen voorafgaande toets van een rechter(-commissaris) plaatsvindt. Nu kan de getuige uiteraard verschijnen, om vervolgens onder ede te verklaren dat hij niets heeft/behoeft te vertellen, maar hij kan ook de noodzaak van zijn aanwezigheid door middel van een incidentele conclusie/memorie voorafgaand aan de orde stellen. Juist in zaken waar hoogwaardigheidsbekleders als getuigen worden opgeroepen om niet zozeer de bewijsopdracht als wel de zaak cachet te geven, komt dat in de praktijk voor.

Krachtens art. 15 lid 4 Rv oefent de rechter-commissaris (bij een getuigenverhoor) de

bevoegdheden uit, die (in § 4 van afdeling 9 van titel 2, de artt. 163-185) aan de rechtbank zijn toegekend. In hoger beroep is dat op grond van art. 16 lid 5 Rv (en art. 353 lid 1 Rv) voor de raadsheer-commissaris met betrekking tot de bevoegdheden van het hof niet anders. Onder meer uit art. 166 leden 1 en 2 Rv vloeit voort dat het oordeel ten gronde over de rechtmatigheid van de oproeping van de getuige en over een beroep op verschoningsrecht door een getuige, toekomt aan de rechter-commissaris/raadsheer-commissaris. Als die getuige een en ander ter zitting aan de orde stelt, dan ontstaat daardoor een incident, waarin de rechter-commissaris/raadsheer-commissaris een beslissing geeft, die in een dagvaardingsprocedure het karakter van een vonnis/arrest heeft.³ Dit vonnis/arrest moet gelijk worden gesteld met een vonnis/arrest van de rechtbank/het hof (zelf). De kwestie kan ook bij incidentele conclusie/memorie aan de orde worden gesteld, mits (in niet kantonzaken) door een procureur op de aangezegde rechtsdag genomen.⁴ De vordering zou dan moeten luiden dat de rechter-commissaris/raadsheer-commissaris de oproeping bij dagvaarding buiten effect stelt en/of de oproepende partij niet-ontvankelijk verklaart in haar oproeping en/of verklaart dat de getuige zich kan verschonen van de verplichting te verschijnen en te getuigen.

De getuige wordt in het incident – of dat nu bij wege van incidentele conclusie/memorie is ingesteld of door zijn houding ter zitting – partij, en kan ook zelfstandig een hogere voorziening instellen van zodanig vonnis/arrest,⁵ overigens door dagvaarding van de partijen in de hoofdzaak. Verwerpt de rechter een beroep van de getuige op een verschoningsrecht, dan is alleen de getuige bevoegd daartegen op te

komen;⁶ acht de rechter het beroep daarentegen gegrond, dan kan de partij die belang heeft bij de verklaring van die getuige daartegen wel een hogere voorziening instellen.⁷

Nu is de bevoegdheid van de getuige om op te komen tegen een voor hem negatieve beslissing van de rechter-commissaris/raadsheer-commissaris aardig, maar met het sinds 1 januari 2002 geldende (proces)recht lijkt die bevoegdheid feitelijk illusoir. Uit de artt. 337 en 401a lid 2 Rv volgt immers dat van andere tussenuitspraken dan die waarbij een voorlopige voorziening is toegestaan of geweigerd alleen hoger respectievelijk cassatieberoep kan worden ingesteld tegelijk met het beroep tegen de einduitspraak, tenzij de rechter anders bepaalt. Een uitspraak op een incident is een tussenuitspraak, dus ook de getuige zou moeten wachten tot het eindvonnis/arrest in de hoofdzaak, alvorens hij zijn recht tot het instellen van een hogere voorziening zou kunnen effectueren, en zou in de tussentijd derhalve (toch) moeten verklaren. Deze vergaande inperking van de rechten van de getuige kan niet de bedoeling zijn geweest en uit de parlementaire geschiedenis van de artt. 337 en 401a Rv blijkt ook dat de wetgever zich van die (mogelijke) consequentie geen rekenschap heeft gegeven.⁸

Onlangs is in cassatie bij de Hoge Raad betoogd dat zo'n incidentele uitspraak ten opzichte van de getuige (die bij het verloop en de uitkomst van het geding in de hoofdzaak geen enkel belang heeft) als einduitspraak heeft te gelden, althans dat voor de getuige wel aanstonds een rechtsmiddel tegen die incidentele uitspraak openstaat.⁹

NOTEN

- 1 Is de getuige niet bij aangetekende brief opgeroepen, dan behoeft de rechter geen nieuwe gelegenheid te geven, aldus HR 15 februari 2002, NJ 2002, 198, rov. 3-5.
- 2 Zie bijv. Rb. Rotterdam 23 december 1994, NJ 1996, 100.
- 3 Zie W. Hugenholtz/W.H. Heemskerk, *Hoofdlijnen van Nederlands burgerlijk procesrecht*, 20e druk (2002), nr. 85, p. 86.

- 4 Deze weg is bijv. gevolgd in HR 7 juni 2002, NJ 2002, 394, JBPr 2003/4 m.nt. H.W. Wiersma, waarin het ging om een rechter die meende in een door hem in eerste aanleg berechte zaak niet als getuige te kunnen worden gehoord.
- 5 HR 17 november 1966, NJ 1967, 223 en 224 m.nt. DJV onder 225; zie verder over de positie van de getuige H.E. Ras, *Het tussenvonnis*, diss. 1966, nr. 57, pp. 64-67.

- 6 HR 17 november 1967, NJ 1968, 164 m.nt. DJV.
- 7 HR 17 januari 1986, NJ 1987, 352 m.nt. LWH.
- 8 *Parlementaire geschiedenis burgerlijke procesrecht*, Van Mierlo/Bart, pp. 459-461 en 481.
- 9 In deze zaak is de conclusie van de procureur-generaal bij de Hoge Raad bepaald tegen 2 mei 2003, zodat de beslissing van de Hoge Raad in beginsel aan het begin van het najaar van dit jaar kan worden verwacht.

DE PUBLIEKE VERANTWOORDELIJKHEID VAN DE ADVOCATUUR

Professor mr. M.A. Loth schetst in 'De publieke verantwoordelijkheid van de Advocatuur' (*Advocatenblad* 2003, nr. 1, pp. 24-30) twee verschillende (ideaal)typen binnen de advocatuur. Enerzijds de klassieke 'nobe' advocaat met hoge morele maatstaven die tijdens de behandeling van de zaken van zijn cliënt, het recht en het algemeen belang dient, en anderzijds de moderne probleemoplosser die zich heeft gespecialiseerd in een deelgebied van het recht en zijn diensten verkoopt aan de hoogste bidder. Het laatste type advocaat wordt een 'verschaald nutsdenken' en een 'te minimalistische beroepsethiek' verweten.

De gespecialiseerde strafrechtadvocaat wordt door mr. Loth voorhouden dat hij een professionele verantwoordelijkheid heeft, voor de wijze waarop zijn cliënt van zijn strafvorderlijke bevoegdheden gebruikmaakt. Niet alles wat de cliënt wil, kan door de advocaat namens hem gedaan worden, zo vat ik het maar samen. Het gebruik van processuele bevoegdheden kan door de rechter getoetst worden, aldus Loth, aan 'het belang van de verdediging'. 'Het belang van de verdediging is te voorkomen dat een *onschuldige* verdachte wordt gestraft' [cursivering E.J.M.]. Mijns inziens begaat mr. Loth hier een denkfout.

Wie onschuldig is, en wie niet, is tijdens het strafproces nog niet bekend. De rechter, aan het einde van het strafproces, veroordeelt de verdachte of spreekt hem vrij. Pas dan wordt vastgesteld of er sprake was van een schuldige of onschuldige verdachte. Uit art. 6 lid 2 EVRM volgt dat de verdachte voor onschuldig wordt gehouden totdat zijn schuld volgens de wet bewezen is, de zogenoemde *onschuldspresumptie*. Tijdens de procedure kan derhalve mijns inziens niet snel sprake zijn van misbruik van procesrecht. Onder andere omdat er rekening mee moet worden gehouden dat de verdachte onschuldig is, is het hem toegestaan allerlei denkbare verzoeken te doen en rechtsmiddelen aan te wenden.

Mr. Loth wijst verderop in zijn artikel op de verantwoordelijkheid van de advocaat voor de toegang tot het recht. Omdat de toegang tot het recht een rechtstatelijke collectieve verantwoordelijkheid is van de advocatuur, zo begrijp ik professor Loth, zou van de advocatuur verwacht mogen worden dat zij de haar toegekende privileges niet voor oneigenlijke doeleinden gebruikt. De toegang tot het recht is

VERZIN EN WIN

Het moet ons van het hart dat wij de rubriek *Verander de wereld: verzin en win* in *Advocatenblad* 2003-5 en 6 behoorlijk smakeloos vinden. De 'foto van de week' gaat over een man die zijn huis in brand heeft gestoken, waardoor zes van zijn kinderen om het leven zijn gekomen. Hij is net veroordeeld tot zes jaar cel en tbs. Het lijkt ons niet gepast om daar grappen over te maken, en al zeker niet in een blad voor de advocatuur. Zo wijzen wij bijvoorbeeld op hetgeen is bepaald in regel 1 van de Gedragsregels. Wellicht dat u de inhoud van deze rubriek dient te heroverwegen.

(Patrick Keijsers en Camiel de Vries, *advocaten te Amsterdam*)

inderdaad één van de belangrijkste, zo niet de belangrijkste, bestaansredenen van de advocatuur. Dit valt dan ook niet te rijmen met de hiervoor weergegeven stelling van mr. Loth dat de advocaat, vanwege zijn zelfstandige publieke verantwoordelijkheid, niet elke bevoegdheid in de wet aan de verdachte toegekend, voor zijn cliënt mogen benutten. De verdachte is meestal feitelijk van zijn raadsman afhankelijk. De door mr. Loth voorgestane *toetsing* door de advocaat, van door zijn cliënt gewenst gebruik van bevoegdheden, zou in de praktijk neerkomen op het belemmeren van de toegang tot het recht van zijn cliënt.

De toegang tot het recht en de onschulds-presumptie leiden er dan ook toe dat niet snel aangenomen mag worden, dat de advocaat wettelijke bevoegdheden niet zou mogen gebruiken omdat in de optiek van derden sprake zou zijn van misbruik van bevoegdheid of het beruchte strooien van zand in de machine. De wijze waarop de verdediging wordt gevoerd, wordt uiteindelijk niet beoordeeld door de wetenschap, het OM of enige communis opinio in de samenleving, maar alleen door de rechter die in concreto enig verzoek of rechtsmiddel van de verdediging heeft te beoordelen.

(Edo J. Moll, *advocaat te Doetinchem*)

(advertentie)

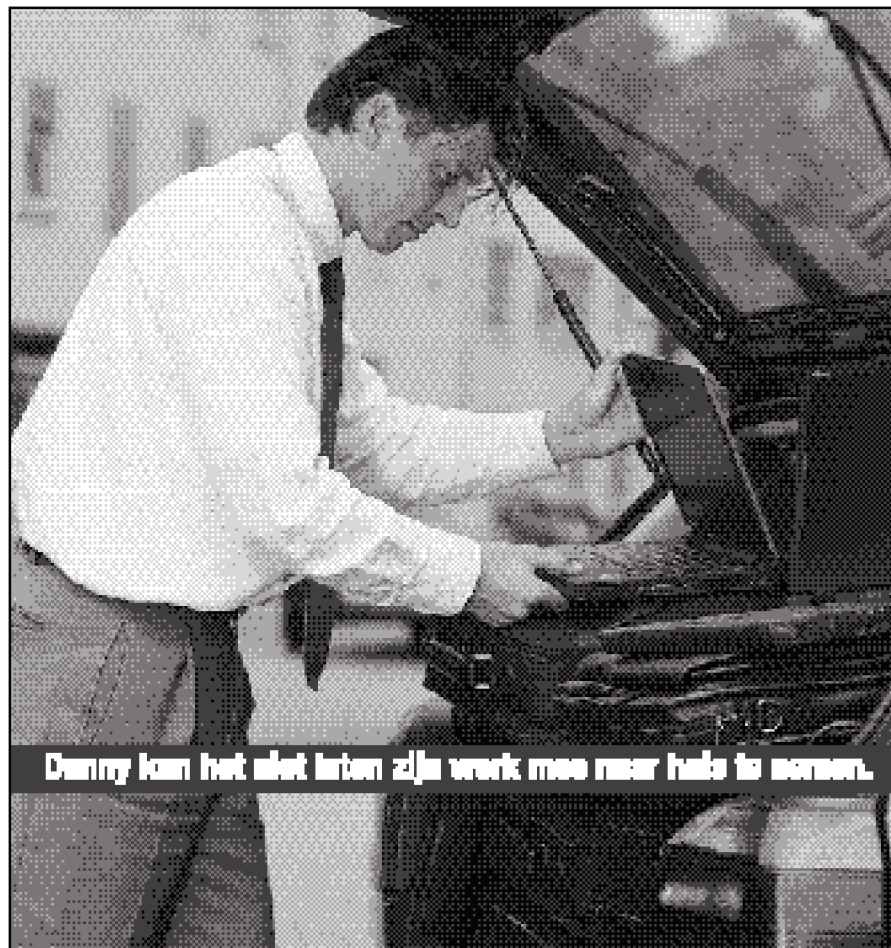
TOGA
atelier
Schout & Katsantonis

Toga's op maat

- Uitsluitend eerste kwaliteit stof wordt gebruikt voor uw toga
- Uitzonderende prijs/kwaliteit verhouding
- Korte levertijd
- Confectiematen uit voorraad leverbaar
- *Bijzondere bij instelling toga*

WWW.TOGA.NET

Industrieweg 51 **3044 AS Rotterdam**
Tel. 010 - 245 07 66 **Fax 010 - 245 07 67**

Danny kan het niet laten zijn werk mee naar huis te nemen.

Fraude. Het is overal. Maar ook Danny. Een werkloos staat type. Gewoonlijk is het en nieuw. Hoewel de stuwende voorzetsverantwoord het verweerd door rijen die hij afschiet van late of persoonlijk betribben gerecht is hij de verkoop van 'zijn' laptop.

Fraude? Schalke & Partners laat de zaken staan loven. Of helpt u het verstoren. Gevoelge zaken als verweerde van in- of externe dienst, ophefing, bestrijpingsmaats, productieveling, bedrijfsing, afwijking, dubbele schade en onrechtmatig schadeverzuim. Ook u kunt er zeker mee te raken krijgen. Maar ook voor screenings en security-audit is het goed het zaken voor het onzeker te nemen. Schalke & Partners. discreet. Doortastend. Door de wet geveld.

Schalke & Partners bv

kantoor voor rechtsbijstand en -praktijk

NIET DE NEUS OP DE FEITEN

info@schalke.nl T 078 622 11 44 www.schalke.com

Vermande Studiedagen

Een meester in contracteren!

Voor iedere (juridisch) adviseur die op het terrein van contracteren een grondige achtergrond wil opbouwen, organiseert Vermande Studiedagen op donderdag 8 mei 2003 het middag-/avondcollege *Masterclass contracten*. Tijdens dit college wordt er dieper ingegaan op contractuele onderwerpen, zoals de totstandkoming, nakoming, niet-nakoming en ontbinding van contracten.

Met de allerzwaarste ontwikkelingen op het gebied van jurisprudentie. Professor Klein zal op inspirerende wijze de techniek van het maken van contracten en de daarop betrekking hebbende recente ontwikkelingen in jurisprudentie, alsmede interessante vraagstukken uit theorie en praktijk met u bespreken.

Bestemd voor:

- + advocaten
- + (kandidaat-)notarissen
- + fiscalisten
- + bedrijfsjuristen

Wilt u zich aanmelden of een folder ontvangen?

Wilt u zich aanmelden voor dit college of ontvangt u liever eerst de folder thuis, kijk dan op onze website www.vermandestudiedagen.nl of bel met (070) 37 89 896.

Datum en plaats
Donderdag
8 mei 2003
Hotel Heidepark
Bilthoven

Tijden
15.30 uur - 20.30 uur

Kosten
€ 595,- per persoon,
exclusief BTW,
inclusief diner, aperitief
en documentatie

Permanente educatie:
NOVA, KNE, CB:
4 punten

Q 1220

Vermande Studiedagen is een merknaam van SDU Uitgeverij bv.

Iks ging weer eens pleiten

Leo van Osch

Opgelucht liet hij zich die ochtend neerploffen in de eerste klas coupé op weg naar den Haag, waar aan de Kneuterdijk de apotheose zou plaatsvinden van een zich al jaren voortslappende bestuurszaak, waarin hij voor zijn cliënt, een immer toberig, op het suïcidale af kijken-de handwerksman, schadevergoeding claimde voor de gevolgen van de aanleg van een fietspad pal voor diens nering. Even had het er op geleken of hij gezelschap kreeg van de zeer vermoeiende accountant van zijn cliënt, maar de man, in eigen kring aangeduid met de veelzeggende naam 'Gekke Pietje', was wel het stationsplein op komen rijden, zijn hand vlug naar hem opstekend, om vervolgens bij gebrek aan parkeerplaats en te veel getoeter achter hem, datzelfde plein weer te verlaten. Het had hem aan een film scène doen denken, hij wist alleen nog niet welke.

In de trein had hij nog wat geprutst aan zijn pleitnoties en bij Den Haag Holland Spoor knipte hij zijn tas dicht.

Hij was te vroeg en slenterde op zijn gemak door de binnenstad waar vroege vogels zich al hadden neergevlond op de zonovergoten terrassen. Zelf nam hij plaats op een bankje tegenover het standbeeld van de Vader des Vaderlands, wiens lange schaduw bijna tot aan zijn voeten kwam.

Op de Kneuterdijk was alles als vanouds. De tweede trede aan de rechterkant van het bordes vertoonde wat speling, merkte hij met een paar hupjes die een dof klikkend geluid veroorzaakten.

De portier, gehuld in bedrijfskleding, waaronder een lichtgrijze wollen spencer met daarop in sierlijke witte letters 'Raad van State', verwees hem door naar een balie met een *whiteboard*, waarop in digitale rode cijfers de tijd werd weergegeven. De twee dames achter de balie verwezen hem op hun beurt weer naar een ruimte waar hij zich diende 'in te schrijven'.

Voor de deur naar de wet staat een wachter, viel hem in.

Alsof dat allemaal niet meteen bij de portier had gekund, maar allez. Veel marmer,

hoge plafonds en wit gestuukte muren. Op de toilet een vermaning over het noodzakelijk gebruik van de wc-borstel.

Zijn cliënt had er samen met zijn echtgenote een dagje uit van gemaakt. Keurig in het pak, en warempel niet al te zwaar op de hand. Na enige tijd wachten, waarbij hij met genoeg vaststelde dat de Raad van State nog altijd lijsten in de wachtkamer legde met daarop de namen van partijen, hoorde hij van verre dat ook Gekke Pietje zijn opwachting maakte. Het was nu zaak te voorkomen dat die het woord kreeg tijdens de zitting. De zaak stond er al niet te best voor, maar een enkele opmerking van de mallotige adviseur kon het wankel evenwicht voorgoed verstoren.

De bode riep de zaak uit. De voorzitter zette de sokken er in. X stond nog op de gang terwijl zij de namen van partijen al oplepelde, en tegen de tijd dat hij achter zijn kathedraal stond kon hij meteen beginnen met zijn pleidooi.

Veel vragen van de staatsraad waren er niet, en ook de voorzitter, wier ravenzwarte haar in een lange lok naar voren hing, leek het allemaal weinig te boeien. Van een waardige aftocht inclusief nauwelijks merkbaar hoofdknikje kwam niks terecht. Bij het samenbinden van de immense stapel papier, schoot een weerbarstig postelastiek in het niemandsland tussen kathedraal en de tafel waarachter de staatsraden gezeten waren. Zonde om te laten liggen, dacht hij en liep naar voren. Bij het omhoog richten keek hij in het minzaam kijkende tronie van de voorzitter. Nu maar een knikje dan.

Buiten was Gekke Pietje dolenthousiast over zijn pleidooi en had het over een geniale vondst. Een compliment uit verdachte hoek heette dat. Of hij ook de kant van het station op ging. Nu was er geen ontkomen meer aan; zijn cliënt en zijn vrouw wendden voor een hapje te gaan eten en X was alleen met hun adviseur.

Onderweg naar het station praatte de accountant honderduit en X kreunde zachtjes bij de gedachte dat hij een uur en een kwartier met hem in een coupé moest doorbrengen. In gedachten formuleerde hij al wat diplomatieke zinsneden met het oog op gescheiden verder reizen. Het was niet nodig. Bij het station zei Piet: 'Je hebt zeker een eerste klas kaartje he?', hem daarmee een gemakkelijke ontsnappingsroute biedend. Lafhartig kopte hij in. 'Moet nog wat werken', mompelde hij.

Eenmaal weer op het station in zijn woonplaats zag hij tot zijn verbazing zijn cliënten uitstappen. Pietje had ze in een variatie op een spreekwoord achterhaald, en, zo zag hij, terwijl hij zijn pas wat vertraagde om niet gezien te worden, was nog altijd niet uitgepraat. ●

Permanente opleiding

AANSPRAKELIJKHEIDRECHT

Studiemiddag 'De omkeringsregel, causaliteit en verjaring in een stroomversnelling'***

datum: 18 juni 2003, 13.00-17.25 uur
docenten: prof. mr. J. Spier, prof. mr. C.E. du Perron, prof. mr. H.J. Snijders, mr. C.E. Drion
plaats: Rotterdam
punten: 3
prijs: € 545 exclusief BTW
 Elsevier Congressen, tel. 070-4415742

AGRARISCH RECHT

Ondernemingsvormen voor het landbouwbedrijf***

datum: 11 juni 2003, 14.00-18.00 uur
docenten: prof. mr. L.C.A. Verstappen, mr. A. Schouten
plaats: Zwolle
punten: 3
prijs: € 245 geen BTW
 Instituut voor Agrarisch Recht, tel. 0317-424181

AMBTENARENRECHT

Actueel Ambtenarenrecht***

datum: 1 juli 2003, 09.15-20.15 uur
docenten: mr. P.J. Schaap, mr. H.C. Naves, mr. drs. B.B.B. Lanting
plaats: Utrecht
punten: 7
prijs: € 899 exclusief BTW
 Euroforum, tel. 040-2974832

Inleiding ambtenarenrecht, besluit, bezwaar en beroep***

datum: 28 mei 2003, 4 juni 2003, 11 juni 2003, 18 juni 2003, 25 juni 2003, 09.30-16.30 uur
docenten: P.M.G.F. Brok, mr. K. Weijling, mr. J. Blanken
plaats: Utrecht
punten: 25
prijs: € 2.490 exclusief BTW
 Kluwer Opleidingen, tel. 0570-647284

ARBEIDRECHT

Aan de slag! Een jaar na Poortwachter***

datum: 27 mei 2003, 16 juni 2003, 16.00-21.00 uur
docenten: prof. mr. E. Verhulp, mr. S. Siebols, R.L.M.A. van Deynen, drs. B.A. Hagen

Verklaring der tekens

- * Actualiteiten (basiskennis vereist)
- ** Introductie
- *** Verdieping I (redelijke basiskennis vereist)
- **** Verdieping II (gedegen basiskennis vereist)
- ***** Specialisatieopleiding

plaats: Amsterdam
punten: 8
prijs: € 350 geen BTW
 PAO Eggens Instituut, tel. 020-5253407

De zieke werknemer***

datum: 22 mei 2003, 10.00-16.30 uur
docenten: mr. P.S. van Minnem, mr. P.S. Fluit, dr. C.M.G.J. Houtzagers, mr. drs. G.A. Diebels, mr. Y.R.K. Waterman
plaats: Utrecht/Nieuwegein
punten: 5
prijs: € 550 exclusief BTW
 Vermande Studiedagen, tel. 070-3789961

Het Nationaal Arbeidsrecht Diner***

datum: 26 juni 2003, 15.30-21.00 uur
docenten: mr. C.G. Scholtens, mr. V. Disselkoen
plaats: Amsterdam
punten: 2
prijs: € 275 exclusief BTW
 Kluwer Opleidingen, tel. 0570-647608

Reorganisatie***

datum: 17 juni 2003, 10.00-16.30 uur
docenten: mr. C.B.G. Derks, drs. P.E. Jansen MCM, drs. M.H.C. de Wit
plaats: Utrecht
punten: 5
prijs: € 550 exclusief BTW
 Kluwer Opleidingen, tel. 0570-647284

BANK- EN EFFECTENRECHT EN FINANCIERING

Herstructurering van financieringen***

datum: 16 juni 2003, 10.00-16.30 uur
docenten: mr. K. Broekhuizen, mr. N.E.D. Faber, mr. M.A. Blom
plaats: Amsterdam
punten: 5
prijs: € 550 exclusief BTW
 Kluwer Opleidingen, tel. 0570-647682

Voorkennis & Koersgevoelige informatie***

datum: 13 mei 2003, 19 mei 2003, 27 mei 2003, 14.00-20.30 uur
docenten: mr. D.R. Doorenbos, mr. B. Falkena, mr. F.M.A. 't Hart
plaats: Amsterdam
punten: 15
prijs: € 1.495 exclusief BTW
 Academie voor Toegepaste Wetenschappen, tel. 0570-618300

BESTUURS(PROCES)RECHT

Beleidsregels***

datum: 11 juni 2003, 09.45-17.15 uur
docenten: mr. A. Klap, mr. B.K. Olivier
plaats: Utrecht
punten: 6
prijs: € 380 geen BTW
 OSR Juridische Opleidingen, tel. 030-2315314

In deze rubriek vindt u opleidingen die kunnen worden gevolgd in het kader van de Permanente Opleiding. De rubriek vormt een aanvulling op de Cursuswijzer Permanente Opleiding, die drie keer per jaar verschijnt.

BURGERLIJK PROCESRECHT

Beroepsaansprakelijkheid voor juridische dienstverleners***

datum: 24 juni 2003, 14.00-20.30 uur
docenten: prof. mr. E.A.A. Luijten, prof. mr. W.R. Meijer, mr. W.F. Hendriksen
plaats: Utrecht
punten: 5
prijs: € 550 exclusief BTW
 Kluwer Opleidingen, tel. 0570-648351

Discussie over het rapport van de commissie fundamentele herbezinning procesrecht***

datum: 25 juni 2003, 10.15-17.00 uur
docenten: mr. A. Hammerstein, mr. J.M.J. Chorus, mr. R.A. Duk
plaats: Den Bosch
punten: 5
prijs: n.v.t.
 Nederlandse Vereniging voor Procesrecht, tel. 070-5153761

Studiemiddag Doorwerking van grondrechten in het privaatrecht**

datum: 20 juni 2003, 13.30-18.00 uur
docenten: prof. mr. J.H. Nieuwenhuis, prof. mr. W. Snijders, prof. mr. P.A. Nollkaemper, mr. dr. V. van den Brink, prof. mr. E. Verhulp, mr. C. Mak
plaats: Amsterdam
punten: 3
prijs: € 35 geen BTW
 PAO Eggens Instituut, tel. 020-5253407

FISCAAL RECHT

BTW cursus voor externen**

datum: 18 juni 2003, 09.00-17.00 uur
docenten: mr. J.P. Hulshof, mr. P.H.J. Geurten e.a.
plaats: Baarn
punten: 6
prijs: € 599
 PricewaterhouseCoopers, tel. 010-4075799

Succesvol procederen bij Hof en Hoge Raad***

datum: 24 juni 2003, 13.00-20.15 uur
docenten: mr. J.B.H. Röben, dr. R.J. Koopman, dr. A.O. Lubbers
plaats: Soestduinen
punten: 5
prijs: € 550 exclusief BTW
 Kluwer Opleidingen, tel. 0570-647711

GESPREKSTECHNIKEN

Praktijk Leergang Getuigen- en Verdachtenverhoor***

datum: 25 april 2003, 8 mei 2003, 9 mei 2003, 12 juni 2003, 13 juni 2003, 20 juni 2003, 27 juni 2003, 26 september 2003, 31 oktober 2003, 21 november 2003, 3 oktober 2003, 09.15-16.45 uur
docenten: H.L. Benniks, J. Veldhuizen, mr. A.G. van der Plas, mr. E.M. Diesfeldt, prof. dr. P.J. van Koppen,

prof. dr. G.J. Knoops, mr. C. Korvinus, mr. A. Moszkowicz, mr. J.I.M.G. Jahae, drs. A.W. Lechner, K. Langendoen
plaats: Amstelveen
punten: 54
prijs: € 4.074 exclusief BTW
 Benniks Training en Coaching, tel. 072-5202762

GEZONDHEIDRECHT

BOPZ in de praktijk, voor piketadvocaten*

datum: 23 april 2003, 13.45-17.00 uur
docenten: mr. drs. F. Westenbergh, mr. R. Zuijderhoudt, mr. A. Blok, mr. dr. P. Laurs, mr. dr. K. Blankman, mr. M. van der Zanden
plaats: Amersfoort
punten: 3
prijs: € 245 exclusief BTW
 Medilex, tel. 030-6933887

KWALITEITSZORG

Effectief klachtenbehandelen binnen het advocatenkantoor*

docenten: drs. M.A. Wibbelink, mr. E.M.A. Nijhuis
punten: 4
prijs: n.v.t.
 Nijhuis & Wibbelink Organisatie Advies, tel. 033-4655525

plaats: Roermond
datum: 10 april 2003, 12.30-17.00 uur

plaats: Breda
datum: 16 april 2003, 12.30-17.00 uur

plaats: Arnhem
datum: 23 april 2003, 12.30-17.00 uur

plaats: Amsterdam
datum: 24 april 2003, 12.30-17.00 uur

plaats: Rotterdam
datum: 9 mei 2003, 12.30-17.00 uur

plaats: Utrecht
datum: 14 mei 2003, 12.30-17.00 uur

plaats: Utrecht
datum: 21 mei 2003, 12.30-17.00 uur

plaats: Den Haag
datum: 5 juni 2003, 12.30-17.00 uur

plaats: Zwolle
datum: 18 juni 2003, 12.30-17.00 uur

plaats: Den Bosch
datum: 24 juni 2003, 12.30-17.00 uur

LETSELSCHADE

Werkgeversaansprakelijkheid voor psychisch letsel***

datum: 24 april 2003, 13.00-17.45 uur
docenten: mr. S.D. Lindenbergh, mr. drs. M.S.A. Vegter, dr. R. Blonk,

dr. P. Ulenbelt
plaats: Rotterdam
punten: 4
prijs: € 330 exclusief BTW
KSU Studie, tel. 020-4496420

MEDEDINGINGSRECHT

Middagcongres "Brancheorganisaties en de Mededingingswet****
datum: 24 juni 2003, 13.00-17.35 uur
docenten: prof. dr. E.E.C. van Damme, drs. P.M.M.M. Beusmans, mr. H.G.J.E. Plagge, mr. A.J.K. Koopmans
plaats: Den Haag
punten: 3
prijs: € 545 exclusief BTW
Elsevier Congressen, tel. 070-4415742

ONDERNEMINGSRECHT

Congres personenvennootschappen***
datum: 22 mei 2003, 10.00-17.00 uur
docenten: mr. A.J.S.M. Tervoort, mr. A.J.A. Stevens, mr. drs. D.V.M.M. Zaman, prof. mr. H.W. Heyman
plaats: Zeist
punten: 5
prijs: € 550 exclusief BTW
Kluwer Opleidingen, tel. 0570-647682

Joint ventures & allianties****
datum: 12 juni 2003, 10.00-21.00 uur
docenten: prof. mr. J. Rinkes, mr. J.A. Booi, mr. L.E.J. Korsten, mr. R. Weening, mr. dr. W.J.M. van Veen
plaats: Amsterdam
punten: 7
prijs: € 895 exclusief BTW
Kluwer Opleidingen, tel. 0570-647682

OVERIGE RECHTSGBIEDEN

European Energy Law Seminar***
datum: 26 mei 2003, 09.30-20.00 uur, 27 mei 2003, 09.30-17.00 uur
docenten: K. Prins, prof. dr. P.J. Slot, K. Weisenborn, mr. A. Brautaset, dr. U. Hammer, prof. dr. I. del Guayo, mr. T. Vermeir, mr. H. Knops, mr. B. Barton e.a.
plaats: Noordwijk aan Zee
punten: 12
prijs: € 1.500 geen BTW
Nederlandse Vereniging voor Energierecht, tel. 010-4042111

PERSONEN- EN FAMILIERECHT

Procederen in familierechtszaken***
datum: 8 mei 2003 en 5 juni 2003, 09.30-17.00 uur
docenten: mr. B.M.E.M. Schols, mr. F. W.J.M. Schols, mr. M. J. Hoogeven, drs. R.T.R. Hoppenreijts
plaats: Rotterdam
punten: 10
prijs: € 1.095 exclusief BTW
Vermande Studiedagen, tel. 070-3789968

Huwelijksvermogensrecht voor advocaten***
datum: 13 juni 2003, 13.45-17.30 uur
docenten: prof. mr. B.E. Reinhart
plaats: Amsterdam
punten: 3
prijs: € 250 geen BTW
PAO Eggens Instituut, tel. 020-5253407

RUIMTELIJK-ORDENINGSRECHT EN MILIEURECHT

De praktijk van het maken van samenwerkingsovereenkomsten***
datum: 12 mei 2003, 09.30-17.00 uur
docenten: mr. P.S.A. Overwater, mr. J.M. Hebly, W.A. Rouwenhorst, mr. P.A.E. Kerckhoffs
plaats: Rotterdam
punten: 5
prijs: € 550 exclusief BTW
Kluwer Opleidingen, tel. 0570-647286

Handhaving van milieurecht vanuit Europees perspectief**
datum: 25 juni 2003, 14.00-17.00 uur
docenten: mr. I.M. Koopmans, prof. dr. M.G. Faure, prof. mr. drs. F.C.M.A. Michiels
plaats: Utrecht
punten: 2
prijs: € 25 inclusief BTW
Vereniging voor Milieurecht, tel. 030-2312221

SOCIAAL ZEKERHEIDSRECHT

VSO-basiscursus Sociaal Zekerheidsrecht**
datum: 2 juni 2003, 16 juni 2003, 23 juni 2003, 09.45-17.15 uur
docenten: mr. B.J.M. de Leest, mr. H. van Welie, mr. R. van de Water, mr. B.F. Desloover, G.G.C.A. Weerden, mr. F.P. Dillingh
plaats: Utrecht
punten: 18
prijs: € 695 geen BTW
OSR Juridische Opleidingen, tel. 030-2315314

STRAF(PROCES)RECHT

Jeugdstraf(proces)recht**
datum: 23 april 2003, 09.45-17.15 uur
docenten: mr. G. de Jonge, mr. A.P. van der Linden, mr. S. Harchaoui
plaats: Utrecht
punten: 6
prijs: € 395 geen BTW
OSR Juridische Opleidingen, tel. 030-2315314

Workshop getuigen- en verdachtenverhoor*
datum: 28 april 2003, 14.00-21.00 uur
docenten: prof. dr. J. Naeyé, prof. mr. J.W. Fokkens, prof. mr. Th.A. de Roos, prof. mr. T.M. Schalken, mr. F. Kuitenbrouwer
plaats: Amsterdam
punten: 5
prijs: € 395 geen BTW
PAO Vrije Universiteit Amsterdam, tel. 020-4446255

Workshop getuigen- en verdachtenverhoor*
datum: 19 mei 2003, 10.00-16.00 uur
docenten: prof. dr. P.J. van Koppen, mr. drs. N.M. Nierop, mr. J. Pen
plaats: Amsterdam
punten: 4
prijs: € 395 geen BTW
PAO Vrije Universiteit Amsterdam, tel. 020-4446255

Masterspecial Getuigenverhoor in strafzaken****
datum: 2 juni 2003, 09.45-17.15 uur
docenten: mr. C.F. Korvinus, drs. A. Goossens, G. Higgins
plaats: Utrecht
punten: 6
prijs: € 595 geen BTW
OSR Juridische Opleidingen, tel. 030-2315314

Personalia

BEËDIGD ALS ADVOCaat EN PROCUREUR

Aghina, mr. T.J.Ph., Andries Bickerweg 6 (2517 JP) postbus 17199 (2502 CD) Den Haag, tel. 070-3184200, fax 070-3561340, e-mail t.aghina@bvvv.nl
Ahmedi, mr. M. el, Biltstraat 101 (3572 AL) postbus 13336 (3507 LH) Utrecht, tel. 030-2333248, fax 030-2343965, e-mail info@dewaalzumpolle.nl
Assem, mr. F.A. van den, St. Caniussingel 19 f (6511 TE) postbus 1126 (6501 BC) Nijmegen, tel. 024-3810810, fax 024-3810820
Assink, mr. B.F., Prinses Irenstraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 020-6612827, e-mail bastiaan.assink@nautadutilh.com
Beek, mw. mr. F.H. van der, Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus

75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772000, fax 020-5772705, e-mail fbeek@houthoff.com
Belshof, mw. mr. I.L., Europalaan 16 a (5232 BC) Den Bosch, tel. 073-6447177, fax 073-6447188, e-mail post@advocatenbosch.nl
Berge, mr. E.A.H. ten, Javastraat 10-12 (2585 AN) postbus 85563 (2508 CG) Den Haag, tel. 070-3615048, fax 070-3615400, e-mail eahtenberge@gmw.nl
Bergheijn, mr. M.S.W., St. Caniussingel 19 f (6511 TE) postbus 1126 (6501 BC) Nijmegen, tel. 024-3810899, fax 024-3810830, e-mail m.bergheijn@hoge Vanderbroek.nl
Bernard, mr. B.S., Marsweg 55 (8013 PE) postbus 488 (8000 AL) Zwolle, tel. 038-422232, fax 038-4229004
Blaak, mw. mr. M.J.A.C.M., Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam,

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

tel. 020-5771771, fax 020-5771775, e-mail mjacmblaak@dbbw.nl
Blokker, mw. mr. J., Overschiestraat 186 k (1062 XK) postbus 75840 (1070 AV) Amsterdam, tel. 020-4081680, fax 020-6179362, e-mail blokker@legalscope.nl
Bodden, mr. P.P.C.E., Prins Bernhardstraat 1 (6521 AA) postbus 1094 (6501 BB) Nijmegen, tel. 024-3828384, fax 024-3828388, e-mail p.bodden@hten.nl
Boellaard-Roeters van Lenep, mw. mr. S.E., Javastraat 10-12 (2585 AN) postbus 85563 (2508 CG) Den Haag, tel. 070-3615048, fax 070-3615400, e-mail info@gmw.nl
Boer, mw. mr. W.H., Dorpsweg 20 (8051 XV) postbus 158 (8050 AD) Hattem, tel. 038-4446644, fax 038-4446521, e-mail pel@pel-advocaten.nl
Bongers, mr. G., Van Stolkweg 10 (2585 JP) postbus 80504 (2508 GM) Den Haag, tel. 070-3504055, fax 070-3506187,

e-mail info@pettenadv.nl
Boumans, mw. mr. J., Apollolaan 58 (1077 BC) Amsterdam, tel. 020-4705151, fax 020-6750946, e-mail knoops@xs4all.nl
Brink, mr. H.L.S. ten, Anna van Saksenlaan 30 (2593 HT) postbus 93455 (2509 AL) Den Haag, tel. 070-3746300, fax 070-3746333, e-mail tenbrink@ekelmansenmeijer.nl
Broek, mw. mr. I.A.W. van den, Bolwerl 18 (5509 MH) postbus 153 (3500 AD) Veldhoven, tel. 040-2944500, fax 040-2944550, e-mail i.vdbroek@tilman.nl
Broek, mr. P. van den, Anna van Saksenlaan 30 (2593 HT) postbus 93455 (2509 AL) Den Haag, tel. 070-3746380, fax 070-3746333, e-mail vandenbroek@ekelmansenmeijer.nl
Broers, mw. mr. M.M., Strawinskylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460226, fax 020-5460713, e-mail merel.broers@stibbe.nl

- Carlier**, mw. mr. B.J.P., Oude Delft 201 (2611 HD) postbus 70 (2600 AB) Delft, tel. 015-2127223, fax 015-2127995, e-mail carlier@ebhadvocaten.nl
- Carlier**, mw. mr. I.E.M., Virhagenplein 1 (2671 HS) postbus 252 (2670 AH) Naaldwijk, tel. 0174-629341, fax 0174-623326, e-mail carlier@jqr.nl
- Chap**, mw. mr. M.L., Van Baerlestraat 144 (1071 BE) Amsterdam, tel. 020-3052030, fax 020-3052031, e-mail mc@vlaskampvanloo.nl
- Cramer**, mw. mr. A.W., Bovenkerkerweg 81 l (1187 XC) postbus 8014 (1180 LA) Amstelveen, tel. 020-4263810, fax 020-6400420, e-mail annemiekramer@pensioenadvocaten.nl
- Daemen**, mw. mr. I.J.L., Zandeveltweg 73 (2692 AS) postbus 317 (2690 AH) 's-Gravenzande, tel. 0174-444880, fax 0174-444180
- Derksen**, mw. mr. M.J., Broerenstraat 41 (6811 EB) postbus 1015 (6801 BA) Arnhem, tel. 026-3530882, fax 026-3530883, e-mail rechtshulp@arnhem.bureaurechtshulp.nl
- Dijk**, mw. mr. S.L. van, Strawinskylaan 3127 (1077 ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3017300, fax 020-3017350, e-mail vandijks@eu.gtlaw.com
- Dijkers**, mr. B.P.G., Boschdijk 15 (5612 HA) postbus 666 (5600 AR) Eindhoven, tel. 040-2977315, fax 040-2433033, e-mail bdijkers@akd.nl
- Dongen**, mw. mr. M. van, Velperweg 10 (6824 BH) postbus 9220 (6800 KA) Arnhem, tel. 026-3575757, fax 026-4424942, e-mail info@nysingh.nl
- Dongen**, mr. P.D. van, Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772000, fax 020-5772700
- Doorenbos**, mw. mr. N., Statenlaan 55 (5223 LA) postbus 1714 (5200 BT) Den Bosch, tel. 073-6927777, fax 073-6927789, e-mail info@banning.nl
- Duyvensz**, mr. J.H., Koningin Julianaplein 30 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-5153000, fax 070-5153100, e-mail info@prdf.nl
- Eem**, mr. B. van der, Koningin Julianaplein 30 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-5153000, fax 070-5153100, e-mail info@prdf.nl
- Ergün**, mw. mr. B., Amstelplein 1 (1096 HA) postbus 94142 (1090 GC) Amsterdam, tel. 020-4629431, fax 020-4629333, e-mail berrin.ergun@nortonrose.com
- Evers**, mr. G.T.M., Prins Hendriklaan 25 (5707 C) Helmond, tel. 0492-543093, fax 0492-532985
- Faas**, mw. mr. F.S., Koningstraat 38 (6811 DG) postbus 5465 (6802 EL) Arnhem, tel. 026-3774744, fax 026-3774830, e-mail saskia.faaas@arnhem.nl
- Flinterman**, mr. M.J.C., Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 020-6612827, e-mail marijn.flinterman@nautadutilh.com
- Folkerts**, mr. H.K., Oostdam 1 (3441 EM) postbus 155 (3440 AD) Woerden, tel. 0348-418780, fax 0348-420185, e-mail kfolkerts@lagrolaw.nl
- Frankfort**, mw. mr. L.G.P., Sickeszplein 1 (6821 HV) postbus 3155 (6802 DD) Arnhem, tel. 026-3777111, fax 026-3777222, e-mail info@hekkelman.nl
- Gerritzen**, mr. F.W., Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 020-6612827, e-mail frits.gerritzen@nautadutilh.com
- Groenendaal**, mw. mr. E.G.C., Van der Helstplein 3 (1072 PH) postbus 51143 (1007 EC) Amsterdam, tel. 020-6750756, fax 020-6765896, e-mail advocaten@cleerdin-hamer.nl
- Groot**, mr. I. de, Strawinskylaan 3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam, tel. 020-4313311, fax 020-4313316, e-mail ingmar.degroot@bdn.nl
- Groot**, mr. J., Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 020-6612827, e-mail jurjen.groot@nautadutilh.com
- Haasjes**, mr. A.J., Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414827, fax 020-6612827, e-mail allart.haasjes@nautadutilh.com
- Hagg**, mw. mr. I.M., Leidsegracht 74 (1016 CR) Amsterdam, tel. 020-6274907, fax 020-6234244, e-mail zeeuw90@zonnet.nl
- Halprin**, mr. P.E., Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 020-5785800, e-mail paul.halprin@loyensloeff.com
- Hendriks**, mw. mr. A.A.T., Lingedijk 54 (4002 XL) postbus 124 (4000 AC) Tiel, tel. 0344-677188, fax 0344-677190, e-mail info@baw.nl
- Hille Ris Lambers**, mw. mr. M., Utrechtseweg 15 (3811 NA) postbus 492 (3800 AL) Amersfoort, tel. 033-4637727, fax 033-4615140, e-mail ariensadvocaten@balienet.nl
- Hillenaar-Cöp**, mw. mr. M.A.T., Klein Amerika 17 (2806 CA) Postbus 299 (2800 AG) Gouda, tel. 0182-541444, fax 0182-585871
- Hoenson**, mw. mr. P.R.L., Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517555, fax 020-6267949
- Hoorn**, mw. mr. I.H. van, Parkstraat 107 (2514 JH) postbus 30457 (2500 GL) Den Haag, tel. 070-3760606, fax 070-3651856, e-mail vhoorn@barentskrans.nl
- Hout**, mr. J. van der, Anthony Fokkerweg 1 (1059 CM) postbus 75458 (1070 AL) Amsterdam, tel. 020-3055700, fax 020-3055787, e-mail jeroen.vanderhout@arendt-medernach.nl
- Janssen**, A.M.J.C., Mierloseweg 5 (5707 AA) Helmond, tel. 0492-544415, fax 0492-527785, e-mail braakmanadvocaten@planet.nl
- Janssen**, mw. mr. I.C.M., Zuidkade 6 (5462 CD) postbus 92 (5460 AB) Veghel, tel. 0413-311777, fax 0413-367865, e-mail info@bierens-advocaten.com
- Johari**, mw. mr. R. el, Pythagoraslaan 2 (3584 BB) postbus 85250 (3508 AG) Utrecht, tel. 030-2121111, fax 030-2121333, e-mail r.eljohari@cmsderks.nl
- Jongedijk**, mr. J., Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789254, fax 020-6789589, e-mail jjongedijk@van-doorne.com
- Jongerius**, mw. mr. R.A., Hoge Rijndijk 306 (2314 AM) postbus 11051 (2301 EB) Leiden, tel. 071-5815300, fax 071-5815381, e-mail info@declercq.com
- Jongtien**, mr. B.J.K., Anthur van Schendelstraat 740 (3511 MK) postbus 516 (3500 AM) Utrecht, tel. 030-2347234, fax 030-2347272, e-mail b.jongtien@bs-advocaten.nl
- Juttman**, mr. V.E., Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4857648, fax 020-5727648, e-mail victor.juttman@freshfields.com
- Kerk**, mr. P.A. Aan de, Saltshof 10-06 (6604 EA) Wijchem, tel. 024-3661735, fax 024-3480075, e-mail bonmer.mes-sink.advocaten@planet.nl
- Kerouache**, mw. mr. J., Goltziusstraat 39 (5601 AT) postbus 347 (5900 AH) Velo, tel. 077-3510331, fax 077-3510051, e-mail adv@berger.demon.nl
- Kin**, mr. J.B.C., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741173, fax 020-6741952, e-mail jochem.kin@allenovery.com
- Klein Robbenhaar**, mw. mr. M., Storkstraat 22 (3833 LB) postbus 315 (3830 AJ) Leusden, tel. 033-4321957, fax 033-4321956, e-mail mkr@assumdelft.nl
- Klimbie**, mr. J.H., Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517555, fax 020-6267949, e-mail jasper.klimbie@bakernet.com
- Kogels**, mw. mr. S., Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771026, fax 020-5771468, e-mail skogels@dbbw.nl
- Kohn**, mr. A.B.N., Drentestraat 21 (1083 HK) postbus 7925 (1008 AC) Amsterdam, tel. 020-5466493, fax 020-5466281, e-mail arthur.kohn@hollandlaw.nl
- Koole**, mr. M.W., Pythagoraslaan 2 (3584 BB) postbus 85250 (3508 AG) Utrecht, tel. 030-2121624, fax 030-2121665, e-mail m.koole@cmsderks.nl
- Kort**, mr. Drs. A.H.J. de, Uiverlaan 118 (5701 AK) Helmond, tel. 0492-551478, fax 0492-551671
- Kosman**, mr. J.M.J., Zuidkade 6 (5462 CD) postbus 92 (5460 AB) Veghel, tel. 0413-311777, fax 0413-367865, e-mail info@bierens-advocaten.com
- Kreeft**, mw. mr. J.M., Kanaalpark 44 (2321 JV) postbus 1144 (2302 BC) Leiden, tel. 071-5791711, fax 071-5722462, e-mail kreeft@teekenskarstens.nl
- Kwaspen**, mw. mr. A.L., Sweelincplein 1 (2517 GK) postbus 18558 (2502 EN) Den Haag, tel. 070-3654833, fax 070-365054, e-mail akwaspen@arnold-siedsma.nl
- Laurenssen**, mw. mr. C.J.T.M., Velmolenweg 52 b/54 b (5404 LD) postbus 445 (5400 AK) Uden, tel. 0413-255180, fax 0413-256313, e-mail h&n@hamelers-nijkamp.com
- Lavrijsen**, mw. mr. E.H.P., Strawinskylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460254, fax 020-5460440, e-mail ellen.lavrijsen@stibbe.nl
- Leenders**, mw. mr. B., Basicweg 14 d (3821 BR) postbus 1236 (3800 BE) Amersfoort, tel. 033-4508000, fax 033-455525, e-mail leenders@marxman.nl
- Leeuwen**, mw. mr. P.J.S. van, Johannes Vermeerstraat 22 (1071 DR) postbus 75997 (1070 AZ) Amsterdam, tel. 020-6766771, fax 020-6624901, e-mail pvanleeuwen@nvj.nl
- Lely**, mr. S.A.R., Kapellerpoort 14-16 (6041 HZ) postbus 15 (6040 AA) Roermond, tel. 0475-390257, fax 0475-331174, e-mail slely@vbvdb-advocaten.nl
- Lem**, mr. W.K., Zonnehof 31-35 (3811 ND) postbus 1214 (3800 BE) Amersfoort, tel. 033-4221900, fax 033-4611545, e-mail wlem@mend.nl
- Leijten**, mw. mr. S.E.L., Strawinskylaan 3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam, tel. 020-4313131, fax 020-4313143, e-mail boekel.de.nerree@bdn.nl
- Leutenegger**, mw. mr. D.M., Dr. Boumaweg 14 (8601 GM) postbus 108 (8600 AC) Sneek, tel. 0515-432580, fax 0515-432929, e-mail poieszadvocaten@planet.nl
- Loppersum**, mw. mr. F.A., Biltstraat 101 (3572 AL) postbus 13336 (3507 LH) Utrecht, tel. 030-2333248, fax 030-2343965, e-mail info@dewaalzumpolle.nl
- Lucas**, mr. S.R.A., Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771771, fax 020-5771775, e-mail mailamst@dbbw.nl
- Maes**, mr. J.M.M.B., Oude Dieze 5 (5211 KT) postbus 11078 (5200 EB) Den Bosch, tel. 073-6131345, fax 073-6148216, e-mail j.maes@capra.nl
- Mandele-Veltman**, mw. mr. P.K.M. van der, Noordeinde 2 a (2311 CD) postbus 2020 (2301 CA) Leiden, tel. 071-5124443, fax 071-5120481, e-mail leiden@gl-advocaten.nl
- Mekke**, mr. F., Zandpad 3 a (1054 GA) Amsterdam, tel. 020-6835972, fax 020-6850027, e-mail spierings.advocaten@xs4all.nl
- Meure**, mr. E.C., Stationsplein 6 (3901 ES) postbus 675 (3900 AR) Veendam, tel. 0318-522404, fax 0318-523474, e-mail info@boersadvocaten.nl
- Meijnen**, mr. Q.J.A., Haarlemmerweg 333 (1051 LH) postbus 58188 (1040 HD) Amsterdam, tel. 020-5506666, fax 020-5506777, e-mail lawyers@kvdl.nl
- Mol**, mr. S., Wilhelmijnapark 60-61 (3581 NP) postbus 85450 (3508 AL) Utrecht, tel. 030-2547947, fax 030-2522552, e-mail mol@vmw.nl
- Mourik**, mw. mr. C.C.J.M.J. van, Oranjesingel 53-55 (6511 NP) postbus 1106 (6501 BC) Nijmegen, tel. 024-3810990, fax 024-3232266, e-mail mr.van.mourik@brunet.nl
- Mous**, mr. K., Van Schaeck Mattonsingel 4 (6512 AN) postbus 55 (6500 AB) Nijmegen, tel. 024-3813131, fax 024-3233419, e-mail mous@dirkzwager.nl
- Mrozek**, mw. mr. K.M.J., Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789646, fax 020-6789589, e-mail mrozek@van-doorne.com
- Neeb**, mr. F.P.D., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam,

Bouma, mr. M.: Admiraliteitskade 50 (3063 ED) postbus 4302 (3006 AH) Rotterdam, tel. 010-2725300, fax 010-2725400, e-mail mbouma@akd.nl
Breitschaft, mw. mr. M.B.H. (Eindhoven): Johannes Vermeerstraat 23 (1071 DK) Amsterdam, tel. 020-6732199, fax 020-6758163, e-mail mbreitschaft@beeradvocaten.nl
Bruijn, mr. E.: Delflandplein 24 a Unit 3 (1062 HR) postbus 90196 (1006 BD) Amsterdam, tel. 020-6698909, fax 020-6696146, e-mail jddw@euronet.nl
Couwenberg, mw. mr. L.I.: Admiraliteitskade 50 (3063 ED) postbus 4302 (3006 AH) Rotterdam, tel. 010-2725300, fax 010-2725400, e-mail lcouwenberg@akd.nl
Damminga, mr. A.H.J.: Meeuwenlaan 8 (8011 BZ) postbus 570 (8000 AN) Zwolle, tel. 038-4262550, fax 038-4262551, e-mail driehoek.advocaten@wxs.nl
Donkersloot, mw. mr. D.C.H. (Amersfoort): Veerhaven 17 (3016 CJ) postbus 23509 (3001 KM) Rotterdam, tel. 010-2418900, fax 010-2418925, e-mail donkersloot@schipmer.nl
Eldik, mr. G.H.R.: Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419888, fax 020-5419999, e-mail mail@schutgrosheide.nl
Elslo, mr. J.G.J. (Maastricht): Justus van Effenstraat 52 (3511 HN) postbus 13139 (3507 LC) Utrecht, tel. 030-2340101, fax 030-2321313, e-mail elslo@starmansvanruyven.nl
Goes van Naters, Jhr. mr. J.P. van der (Den Haag): Dijsselhofplantsoen 16-18 (1077 BL) postbus 76729 (1070 KA) Amsterdam, tel. 020-5747474, fax 020-5747475, e-mail j.vandergoes@vandiepen.com
Gommers, mr. R.F.M.E. (Den Bosch): Velperweg 10 (6824 BH) postbus 9220 (6800 KA) Arnhem, tel. 026-3575757, fax 026-4424942, e-mail info@nysingh.nl
González Pérez, mw. mr. M.E. (Eindhoven): Parkweg 22 (5701 PS) Helmond, tel. 0492-542907, fax 0492-554454, e-mail e.gonzalezperez@zon.bureaurechtshulp.nl
Groenewold, mr. R.H.W. (Rotterdam): Julianaplein 5 Willemsstad-Curacao/Nederlandse Antillen, tel. 00599-94655055, fax 00599-94655720, e-mail groenewold@stvblegal.an
Hansma, mr. U.H. (Assen): Heresingel 18 (9711 ET) Groningen, tel. 050-3133433, fax 050-3133533, e-mail kantoor@hansmaenjanse.nl
Heezen-Venema, mw. mr. K. (Hellevoetsluis): Doen Beijenszlaan 62 (3176 XA) Poortugaal, tel. 010-5016069, fax 010-5018021
Hermus, mr. M.W.S.: Strawinskyalaan 3127 (1077 ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3017367, fax 020-3017350, e-mail hermus@eu.gtlaw.com
Hoek, mw. mr. L.M. van der (Rotterdam): Lange Voorhout 43 (2514 EC) Den Haag, tel. 070-3624404, fax 070-3458429, e-mail scholten.cs@wxs.nl
Holthaus-Bosma, mw. mr. R.J.J. (Hoogeveen): Grondselweg 16 (9417 PG) Spier, tel./fax 0593-567255, e-mail holthaus@wxs.nl
Houben, mw. mr. M.J.M. (Utrecht): Kapellerlaan 40 (6041 JD) postbus 659

(6040 AR) Roermond, tel. 0475-315353, fax 0475-319524
Houtzager, mr. Ph.R.B. (Rotterdam): Strawinskyalaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460606, fax 020-5460123, e-mail info@stibbe.nl
Jaggie, mw. mr. A.: Albert Hahnplantsoen 23 (1077 BM) postbus 75988 (1077 BM) Amsterdam, tel. 020-5773577, fax 020-5773578
Jol, mr. C. (Rotterdam): Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990, e-mail cijl@srk.nl
Kamp, mr. M.J.P. (Rotterdam): Prinses Irenelaan 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 020-6612827, e-mail maarten.kamp@nautadutilh.com
Kers, mr. H.J.C.P. (Nieuwegein): Winthontlaan 2 (3526 KV) postbus 4085 (3502 HB) Utrecht, tel. 030-2850300, fax 030-2850301, e-mail info@dvan.nl
Knüppe, mr. B.F.M.: Admiraliteitskade 50 (3063 ED) postbus 4302 (3006 AH) Rotterdam, tel. 010-2725300, fax 010-2725400, e-mail bknupe@akd.nl
Kock, mr. C.S.P.M.: Wilhelminasingel 3 (8011 SJ) postbus 1431 (8001 BK) Zwolle, fax 038-4210347
Kok, mr. K.: Wilhelminasingel 3 (8011 SJ) postbus 1431 (8001 BK) Zwolle, fax 038-4210347
Koning, mw. mr. M.P. de: Gloriantdreef 4 (3562 KX) postbus 9378 (3506 GJ) Utrecht, tel. 030-2651010, fax 030-2612866
Kortlevers, mw. mr. G.: Beersdalweg 84 b (6412 PE) Heerlen, tel. 045-5610107, fax 045-5610121
Korvemaker, mr. B.: Hofplein 23 (8911 HJ) postbus 2565 (8901 AB) Leeuwarden, tel. 058-2131070, fax 058-2169846, e-mail bauer.boonstra@tiscali.nl
Kragten, mw. mr. S.M.: Gloriantdreef 4 (3562 KX) postbus 9378 (3506 GJ) Utrecht, tel. 030-2651010, fax 030-2612866
Kramer, mr. G.: Mr. Treuplaan 7 (1097 DP) postbus 10270 (1001 EG) Amsterdam, tel. 020-5913083, fax 020-5604411, e-mail gerit.kramer@mail.ing.nl
Kühler, mw. mr. M.L.: Admiraliteitskade 50 (3063 ED) postbus 4302 (3006 AH) Rotterdam, tel. 010-2725300, fax 010-2725400, e-mail mkuhler@akd.nl
Kuik, mw. mr. A.E. (Breda): Prof. Dr. Dorgelolaan 14 (5613 AM) postbus 3 (5600 AA) Eindhoven, tel. 040-2626600, fax 040-2626400, e-mail nkui101@hollandlaw.nl
Marwijk, mr. J.A.H. van: Gloriantdreef 4 (3562 KX) postbus 9378 (3506 GJ) Utrecht, tel. 030-2651010, fax 030-2612866
Menkveld, mr. J.W. (Amersfoort): Vondellaan 152 (3521 GH) Utrecht, tel. 030-2819665, fax 030-2819669, e-mail lawyer@xsqall.nl
Merens, mr. W.E.: Admiraliteitskade 60 (3063 ED) postbus 4302 (3006 AH) Rotterdam, tel. 010-2725300, fax 010-2725400, e-mail wmerens@akd.nl
Meulen, mr. A.A. van der: Bothalaan 1 (1217 JP) postbus 2383 (1200 CJ) Hilversum, tel. 035-6219941, fax 035-6216058, e-mail anno.vandermeulen@beks.nl

Michielens, mr. R.C.M. (Apeldoorn): Statenlaan 3 (5223 LA) postbus 44 (5201 AA) Den Bosch, tel. 073-6278080, fax 073-6278090, e-mail r.michielens@vanierselluchtman.nl
Mourits, mw. mr. G.C. (Capelle a/d IJssel): Rembrandtstraat 15 (2811 XA) Reeuwijk
Muller, mr. N.E.: Amstelplein 1 91096 HA) postbus 94142 (1090 GC) Amsterdam, tel. 020-4629300, fax 020-4629333
Namjesky, mr. R.S. (Heerenveen): Sophiastraat 22-28 (4811 EM) postbus 3404 (4800 DK) Breda, tel. 076-5136136, fax 076-5225252, e-mail namjesky@rassers.nl
Nelisse, mr. R.F.: Calandstraat 13-15 (3016 CA) Rotterdam, tel. 010-4365151, fax 010-4360272
Nerée tot Babberich, mr. A.R. de: Van Eeghenstraat 98 (1071 GL) postbus 74654 (1070 BR) Amsterdam, tel. 020-5777700, fax 020-6719710, e-mail denereetotbabberich@hrd.nl
Peters, mr. P.J.: Admiraliteitskade 50 (3063 ED) postbus 4302 (3006 AH) Rotterdam, tel. 010-2725300, fax 010-2725400, e-mail ppeters@akd.nl
Schüller, mr. M.W.: Hoofdweg 679 (2131 BC) postbus 562 (2130 AN) Hoofddorp, tel. 023-5643227, fax 023-5643230, e-mail info@wwrs.nl
Slump, mw. mr. N.M. (Amsterdam): Vrijlandstraat 33 e (4337 EA) postbus 132 (4330 AC) Middelburg, tel. 0118-623719, fax 0118-638347, e-mail n.slump@vankoeveeringeadvocaten.nl
Smith, mw. mr. E.C. (Rotterdam): Maliestraat 1 (3581 SH) postbus 14033 (3508 SB) Utrecht, tel. 030-2364600, fax 030-2364192, e-mail utrecht@vandiepen.com
Statema, mw. mr. S.A. (Maastricht): Parkstraat 107 (2514 JH) postbus 30457 (2500 GL) Den Haag, tel. 070-3760606, fax 070-3651856
Telders, mr. N.B.F.: Einsteindreef 109-113 (3562 GB) postbus 9907 (3506 GX) Utrecht, tel. 030-2635050, fax 030-2635060, e-mail telders@vanriet.associees.nl
Vis, mr. W. de (Hoorn)L Paardenmarkt 1 (1811 KH) postbus 172 (1800 AD) Alkmaar, tel. 072-5144621, fax 072-5144630, e-mail w.devis@schenkeveldloomans.nl
Vlug, mr. J.: Sluisstraat 8 (7411 EG) postbus 797 (7400 AT) Deventer, tel. 0570-600301, fax 0570-600182
Waanders, mw. mr. H.C.W.: Admiraliteitskade 50 (3063 ED) postbus 4302 (3006 AH) Rotterdam, tel. 010-2725300, fax 010-2725400, e-mail mawaanders@akd.nl
Waszink, mr. P.M. (Rotterdam): Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 020-6612827, e-mail paul.waszink@nautadutilh.com
Weert, mw. mr. I. de (Utrecht): Lingedijk 58 (4002 XL) postbus 124 (4000 AC) Tiel, tel. 0344-612174, fax 0344-677190, e-mail info@baw.nl
Wulp, mr. J.M. van der: Admiraliteitskade 50 (3063 ED) postbus 4302 (3006 AH) Rotterdam, tel. 010-2725300, fax 010-2725400, e-mail jvanderwulp@akd.nl
Zieck, mw. mr. F.A.: Einsteindreef 109-113 (3562 GB) postbus 9907 (3506 GX) Utrecht, tel. 030-2635050, fax 030-

2635060, e-mail zieck@vanriet.associees.nl
Zimmer, mw. mr. K.A.: Riuwoustraat 43 (2585 GS) Den Haag, tel. 070-3554918

NIEUW KANTOOR/ASSOCIATIE

Kok & De Kock Advocaten (mrs. K. Kok en C.S.P.M. de Kock) Wilhelminasingel 3 (8011 SJ) postbus 1431 (8001 BK) Zwolle, fax 038-4210347
Kragten Van Marwijk Advocaten en Mediators (mrs. S.M. Kragten, J.A.H. van Marwijk, C.A.H. Boom en M.P. de Koning) Gloriantdreef 4 (3562 KX) postbus 9378 (3506 GJ) Utrecht, tel. 030-2651010, fax 030-2612866

NAAMSWIJZIGING

Alderse Baas c.s. te Joure thans:
Alderse Baas Advocaten
 Bader Smeets & Maas Advocaten te Helmond thans: **Bader Maas Smeets Advocaten**
 Velstra, mw. mr. A. te Groningen thans: **Eijk-Velstra, mw. mr. A. van der Groener Haafkes Nijkamp Advocaten te Hengelo (O)** thans: **Haafkes Nijkamp & Van Gurp Advocaten**
 Vries-Huisman, mw. mr. E.V. de te Alkmaar thans: **Huisman, mw. mr. E.V. Van der Plas & Blok te Katwijk thans: Van der Plas, Blok & Balkenende Advocaten**
 Kragten, Van Marwijk & Velo, advocaten en mediators te Utrecht thans: **Velo & Partners BV**
 Van Wijk, Woltring en Roelink Advocaten te Hoofddorp thans: **Van Wijk Woltring Roeling Schüller Advocaten**

BEZOEKADRES/POSTBUS/TEL./FAX/E-MAIL

Aarnoudse Advocaten te Deventer: e-mail info@aarnoudseadvocaten.nl
Alderse Baas Advocaten te Joure: Nipkouwweg 17 (8501 XH) Joure, postbus is opgeheven
Advocatenkantoor Altena te Arnhem: e-mail info@altena-advocaten.nl
Bouwman Van Dommelen te Bunschoten: Amersfoortseweg 14 g 93751 LK) Bunschoten
Haafkes Nijkamp & Van Gurp Advocaten te Hengelo (O): e-mail advocaten@hngv.nl
Van der Plas, Blok & Balkenende te Katwijk: e-mail info@hetkantooratkatwijk.nl
Rollingswier, Breuker, Blokzijl & Lettinga te Groningen: e-mail advocaten@rbbl.nl
Termeer, mw. mr. P.P.M. te Tilburg: Saal van Zwanenbergweg 11 (5026 RM) Tilburg, e-mail info@termeer-as.nl
Velo & Partners BV te Utrecht: tel. 030-6008383, e-mail tvelo@ujg.nl
Advocatenkantoor Weinans te Roosendaal: e-mail weinans.advocaten@planet.nl
Van Wijk Woltring Roeling Schüller Advocaten te Hoofddorp: e-mail info@wwrs.nl
Van der Zwan Advocaten te Den Haag: Frederik Hendriklaan 85a (2582 BV) Den Haag

- Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het Advocatenblad zijn gepubliceerd zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en BalieNet
- Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. A.G. Beets, mr. J.C.P. Ekering, mr. H.J.A. Knijff, mr. I.E.M. Sutorius, mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

GEEN SCHIKKINGSVOORSTEL

Raad van Discipline 's-Hertogenbosch, 26 november 2001

(mrs. Bleeker, Lucassen, Theunissen, De Bont en Van Boxsel)

Een schriftelijk stuk dat aan de wederpartij rechtstreeks is toegezonden en alleen al uit dien hoofde niet als een schikkingsvoorstel tussen advocaten is aan te merken, krijgt die status niet alsnog doordat in correspondentie tussen advocaten naar dat schriftelijke stuk wordt verwezen.

- *Advocatenwet artikel 46 (3.3.3 Berichten aan derden)*
- *Gedragsregel 13*

Feiten

Klager trad vanaf september 1999 op als advocaat van de vrouw in een echtscheidingsprocedure. Hij had die taak overgenomen van zijn kantoorgenote mr. Y. De man werd bijgestaan door mr. X. Mr. Y had in juni 1999, op een moment dat de man nog geen bijstand had van een advocaat, een concept-echtscheidingsconvenant opgesteld en rechtstreeks aan de man toegezonden. Nadat de man zich tot mr. X had gewend, heeft mr. X schriftelijk aan mr. Y gereageerd. Een volledig akkoord op basis van een concept-echtscheidingsconvenant kwam vervolgens niet tot stand. Nadat klager de taak van mr. Y overnam, trok hij schriftelijk de aanbiedingen in zoals verwoord in het concept-echtscheidingsconvenant. Begin 2001 moest de rechtbank beslissen over de verdeling van de gemeenschappelijke zaken. De vrouw stelde zich op het standpunt dat de waarde van de echtelijke woning, die aan de man zou worden toegescheiden, moest worden bepaald per het moment van toescheiding. De man wenste daarentegen een (veel lagere) waardebeoordeling per het moment van het concept-echtscheidingsconvenant, waarmee hij zich in elk geval op het punt van de toescheiding van de woning akkoord had verklaard. Mr. X wenste de volgens de man bereikte overeenstemming onder meer te bewijzen middels overlegging van de gevoerde – deels confraternele – correspondentie en vroeg advies daarover aan de deken. Desverzocht heeft klager aan de deken bericht zich tegen het overleggen van die correspondentie te verzetten. Mr. X heeft de aan de deken voorgelegde correspondentie niet in rechte overgelegd. Wel heeft mr. X overgelegd het aan de man door mr. Y rechtstreeks toegezonden concept-echtscheidingsconvenant.

De klacht houdt in dat mr. X heeft gehandeld in strijd met Gedragsregel 13 door zonder toestemming van klager in rechte over te leggen een door een kantoorgenoot van klager opgesteld concept-echtscheidingsconvenant, dat rechtstreeks aan de cliënt van mr. X is toegezonden en dat onderdeel is geworden van schikkingsonderhandelingen tussen klager en mr. X.

Overwegingen raad

Gedragsregel 13 beoogt het mogelijk te maken dat advocaten in vrijheid met elkaar onderhandelen teneinde een regeling in der minne te beproeven, zonder te hoeven vrezen voor een beroep in rechte op eventueel gedane schikkingsvoorstellen. Deze regel is in het belang van een goede taakuitoefening van de advocaat en daarmee in het belang van een doelmatige procesorde.

Het door mr. Y opgestelde echtscheidingsconvenant was geenszins een schikkingsvoorstel tussen advocaten in de hiervoor aangegeven zin. Aldus is kennelijk ook de mening van klager. Hij stelt zich vervolgens echter op het standpunt dat het concept-convenant alsnog onderdeel van schikkingsonderhandelingen tussen advocaten is gaan uitmaken doordat daarnaar in de gevoerde correspondentie is verwezen. De raad deelt deze opvatting niet. Een schriftelijk stuk dat aan de wederpartij rechtstreeks is toegezonden en alleen al uit dien hoofde niet als een schikkingsvoorstel tussen advocaten is aan te merken, krijgt die status niet alsnog doordat een van de (later optredende) advocaten, al of niet met die bedoeling, nadien in de correspondentie tussen de advocaten naar dat schriftelijke stuk verwijst.

Volgt

Ongegrondverklaring van de klacht.

AFTROGGELEN

Hof van Discipline 30 november 2001, nr. 3292

(mrs. Peepkorn, Van Voorst van Beest, Fleers, Gerritzen en Wachter)

Raad van Discipline 's-Hertogenbosch, 16 oktober 2000

(mrs. Mertens-Steeghs, Martens, Lucassen, Paulussen en Van Dooren)

Mededeling door de advocaat van kantoorwisseling. Aftroggelen van cliënten? Publiciteit waarbij de advocaat zijn dienstverlening vergelijkt met die van andere, met name aangeduide, advocaten?

- *Advocatenwet art. 46 (5.4 Welwillendheid in het algemeen)*
- *Gedragsregel 17*
- *Verordening op de Publiciteit, artt. 2 en 3*

Feiten

Mr. X treedt uit maatschap A en treedt aansluitend toe tot maatschap B. In verband daarmee hebben mr. X en (de overige compagnons van) maatschap A vooraf afgesproken welke dossiers mr. X meeneemt en welke bij maatschap A achterblijven. Voorts hebben zij afgesproken om gezamenlijk aan de relaties van maatschap A mededeling te doen van het vertrek van mr. X. In de week voor zijn vertrek zendt mr. X zelf brieven uit waarin de volgende passage is opgenomen: 'De diverse

specialisaties binnen het grotere verband van de advocatenmaatschap (B) maken het mogelijk om de juridische dienstverlening aanzienlijk uit te breiden. Gaarne zal ik u hierover nader informeren.

Klacht en verweer

De achterblijvende leden van maatschap A klagen en voeren in dat verband onder meer aan dat mr. X de brieven heeft gestuurd zowel aan cliënten die hij zou meenemen als aan cliënten die bij maatschap A zouden achterblijven en dat mr. X bovendien 55 personen en instellingen heeft aangeschreven die niet tot zijn cliëntenkring behoren.

Klagers zijn van mening dat de geciteerde passage een ongeoorloofde vergelijking inhoudt van de dienstverlening door klagers met die van maatschap B en dat de zinsnede: ‘*Gaarne zal ik u hierover nader informeren*’ geen zuivere mededeling inhoudt maar een wervend karakter heeft.

De klacht luidt als volgt:

Mr. X heeft op ernstige wijze tuchtrechtelijk laakbaar gehandeld door inbreuk te maken op de verordeningen van de Nederlandse Orde en door zijn handelen en nalaten dat een behoorlijk advocaat niet betaamt. Mr. X heeft met name gehandeld in strijd met:

1. gedragsregel 17 doordat hij kennelijk heeft gepoogd cliënten van de maatschap af te troggelen, hetgeen blijkens de toelichting op dit artikel tuchtrechtelijk laakbaar is;
2. artikel 2 van de Verordening op de Publiciteit, doordat de door hem bedreven publiciteit middels een rondzendbrief aan cliënten van de maatschap een inbreuk vormt op het streven van advocaten naar een onderlinge verhouding die berust op welwillendheid en vertrouwen;
3. artikel 3 van de Verordening op de Publiciteit, doordat hij zijn diensten heeft vergeleken met die van klagers.

Mr. X verweert zich, kort samengevat, als volgt.

Klagers kunnen in hun klacht niet worden ontvangen omdat het gedrag van (ex-)maten bij het uiteengaan alleen dan tuchtrechtelijk van belang is indien dat gedrag afbreuk kan doen aan het vertrouwen van derden in de rechtshulp door betrokkenen of door andere advocaten of het vertrouwen in de advocatuur in het algemeen. Het aan mr. X verweten gedrag is als zodanig niet aan te merken.

Ruim een maand voor zijn vertrek uit de maatschap is afgesproken – en schriftelijk vastgelegd – dat één van klagers op korte termijn met mr. X zou bespreken op welke wijze extern mededeling van het vertrek zou worden gedaan. Mr. X heeft daarna echter niets meer vernomen, behalve de mededeling dat de maatschap een nader onderhoud met hem wilde hebben over de afwikkeling. Voor een maatschapsvergadering, gehouden enkele dagen vóór zijn vertrek, is hij niet uitgenodigd. Omdat hij niet wilde dat zijn cliënten zijn vertrek uit de plaatselijke kranten zouden vernemen heeft hij de brieven laten uitgaan aan (uitsluitend) zijn eigen cliënten met wie hij met grote regelmaat overleg voerde. Het is dus niet zo dat hij de afspraken niet is nagekomen, juist de maatschap heeft dat niet gedaan.

De inhoud van de door de maatschap gewraakte passage in de brief van mr. X is niet meer dan een feitelijke constatering. Door deze pas-

sage wordt het vertrouwen van derden in de rechtshulp door mr. X of zijn vroegere maten niet geschonden en de passage geeft ook geen kwalificatie van de juridische dienstverlening van zijn vroegere compagnons.

Gedragsregel 17 ziet niet op de situatie van een beëindiging van een maatschap terwijl de Verordening op de Publiciteit toepassing mist.

Overwegingen en beslissing van de raad

Mr. X heeft als primair verweer gevoerd dat de klacht als niet-ontvankelijk moet worden afgewezen daar mr. X niet als advocaat doch – in die tijd – als maat van klagers handelde.

In het algemeen is het gedrag van een advocaat in een andere hoedanigheid alleen dan tuchtrechtelijk van belang indien zulk gedrag afbreuk kan doen aan het vertrouwen van derden in de rechtshulp door de betrokkene en in casu zijn vroegere maten of afbreuk kan doen aan het vertrouwen in de advocatuur in het algemeen. Weliswaar handelde mr. X niet als advocaat maar als maat van klagers, doch de tuchtrechter heeft tot taak te beoordelen of de hiervoor omschreven ‘afbreuk’ door mr. X zich heeft voorgedaan. De raad zal het beroep op niet-ontvankelijkheid van de klacht dan ook verwerpen.

Klachtonderdeel 1.

Klagers verwijten mr. X dat deze bij het verlaten van de maatschap brieven geschreven heeft niet alleen aan cliënten die mr. X zou meenemen doch ook aan cliënten die bij de maatschap zouden verblijven, waardoor hij kennelijk heeft getracht cliënten van de maatschap af te troggelen. Daar tegenover stelt mr. X dat hij uitsluitend brieven geschreven heeft aan *zijn* cliënten. Mr. X heeft terzake aan de deken een lijst overgelegd, waarop door klagers niet is gereageerd.

In het maatschapscontract – weliswaar niet getekend doch kennelijk door klagers en mr. X als geldend aangenomen – werd vastgelegd op welke wijze en met inachtneming van welke criteria bij het uiteenvallen van de maatschap de zaken (cliënten) verdeeld zouden worden. Het vaststellen van welke zaak aan wie toebehoort is een kwestie van uitleg van hetgeen partijen zijn overeengekomen. Het geschil hierover is van civielrechtelijke aard waarover de tuchtrechter niet vermag te oordelen. Derhalve is niet komen vast te staan dat mr. X terzake tuchtrechtelijk laakbaar heeft gehandeld.

Klachtonderdeel 2.

De vraag of mr. X tuchtrechtelijk laakbaar handelde door het versturen van de gewraakte brieven beantwoordt de raad ontkennend. Het verzenden op zich van de brieven alsook de inhoud daarvan doen geenszins afbreuk aan het vertrouwen van derden in de rechtshulp door mr. X of zijn vroegere maten noch aan het vertrouwen in de advocatuur in het algemeen. De raad merkt op dat uit de stukken blijkt dat er tussen klagers en mr. X een gebrek aan communicatie bestond. In een dergelijke sfeer blijven acties en reacties niet uit. Weliswaar ware het beter geweest dat mr. X ervoor had gezorgd dat niet vóór zijn vertrek de brieven derden zouden bereiken, doch in het

kader van de ontstane situatie kan mr. X daarvan tuchtrechtelijk geen verwijt worden gemaakt.

Klachtonderdeel 3.

Klagers stellen dat de door mr. X verzonden brieven in strijd zijn met artikel 3 van de Verordening op de Publiciteit. Dit artikel houdt in: ‘Het is de advocaat niet toegestaan publiciteit te bedrijven waarbij zijn diensten worden vergeleken met die van andere, met name aangeduide advocaten.’ De passage: ‘De diverse specialisaties binnen het grotere verband van de advocatenmaatschap (B) maken het mogelijk om de juridische dienstverlening aanzienlijk uit te breiden. Gaarne zal ik u hierover nader informeren’ behelst een feitelijke vaststelling en houdt niet een in tuchtrechtelijke zin onoorbare vergelijking in met het kantoor van klagers, zodat artikel 3 door mr. X niet werd overtreden. De zinsnede: ‘Gaarne zal ik u hierover nader informeren’ heeft naar het oordeel van de raad geen nader wervend karakter.

De raad wijst het beroep op niet-ontvankelijkheid af en verklaart de klacht in al haar onderdelen ongegrond.

Overwegingen en beslissing van het hof

Het onderzoek in hoger beroep heeft niet geleid tot de vaststelling van andere feiten dan wel tot andere beschouwingen en gevolgtrekkingen dan die vervat in de beslissing van de raad, waarmee het hof zich verenigt.

Het hof bekrachtigt de beslissing van de raad.

INFORMEREN VAN VERZEKERDE

Raad van Discipline 's-Gravenhage, 3 december 2001

(mrs. Verhoeven, Baas, Claassen, Maat en Van Nispen tot Sevenaer)

Het niet-informeren van de verzekerde door de door de beroepsaansprakelijkheidsverzekeraar ingeschakelde advocaat over de voortgang van de procedure.

- *Advocatenwet art. 46 (1.2 Vereiste communicatie met de cliënt)*
- *Gedragsregel 8*

Feiten

Klager, advocaat, is aansprakelijk gesteld door een cliënt. Klager heeft de zaak aangemeld bij zijn aansprakelijkheidsverzekeraar en deze heeft mr. X opdracht gegeven verweer te voeren in de tegen klager aangespannen schadevergoedingsprocedure. Klager kan zich niet vinden in het door mr. X gevoerde beleid. Mr. X stelt zich op het standpunt dat het voeren van verweer aan hem dient te worden overgelaten. In eerste instantie wordt de vordering tegen klager afgewezen. De wederpartij gaat in beroep en klager stelt de aan hem uitgebrachte appèldagvaarding in handen van mr. X. Klager ontvangt via de beroepsaansprakelijkheidsverzekeraar een afschrift van de memorie van grieven. Mr. X neemt een memorie van antwoord zonder daarvan de conceptvorm of de definitieve vorm aan klager voor te leggen. Van

de daarna vastgestelde datum voor pleidooi doet mr. X geen mededeling aan klager. Via de wederpartij verneemt klager de datum van het pleidooi.

Klager woont de pleidooien bij. Het Gerechtshof bekrachtigt het vonnis van de rechtbank. Klager had een eigen financieel belang bij de procedure omdat hij volgens de verzekeringspolis een eigen risico had te dragen.

Mr. X acht het achteraf onjuist dat hij klager niet van tevoren gekend heeft in de door hem opgestelde memorie van antwoord en niet geïnformeerd heeft over de datum van de pleidooien. De memorie van antwoord was goedgekeurd door de beroepsaansprakelijkheidsverzekeraar. Mr. X beschouwde deze als zijn cliënt en overigens meent hij dat geen rechtens te respecteren belang van klager is geschaad.

Overwegingen raad

In het algemeen geldt de regel dat de advocaat zijn cliënt op de hoogte dient te brengen van belangrijke informatie, feiten en afspraken. Deze regel brengt onder meer mee dat de advocaat zijn cliënt op de hoogte dient te houden van het verloop van een gerechtelijke procedure en dat hij zich met zijn cliënt verstaat over de in die procedure over te leggen processtukken en de inhoud van de door de andere partij ingediende processtukken.

In de zaak van klager heeft mr. X namens klager in een gerechtelijke procedure verweer gevoerd, daarbij handelend in opdracht van de beroepsaansprakelijkheidsverzekeraar van klager. Ook indien – zoals mr. X heeft betoogd – de onderlinge verhouding tussen klager, diens beroepsaansprakelijkheidsverzekeraar en mr. X van dien aard zou zijn dat uitsluitend de beroepsaansprakelijkheidsverzekeraar en niet klager als de cliënt van mr. X valt aan te merken, geldt naar het oordeel van de raad dat een betamelijk handelend advocaat in een verhouding als voren omschreven degene in wiens naam hij procedeert behoort te informeren over de voortgang van de procedure en hem te betrekken bij het opstellen van de processtukken, een en ander behoudens bijzondere omstandigheden, waarvan in casu niet is gebleken. Het had derhalve op de weg van mr. X gelegen om klager zorgvuldig op de hoogte te houden van het verloop van de procedure bij de rechtbank en later bij het gerechtshof, alsmede om zich met klager te verstaan over, onder meer, de inhoud van de te nemen memorie van antwoord. Dit geldt temeer nu klager – zoals blijkt uit zijn brief van 23 februari 2001 aan mr. X – een eigen financieel belang had door het eigen risico dat hij volgens de verzekeringspolis had te dragen.

Door na te laten te handelen zoals vermeld, welk nalaten mr. X heeft erkend, heeft mr. X niet gehandeld zoals een behoorlijk advocaat betaamt. In het midden kan blijven of klager als cliënt van mr. X is te beschouwen.

Volgt

Gegrondbevinding van de klacht en oplegging van de maatregel van enkele waarschuwing.

NIET REAGEREN OP BRIEVEN

Raad van Discipline Arnhem, 10 december 2001

(mrs. De Vries, E.D. Breuning ten Cate, Van Halder, W.L. Harenberg Knüppe)

Niet reageren op brieven van de advocaat van de wederpartij.

- *Advocatenwet artikel 46 (5.4 Welwillendheid in het algemeen)*
- *Gedragsregel 17*

Inhoud van de klacht

Mr. Y klaagt zich erover dat mr. X weigert zijn brieven te beantwoorden in de zaken A tegen B en C tegen D.

Feiten

In de zaak tussen A en B, waar het om een loonvordering ging, was een veroordelend vonnis geweest. Er was een groot bedrag gevorderd, slechts een klein gedeelte was toegewezen. Mr. X heeft de diverse brieven van mr. Y, waarin deze aandrong op voldoening aan het veroordelend vonnis aan zijn cliënte doorgeleid met het verzoek de betaling in orde te maken. De cliënte van mr. X heeft daarop niet gereageerd. Mr. X heeft mr. Y van één en ander niet op de hoogte gesteld.

In de zaak C tegen D betrof het een ontslagname. Mr. Y had zich namens C op het standpunt gesteld dat D C niet aan het door hemzelf genomen ontslag mocht houden, omdat hij in een opwelling had gehandeld. Mr. Y heeft gesommeerd tot doorbetaling van loon. Mr. X heeft daarop namens D laten weten dat het ontslag werd gehandhaafd omdat zijn cliënt geen loon meer zou betalen. Toen mr. Y opnieuw sommeerde en de vraag stelde of er bij gebreke van betaling een verzoek ex artikel 116 Rv. moest indienen heeft mr. X daarin aanleiding gezien een voorwaardelijk ontbindingsverzoek in te dienen. Mr. X heeft niet meer op de herhaalde sommatie geantwoord.

Overwegingen raad

In het algemeen is het wenselijk dat een advocaat reageert op brieven van de advocaat van de wederpartij.

In de zaak tussen A en B had het voor de hand gelegen dat mr. X mr. Y had laten weten de sommatiebrieven aan zijn cliënte te hebben doorgeleid, of, wanneer mr. X niet als doorgeefluik wilde fungeren, aan mr. Y te berichten dat deze zich rechtstreeks tot de cliënte van mr. X diende te wenden. Door mr. Y in het ongewisse te laten heeft mr. X onvoldoende gecommuniceerd en gehandeld in strijd met hetgeen een behoorlijk advocaat betaamt.

In de zaak C tegen D heeft mr. X een duidelijk standpunt bepaald. Hij behoefde dat niet nog eens te herhalen. Door indiening van het voorwaardelijk ontbindingsverzoek heeft mr. X optimale duidelijkheid gecreëerd. De raad hoopt wel dat mr. X tegelijk met de indiening van dat verzoek een kopie aan mr. Y heeft toegezonden. Dat behoort immers ook tot de normale beleefdheid die advocaten onderling met het oog op een goede rechtsbedeling behoren te betrachten.

Volgt

Gegronde verklaring van de klacht, zonder oplegging van een maatregel.

GEHEIMHOUDINGSPLICHT VERSUS INFORMATIEPLICHT

Raad van Discipline Amsterdam, 10 december 2001

(mrs. De Groot, Goppel, Karsten, Rigtters en Romijn)

Indien een advocaat in een echtscheidingsprocedure optreedt voor beide echtelieden gebeurt dit op basis van volledige gelijkheid van informatie. Aan de andere kant heeft de advocaat zich te houden aan zijn geheimhoudingsplicht. Bij een conflict tussen deze beide uitgangspunten dient de advocaat onmiddellijk terug te treden.

- *Advocatenwet art. 46 (1.3 de geheimhoudingsplicht; 2.4.2 tegenstrijdige belangen van verschillende cliënten)*
- *Gedragsregels 6 en 7*

Feiten

Klager en zijn toenmalige echtgenote besluiten begin 2000 via één advocaat te scheiden. Zij wenden zich tot mr. X, die voor beide partijen gaat optreden. In augustus 2000 wordt het convenant getekend waarbij gezamenlijk ouderlijk gezag wordt overeengekomen. In september 2000 wordt de echtscheiding ingeschreven en in oktober van dat jaar stuurt mr. X zijn slotdeclaratie aan partijen. Begin december 2000 bezoekt de ex-echtgenote van klager mr. X op zijn kantoor. Zij stelt hem op de hoogte dat zij voornemens is zich met de kinderen in het buitenland te vestigen. Zij verzoekt mr. X om hierover geheimhouding te betrachten. Kort na het daadwerkelijk vertrek van de ex-echtgenote van klager met de kinderen stelt mr. X klager telefonisch op de hoogte van het vertrek.

Klacht

1. Mr. X heeft de ex-echtgenote van klager ten onrechte geadviseerd ter zake van haar vertrek met de kinderen uit Nederland.
2. Mr. X had niet voor beide partijen mogen blijven optreden toen een belangentegenstelling tussen partijen ontstond. Hij had zich ogenblikkelijk moeten terugtrekken, hetgeen hij niet heeft gedaan.
3. Mr. X heeft klager niet op de hoogte gesteld van de plannen van zijn ex-echtgenote onmiddellijk nadat hij van deze plannen op de hoogte was.

Overwegingen raad

1. Uit de stukken en uit hetgeen ter mondelinge behandeling is toegelicht, is niet komen vast te staan dat mr. X, naast het aanhoren van de mededeling van de ex-echtgenote van klager, haar ook zou hebben geadviseerd met betrekking tot haar vertrek uit Nederland. Dit onderdeel van de klacht is ongegrond.
2. Op het moment dat de ex-echtgenote van klager zich begin december 2000 onverwachts tot mr. X wendde, was de echtscheidings-

zaak nog niet afgesloten zoals ter zitting is gebleken: mr. X diende nog een akte van scheiding en deling te controleren. Mr. X trad op dat moment derhalve nog op als advocaat van zowel klager als zijn ex-echtgenote. Als gevolg van de door hem vernomen mededeling kon mr. X niet langer neutraal blijven. Hij zag zich geconfronteerd met een ernstige belangentegenstelling tussen zijn cliënten.

Indien een advocaat in een situatie als de onderhavige optreedt voor beide echtelieden gebeurt dit op basis van volledige gelijkheid van informatie. Aan de andere kant heeft de advocaat zich te houden aan zijn geheimhoudingsplicht. Deze uitgangspunten brengen met zich mee dat, wanneer blijkt van een conflict tussen deze beide uitgangspunten, de advocaat zich onmiddellijk dient terug te trekken. De raad is van oordeel dat het derhalve op de weg van mr. X had gelegen om zijn beide cliënten schriftelijk te berichten dat hij zich als advocaat zou terugtrekken, zonder daarbij informatie te verstrekken over de inhoudelijke mededeling van de ex-echtgenote van klager. Dit principe is van zodanig essentieel belang dat hieraan niet kan afdoen dat klager door het terugtrekken van mr. X mogelijk argwaan zou hebben gekregen over de aanleiding hiervoor. Door zich niet aanstonds na het blijken van de belangentegenstelling terug te trekken heeft mr. X gehandeld in strijd met de zorgvuldigheid die een advocaat betaamt. Dit onderdeel van de klacht is gegrond.

3. Zoals hiervoor omschreven, stond het mr. X gelet op zijn geheimhoudingsverplichting niet vrij klager op de hoogte te stellen van de inhoud van de mededeling van zijn ex-echtgenote. Dit onderdeel van de klacht is derhalve ongegrond. Het enkele feit dat mogelijk sprake zou zijn van een strafbaar feit brengt hierin geen verandering.

Met het voorgaande is komen vast te staan dat mr. X is tekortgeschoten in de zorgplicht die hij ten opzichte van klager in acht behoorde te nemen. De raad neemt daarbij evenwel in aanmerking dat mr. X zich voor een dilemma gesteld zag door de ongevraagde en onverwachte mededeling van de ex-echtgenote van klager en de geheimhoudingsplicht die hij ten aanzien van die mededeling behoorde te betrachten. De raad zal om deze reden volstaan met de bevestiging van de hier geldende norm en aan mr. X geen maatregel opleggen.

Volgt: partiële gegrondverklaring alsmede de verklaring dat mr. X jegens klager niet de zorgvuldigheid heeft betracht die bij een behoorlijke rechtshulpverlening betaamt.

TERMIJN HOGER BEROEP TEGEN VERZET

Hof van Discipline 14 december 2001, nr. 3477

(mrs. De Jong Schouwenburg, De Leeuw, Hooykaas, Van Loo en Paulussen)

Raad van Discipline Arnhem, 9 juli 2001

(mrs. Van der Hulst, De Leeuw, Hooykaas, Van Loo en Paulussen)

Hoger beroep tegen een verzetbeslissing van de raad op de grondslag dat een fundamenteel rechtsbeginsel is geschonden, dient plaats te vinden binnen de in art. 56 lid 1 Advocatenwet neergelegde termijn.

– *Advocatenwet artikel 46h lid 4; artikel 56 (6 Tuchtprocesrecht)*

Feiten

Bij beslissing van de voorzitter van de raad zijn klagers kennelijk niet-ontvankelijk verklaard in hun klacht, althans is de klacht kennelijk ongegrond geoordeeld. Klagers zijn tegen deze beslissing tijdig in verzet gekomen. Met de voorzitter is de raad van oordeel dat klagers in hun klacht kennelijk niet-ontvankelijk zijn, althans dat de klacht kennelijk ongegrond is. Hetgeen namens klagers in hun verzetschrift en mondeling ter zitting tegen de beslissing van de voorzitter is aangevoerd heeft de raad niet tot een ander oordeel gebracht. De door de voorzitter vermelde gronden kunnen zijn beslissing volledig dragen.

Klagers hebben tegen voormelde beslissing van de raad hoger beroep ingesteld.

De voorzitter van het hof heeft het hoger beroep van klagers afgewezen, omdat aan klagers niet de mogelijkheid toekomt hoger beroep in te stellen van de door hen bestreden beslissing van de raad.

Klagers hebben tegen de beslissing van de voorzitter van het hof verzet gedaan.

Overwegingen hof

In het verzetschrift beroepen klagers zich erop dat de raad een fundamenteel rechtsbeginsel heeft geschonden door zijn beslissing niet dan wel onvoldoende te motiveren. Klagers zijn van mening dat zij er reeds daarom recht op hebben om hoger beroep in te stellen tegen de beslissing van de raad. De beslissing van de voorzitter van de raad is voldoende gemotiveerd en dit geldt, nu de raad de motivering van zijn voorzitter tot de zijne heeft gemaakt, evenzeer voor de beslissing van de raad. Klagers hebben voorts ter gelegenheid van de mondelinge behandeling doen aanvoeren dat een inhoudelijk rechtens onjuiste beslissing van de raad op zich reeds een schending van een fundamenteel rechtsbeginsel oplevert.

Ook dat standpunt wordt verworpen, nu het hof in het licht van het bepaalde in art. 46h lid 4 van de Advocatenwet niet aan inhoudelijke toetsing van de beslissing van de raad kan toekomen.

Klagers stellen zich voorts op het standpunt dat – althans zo begrijpt het hof klagers – art. 56 van de Advocatenwet prevaleert boven art. 46h lid 4 van de Advocatenwet. Deze visie van klagers is niet juist. Art. 46h lid 4 van de Advocatenwet beperkt in de in dat artikel genoemde gevallen de in art. 56 van de Advocatenwet gegeven mogelijkheid om hoger beroep in te stellen.

Ten slotte stellen klagers zich op het standpunt dat zij tijdig hoger beroep hebben ingesteld. Daartoe verwijzen zij naar de brief van de griffier van de raad van 22 augustus 2001, waarvan de hier relevante passage luidt: ‘wanneer u meent dat de raad een fundamenteel rechts-

beginsel heeft geschonden, kunt u zulks voorleggen aan het hof van discipline. In het slot van uw brief lees ik dat u dat reeds heeft gedaan'.

Het is in beginsel inderdaad mogelijk om ongeacht het bepaalde in art. 46h lid 4 van de Advocatenwet hoger beroep in te stellen, indien de raad een fundamenteel rechtsbeginsel heeft veronachtzaamd. Ook in dat geval dient evenwel hoger beroep te worden ingesteld binnen de in artikel 56 lid 1 van de Advocatenwet neergelegde termijn, hetgeen in het onderhavige geval niet is gebeurd, nu het beroepschrift van klagers door de griffie van het hof is ontvangen na het verstrijken van vorenbedoelde termijn, zodat klagers ook om die reden niet in hun hoger beroep kunnen worden ontvangen.

Beslissing hof

Verklaart het verzet van klagers tegen de beslissing van de voorzitter van het hof ongegrond.

PRIVÉ-GEDRAGINGEN

Hof van Discipline, 21 december 2001, nr. 3277

(mrs. Fransen, Bekkers, Thunnissen, Boumans en Knottnerus)

Raad van Discipline 's-Hertogenbosch, 2 oktober 2000

(mrs. Mertens-Steeghs, De Bont, Erkens, Ten Brummelhuis en Van Dooren)

Voorzitter van de Raad van Discipline 's-Hertogenbosch, 12 april 2000

(mr. Koster-Vaags)

Privé-gedragingen van een advocaat zijn alleen dan tuchtrechtelijk relevant wanneer hetzij er voldoende aanknopingspunten zijn met de praktijkuitoefening om dezelfde maatstaven te laten gelden als bij de praktijkuitoefening door de advocaat, hetzij de gedraging voor een advocaat in het licht van zijn beroepsuitoefening absoluut ongeoorloofd moet worden geacht.

- *Advocatenwet art. 46 (2.1 Wat in het algemeen niet betaamt) en art. 46h, leden 2 en 4*
- *Gedragsregel 1*

Feiten

Klager treedt in onderhandeling met de ouders van mr. X over de verkoop van een aan hen toebehorende onroerende zaak. Mr. X is aanwezig wanneer klager de woning bezichtigt terwijl enige dagen later een bespreking wordt gearrangeerd ten kantore van mr. X waarbij klager, mr. X en diens ouders aanwezig zijn. De vader van mr. X is eveneens advocaat.

De ouders van mr. X gaan vervolgens met vakantie, waarna telefonisch onderhandeld wordt tussen klager en mr. X. Mr. X bevestigt schriftelijk de in dat telefoongesprek gemaakte afspraken. Klager bevestigt dat hij met de inhoud akkoord is maar komt achteraf tot de conclusie dat de gemaakte afspraken in die vastlegging niet correct

zijn weergegeven. Hij beklaagt zich erover dat mr. X hem misleid en bedrogen heeft, door de gemaakte afspraken niet correct weer te geven.

Beslissing van de voorzitter

De kern van de klacht van klager houdt in dat mr. X niet juist heeft weergegeven wat tussen klager en de ouders van mr. X was overeengekomen. Met name betreft zulks de vraag of uitdrukkelijk was overeengekomen dat de koper de kosten van de splitsingsakte mede zou dragen of dat was overeengekomen dat de koper (klager) de kosten van de transportakte – en dus niet de kosten van de voorafgaande splitsingsakte – zou dragen. Dit betreft gezien de verschillende standpunten van klager en mr. X daaromtrent een geschil van civielrechtelijke aard.

De beoordeling van de klacht of mr. X klager daaromtrent heeft misleid of bedrogen hangt geheel af van de beantwoording van de vraag wat tussen klager en mr. X namens zijn ouders is overeengekomen. Het tuchtrecht leent zich niet voor een uitvoerig onderzoek ter beantwoording van dit civielrechtelijk geschil.

Derhalve zal deze klacht kennelijk niet-ontvankelijk moeten worden afgewezen.

Beslissing van de raad

Volgens artikel 46h lid 2 der Advocatenwet is door het verzet de beslissing van de voorzitter vervallen en zal de raad de klacht in zijn geheel moeten beoordelen.

Privé-gedragingen van een advocaat worden alleen dan van tuchtrechtelijk belang geoordeeld, wanneer hetzij er voldoende aanknopingspunten zijn met de praktijkuitoefening om dezelfde maatstaven te laten gelden, hetzij de gedraging voor een advocaat in het licht van zijn beroepsuitoefening absoluut ongeoorloofd moet worden geacht.

Uit de stukken blijkt dat mr. X bij de verkoop van het pand zijn ouders bij hun afwezigheid heeft vertegenwoordigd. Zijn handelen deed hij derhalve niet als advocaat doch als privé-persoon. De raad acht derhalve onvoldoende aanknopingspunten met de praktijkuitoefening van mr. X aanwezig.

Uit de stukken blijkt niet dat mr. X zich in het licht van zijn beroepsuitoefening ongeoorloofd heeft gedragen. Er is slechts een tegenstrijdige opvatting tussen klager en mr. X ten aanzien van de vraag wat is overeengekomen terzake de kosten van de splitsingsakte.

De raad zal de klacht alsnog als ongegrond afwijzen.

Beslissing van de raad

De raad wijst de klacht als ongegrond af.

Overwegingen van het hof

De raad heeft geoordeeld dat mr. X niet als advocaat doch als privé-persoon handelde nu uit de stukken blijkt dat verweerder bij de verkoop zijn ouders bij hun afwezigheid heeft vertegenwoordigd. Het hof deelt dit oordeel en neemt daarbij tevens in aanmerking:

- dat de ouders van mr. X bij de eerste bespreking hebben medege-

deeld dat zij op het punt stonden met vakantie te vertrekken en dat daarom hun zoon (mr. X) aanwezig was die tijdens hun vakantie als hun vertegenwoordiger zou optreden;

- dat klager mr. X des avonds thuis opbelde om over de verkoop te spreken;
- dat mr. X de transactie op blanco papier namens zijn ouders heeft bevestigd, waarbij het privé-adres van de ouders van mr. X en niet het kantooradres van mr. X is vermeld.

De omstandigheid dat op voorstel van de moeder van mr. X voormelde eerste bespreking tussen klager enerzijds en de ouders van mr. X en mr. X anderzijds heeft plaatsgevonden op het kantoor, waar mr. X en zijn vader als advocaat praktijk houden is onvoldoende aanknopingspunt om te oordelen dat mr. X in deze zaak als advocaat van zijn ouders optrad.

De raad heeft met juistheid het criterium gehanteerd dat privé-gedragingen van een advocaat alleen dan tuchtrechtelijk relevant zijn wanneer hetzij er voldoende aanknopingspunten zijn met de praktijkuitoefening om dezelfde maatstaven te laten gelden als bij de praktijkuitoefening door de advocaat, hetzij de gedraging voor een advocaat in het licht van zijn beroepsuitoefening absoluut ongeoorloofd moet worden geacht.

Er zijn in deze zaak onvoldoende aanknopingspunten met de praktijkuitoefening van mr. X om de gedragingen te beoordelen als waren het gedragingen van mr. X als advocaat.

De vraag of sprake is van een gedraging die voor mr. X in het licht van zijn beroepsuitoefening absoluut ongeoorloofd moet worden geacht beantwoordt het hof eveneens ontkennend.

Mr. X heeft aan klager een bevestiging gezonden van de op 17 april 1999 gemaakte afspraken. Daarbij heeft mr. X vermeld dat was afgesproken een 'koopprijs van f 490.000 kosten (inclusief kosten splitsingsakte) koper. De notaris die met de notariële levering en het verlijden van de splitsingsakte wordt/is belast zal zijn ... et cetera'.

Voorts bevestigt mr. X dat de voor de splitsing noodzakelijke bouwkundige voorziening voor rekening van verkoper zullen worden uitgevoerd.

Mr. X besluit met de zinsnede dat hij hoopt met het vorenstaande de gemaakte afspraken correct te hebben weergegeven. Klager heeft deze bevestiging voor akkoord getekend en aan mr. X retour gezonden.

Ter zitting is op verzoek van klager een bandopname beluisterd van een telefoongesprek tussen klager en mr. X. Een uitdrukkelijke afspraak over de kosten van de splitsingsakte komt in dat gesprek niet voor, wel een passage over de kosten van de voor de splitsing nodige verbouwingswerkzaamheden. Mr. X heeft gesteld dat er dezelfde dag meerdere telefoongesprekken zijn geweest en dat in een ander telefoongesprek aan de orde is gekomen dat de kosten van de notariële akte van splitsing voor rekening van klager zouden zijn.

Dat sprake zou zijn van een misleidende of bedrieglijke bevestiging is naar het oordeel van het hof uit een en ander niet komen vast te staan, evenmin als de juistheid van de stelling van klager dat in afwijking van de door hem voor akkoord ondertekende bevestiging (die op het punt van de kosten van de notariële splitsingsakte duidelijk is) een andere afspraak zou zijn gemaakt dan in die bevestiging vermeld.

Beslissing van het hof

Het hof van discipline bekrachtigt de beslissing van de Raad van Discipline in het ressort 's-Hertogenbosch van 2 oktober 2000.

Noot

Het systeem van de Advocatenwet voorziet in de mogelijkheid dat de voorzitter van een raad van discipline een klacht afwijst, zonder dat de raad zelf eraan te pas komt. De in artikel 46g lid 1 Advocatenwet omschreven bevoegdheid bestaat wanneer klachten kennelijk niet-ontvankelijk zijn dan wel kennelijk ongegrond dan wel wanneer de klacht naar het oordeel van de voorzitter van onvoldoende gewicht is. Tegen die beslissing kan de klager verzet instellen bij de raad. Tegen de beslissing van de raad om dat verzet niet-ontvankelijk of ongegrond te verklaren staat geen rechtsmiddel open (artikel 46h lid 4 Advocatenwet).

In het onderhavige geval werd de klager wel in zijn beroep ontvangen door het hof, hoewel eerst de voorzitter en vervolgens de raad negatief over zijn klacht oordeelde. De verklaring zal zijn dat de voorzitter van de raad de klacht niet-ontvankelijk bevond en de raad vervolgens tot het inhoudelijke oordeel kwam dat de klacht ongegrond was.

GJK

(advertentie)

BECKER Mönchengladbach-Duisburg-Pfalz Rechtsanwälte Abogados Spaanse en Duitse advocaten 106perthestr. 43 D 41051 Mönchengladbach 13414141	Tenuitvoerlegging en overname van mandaten in SPANJE en DUITSLAND T. 0049 2161-462070 F. 0049 2161-180871 e-mail: info@ra-becker.de